

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE
IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI,
ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||**

Tribus Tomis comprehensæ.||

De Ecclesia, Qvæ Est in Purgatorio

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1599]

VD16 B 1607

Liber Primvs. De Purgatorio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53890](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53890)

LIBER PRIMVS DE PURGATORIO.

PRAEFATIO.

DISSERVIMVS haecenus de ea parte Ecclesiae quae est in terris: Nunc de ea disputandum est, quae degit infra terram; disputaturi ultimum de illa, quae regnat in caelis; & quoniam fideles iam defuncti, necdum beati, & corpore, & animo sunt infra terram, diuersis in locis, ideo primum de loco animarum dicemus; secundo de loco corporum, id est, de sepultura.

Sed antequam ad quaestiones veniamus, tria praemittenda sunt. **PRIMO**, quid nomine Purgatorij hoc loco intelligamus. **SECUNDO**, qui fuerint errores de Purgatorio. **TERTIO**, quo ordine sit explicanda haec disputatio.

Scripserunt autem de Purgatorio ~~Ioannes Rosensis~~ contra articulos Lutheri; ~~Ioannes Eckius~~ lib. 4. de Purgatorio; ~~Ioannes Bunderius~~ in suo compendio; tit. 18. ~~Ioannes Garetius~~ lib. de oratione pro defunctis; ~~Iacobus Latomus~~ in explica-

AAAAA 3 tione

tione art. 6. Louaniensium; Iodocus Clichtouaens
in libro de Purgatorio; Bernardus Lutzenbur-
gensis libro unico de Purgatorio; Alphonsus de
Castro, verbo, Purgatorium; Martinus Peresius
Aiata de traditionibus; Claudius Coufford con-
tra VValdenses; Caietanus tomo 1. tractat. 23. &
24. Franciscus Orantius lib. 5. de locis Catholicis;
Hugo Etherianus de regressu animarum, ab
inferis; Catharinus libro de veri-
tate Purgatorij.

CAPVT PRIMVM,

De nomine Purgatorij.

RIA IN SCRIPTVRIS INVENIUNTVR, quibus tribuitur purgatio peccatorum, & purgatoria dici possunt. PRIMO, Christus ipse, de quo dicitur Hebr. I. *Purgationem peccatorum faciens.* Ioan. I. *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Sed de hoc non loquimur, tum quod non soleat Christus vocari Purgatorium, tum quod sit extra controuersiam eum purgatozem peccatorum esse.

SECUNDO, tribulationes huius vitę, de quibus ad literam videtur intelligendus Malachias, cap. 3. *Ipse sedebit quasi ignis conflagrans, & quasi herba fullonum, & purgabit filios Leui, & colabit eos quasi aurum, & quasi argentum.* Nam, vt rectę exponit B. Hieronymus, hic agitur de tribulatione, quę præcedet diem iudicij ad purganda peccata fidelium. & Ioan. 15. *Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum, & omnem, qui fert fructum, purgabit, vt fructum plus afferat.* De hoc Purgatorio non loquimur, tum quod sit extra controuersiam, tum etiam quod non semper tribulatio huius vitę sit purgatoria. Nam multi iusti affliguntur, non vt purgentur, sed vt exerceantur, & probentur iuxta illud Eccles. 27. *Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis.* Et multi iniusti affliguntur, non vt purgentur, sed vt incipiant damnationis suę pœnas gustare.

Vocatur ergo TERTIO Purgatorium, locus quidam, in quo tanquam in carcere post hanc vitam purgantur animę, quę in hac non plenę purgatę fuerunt, vt nimirum sic purgatę in cœlum ingredi valeant, quò nihil intrabit coinquinatum. De hoc est tota controuersia.

CAPVT II.

De erroribus circa Purgatorium.

MULTI, & inter se contrarij errores fuerunt de Purgatorio. PRIMVS omnium, qui aliquid sensit contra Purgatorium, videtur fuisse *Aërius*, qui teste Epiphano, hæ. 75. & Augustino hæ. 53. docuit, non esse pro defunctis orandum. Hinc enim sequitur, aut eos non egere precibus, aut non posse iuari, quorum vtrumque Purgatorio repugnat, saltem eo modo existenti, quo ab Ecclesia ponitur.

Disertè autem Purgatorium negauerunt *Waldenses*, vt Guido Camelita. in summa de hæreticis, & beatus Antoninus 4. par. tit. II. cap. 7. §. 2. summæ Theologiæ referunt.

Idem docuerunt *Apostolici* apud B. Bernardum serm. 66. in Cantica. & fortè Waldenses proles sunt Apostolicorum, nam in erroribus, qui eis tribuuntur, conueniunt, & tempore sunt vicini. Nam Waldensium secta exorta est circa annum Domini M. C. LX. iuxta Trithemij Chronicum, vel M. C. LXX. iuxta Guidonem in sua summa, cap. I. & Reynerium, qui floruit ante annos CCC. cuius testimonium vide in fine libri Claudij Cussordij contra Waldenses. Apostolici autem sunt paulò antiquiores, nam exorti sunt tempore B. Bernardi, qui obiit anno M. C. LIII. vocari autem voluisse Apostolicos, etiam ipsos Waldenses, quòd Apostolorum paupertatem sectarentur, manifestum est ex historia ipsorum; apud Æmilium lib. 6. de gestis Francorum, & Abbatem Urspergensem in Chronico anni M. CC. XII.

Idem cum Waldensibus docuerunt eodem tempore *Henricus & Petrus Bruis*, contra quos scribit B. Bernardus epistola 240. & Petrus Cluniacensis in epistola ad omnes Episcopos.

Idem postea docuerunt *Albigenses*, qui tamen non solum Purgatorium, sed etiam infernum tollebant, testis B. Antoninus 4. part. tit. II. cap. 7. §. 5.

Idem tribuit Wiclefistis, & Hussitis Bernardus Lutzenburgensis in præfatione libri sui de Purgatorio, sed fortasse falsò, cum nihil tale eis tribuat Concilium Constatiense, nec Thomas Waldensis; Æneas autem Syluius, qui inter errores Hussitarum

fitarum hunc etiam numerat libro de origine Boëmorum, cap. 35. videtur confundere Hussitas cum Waldensibus.

Idem tribuitur ~~Armenis & Græcis~~ à Guidone Carmelita in summa de hæreticis, & quanquam Græci ipsi in Concilio Ferrariensi, sess. I. affirmabant se non negare Purgatorium, sed ignem tantum, & existimare Purgatorium esse locum tenebricosum, & laborum plenum, tamen credibile est Græcos de hac hæresi saltem suspectos fuisse; nam B. Thomas in opusculo contra Græcos refellit etiam hunc errorem, & probat, Purgatorium esse; & in Concilio Florentino, sess. vlt. damnatus est idem error, cum tamen in eo Concilio solum damnati sint errores Græcorum, aut certè de quibus Græci suspecti erant.

Denique Lutherus, & omnes posteri eius, licet in varias sectas dissecti, in hoc tamen conueniunt, vt Purgatorium tollant, quanquam Lutherus ipse valde varius fuit. Nam PRIMO, Purgatorium planè Catholicè admittebat; nam in disputatione Lipsica, quæ adhuc exstat: *Ego, inquit, qui credo fortiter, immò ausim dicere, scio Purgatorium esse, facile persuadeor in Scripturis de eo fieri mentionem.*

DEINDE, Purgatorium admisit quidem, sed multis admittis erroribus. PRIMVS error fuit, Purgatorium non posse probari ex Scripturis. SECUNDVS, animas in Purgatorio nõ esse certas de salute consequenda. TERTIVS, animas in Purgatorio posse mereri, & demereri. QVARTVS, animas in Purgatorio sine intermissione peccare, dum horrèt pœnas, & requiem quærunt. QVINTVS, animas, quæ liberantur per suffragia Ecclesiæ, minus beari, quàm si per se satisfecissent. Isti quinque habentur inter articulos à Leone damnatos in fine.

VLTIMO, simpliciter sustulit Purgatorium, suffragia pro defunctis, & asseruit nullum esse Purgatorium post hanc vitam, sed solum in vita, & in morte; horror enim, & pœna mortis purgat, si quid purgandum superest. Ita docuit in libro de abroganda Missa priuata, vbi dicit, melius esse in totum negare Purgatorium, quàm credere B. Gregorio referenti animarum apparitiones, suffragia petètiuum. & in libro ad Waldenses de Eucharistia: *Cũ, inquit, negatis Purgatorium, damnatis missas, Vigilias, cœnobìa, monasteria, & quidquid per hanc imposturam erectum est, per omnia etiam probò.*

Hoc vltimum sequuti sunt omnes hæretici huius tempo-
ris. Lutherani rigidi, vt Centuriatores, Cent. 1 lib. 2. cap. 4. col.
460. & Cent. 4. cap. 4. col. 304. Lutherani molles, vt Philippus
in locis capite de satisfactione, & Brentius in Confessione
Wirtemberg. capite de Purgatorio. Item Zwingliani apud
Cochlæum in actis Lutheri anni M. D. XXVI. Item Bernardi-
nus Ochinus in Dialogo de Purgatorio. Calvinus lib. 3. Instit.
cap. 5. §. 6. vbi dicit Purgatorium esse exitiale Satanæ commē-
tum, quod Christi crucem euacuat; quod contumeliam non
ferendam Dei misericordiæ irrogat, quod fidem nostram la-
befacit, & euertit. Petrus Martyr in cap. 3. primæ ad Corinth.
duo dicit. PRIMO, siue sit, siue non sit Purgatorium, certè non
esse dogma fidei. SECUNDO, dicit nec esse probabile Purga-
torium existere. Denique Anabaptistæ Trinitarij lib. 2. cap. 1.
ex iis, quos nuper ediderunt anno M. D. LXVII. dicunt Luthe-
rum iecisse fundamentum reformationis Ecclesiæ, cùm Pur-
gatorium, Missas, & similia sustulit: *Fundamentum omnium*
Lutheranorum est, quia tollunt satisfactionem, & discrimen
peccati mortalis à veniali; isto enim fundamento posito, neces-
sariò sequitur nullum esse Purgatorium.

Porro non defuerunt, qui adedò Purgatorium probarint,
vt nullas pœnas nisi purgatorias post hanc vitam agnouerint.
Ita Origenes sensit, qui omnibus impiis hominibus, & dæ-
monibus tandem salutem pollicetur, vt refert Epiphanius in
epistola ad Ioannem Hierosolymitanum, & Augustinus lib.
21. de ciuitate Dei, cap. 17. vbi addit aliorum opinionem, qui
non quidem dæmonum, sed hominum tamen omnium pœ-
nas solùm purgatorias agnoscebant. & eodem lib. 21. cap. 13.
dicit eandem sententiam Platoniorum fuisse, nullam vide-
licet esse pœnam post hanc vitam, nisi purgatoriam, & pro-
bat ex illis Virgilij versibus in 6. Æneidos.

Quin & supremo cum lumine vitæ reliquit,
Non tamen omne malum miseris, nec funditus omnes
Corporeæ excedunt pestes, penitusq; necesse est
Multa diu concretæ modis inolescere miris,
Ergo exercentur pœnis, & veterumq; malorum
Supplicia expendunt, &c.

Quâquam in ipsius Platonis operibus aliud legimus; nam
in Phadone, & in Gorgia, tria facit hominū genera eorum,
qui

qui ad iudicium euocantur post mortem. VNVM eorum, qui piè iusteque vixerunt, & hos statim ad insulas beatorum trāsmitti dicit. ALTERVM eorum, qui peccata curabilia perpetrarunt, & hos asserit ad tempus exerceri pœnis, donec scelus eluatur. TERTIVM eorum, qui peccata incurabilia commiserunt, & hos dicit in tartarum deiici in æternū puniendos, quorum supplicia ipsis quidem nihil profint, sed aliis tamen profint ad exemplum. & Virgilius quoque id non tacuit, vbi ait Æneid. 6.

--- Sedet, aeternumq̄, sedebit
 Infelix Theseus Phlegiasq̄, miserimus, omnes
 Admonet, & magna testatur voce per umbras,
 Discite iustitiam moniti, & non temnere Diuos.

Ac de his satis.

Disputatio tota decem capitibus continetur. PRIMO, ostendemus esse Purgatorium. SECUNDO, id fide tenendum. TERTIO, quibus personis conueniat, an iustis, an peccatoribus omnibus, an quibusdam tantum. QUARTO, de statu eorum qui sunt in Purgatorio, an videlicet certi sint de salutè. QUINTO, possintne mereri ac demereri. SEXTO, de loco Purgatorij. SEPTIMO, de tempore quo durat. OCTAVO, de ipsa pœna, qualis sit, & à quibus infligatur. NONO, de remedio pœnæ. DECIMO, de sepultura corporum.

CAPVT III.

Purgatorium esse probatur ex Scripturis Testamenti veteris.

P R I M V M igitur Purgatorium esse, quinque generibus argumentorum probabimus. Afferemus enim primò, Scripturas Testamenti veteris. Secundò, Scripturas Testamenti noui. Tertio, Concilia. Quarto, Patres. Quintò, rationes, & tum demum soluemus argumenta. PRIMVS locus habetur 2. Machab. cap. 12. vbi posteaquam Scriptura narrauit Iudam Machabæum misisse in Hierusalem 12000. drachmarū argenti in sacrificia pro mortuis expendenda, subiungit: *Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, & à peccatis soluantur.*

Hinc

Hinc enim sequitur. PRIMO, posse mortuos post hanc vitam à peccatis solui, & proinde esse Purgatorium. SECUNDO, sacrificia, & orationes viuorum prodesse defunctis. TERTIO, non expiari semper in morte omnes peccatorum reliquias, vt Lutherus dicit; nã isti pro quibus orari iussit Iudas, mortui erant morte violenta, & pro religione, tamen credebatur Iudas adhuc illos nõ plenè esse purgatos. QUARTO, posse hominem sanctè & piè mori, & tamen habere debitum aliquod soluendum, vel propter venialia peccata non remissa in vita, vel propter satisfactionē pro mortalibus remissis non plenè expletam; nam Scriptura hoc loco dicit eos, pro quorum peccatis iussit orari Iudas, cum pietate dormitionem accepisse. QUINTO, hoc esse de fide.

Ad hunc locum respondent aduersarij. PRIMO, librum hunc non esse canonicum, cum auctor ipse in fine libri veniam petat, si qua in re errauerit: *Ergo, inquit Brentius, demus illi veniam quòd errauerit, cum suffragia pro defunctis laudauit.*

SECUNDO, quia saltem hæc pars non potest esse canonica (*sanctè & piè de resurrectione cogitās, nisi enim eos qui ceciderant resurrecturos speraret superfluum videretur, & vanum pro defunctis orare*) continet enim exploratum errorem quod nimirum animæ cum corporibus moriantur & resurgant, alioqui non esset superfluum & vanum orare pro mortuis, etiam si non resurgerent. Addit Ochinus, ex hac ipsa particula tolli posse Purgatorium; nam si Purgatorium esset, etiam si resurrectio mortuorum non esset, non tamen fuisset vanum orare pro mortuis, quia profuisset illis oratio ad liberationem à pœnis Purgatorij.

TERTIO, quia illa conclusio: *Sancta ergo & salubris est cogitatio, &c.* non videtur historico conuenire, & fortè erat annotatio aliqua marginalis, & inde in textum violenter intrusa est.

QUARTO, quia non fit mentio in hac Scriptura Purgatorij, sed solùm resurrectionis, dicitur enim Iudas iussisse orare pro mortuis, sanctè & piè de resurrectione cogitans.

QUINTO, quia sacrificia, & orationes iubentur fieri à Iuda Machabæo pro illis, quos constabat in peccato mortali decessisse; nam ibidem habemus reperta fuisse sub tunicis omnium

mnium illorum occiforum quædam de donariis idolorum, quæ illi rapuerant contra expreffam prohibitionem, Deut. 7. *Inuenerunt, inquit, sub tunicis interfeftorum de donariis idolorum, quæ apud Iamniam fuerunt, à quibus lex prohibet Iudeos:* Omnibus ergo manifestum factum est, ob hanc causam eos corruisse, ergo vel superstitiosum fuit factum hoc Iudæ, vel non orarunt vt animas illas iuuarent, sed solùm vt seipfos consolarentur.

SEXTO, quia non sequitur, oratum & sacrificatum est pro mortuis, ergo erant in Purgatorio; nam potuerunt, pro quibus orabatur, esse in inferno, & potuerunt qui orabant, orare & sacrificare, vt pium erga eos affectum, & memoriam ostenderent, & seipfos consolarentur.

SEPTIMO, quia Scriptura ista non profert legem aliquã, aut decretum, sed solùm vnus hominis exemplum, non tenemur autẽ imitari, immò nec possumus, omnia exempla Scripturarum. Neque obstat quòd laudatur hoc loco exemplum Iudæ; nam in eodem libro laudatur exemplum Razæ, qui se occidit, 2. Machab. 14.

Ad PRIMVM dico, librum Machabæorum non esse Canonicum apud Iudæos, sed apud Christianos esse. siquidem *Ecclesia vniuersa legit hunc librum in Missa, & legebat iam olim, vt patet ex epistola Petri Cluniacensis contra Petrobrufianos, & tamen prohibitum fuerat in Concilio III. Carthaginens. can. 47. ne vllus liber legeretur in Ecclesia sub nomine diuinorum librorum, nisi canonicus esset.* Præterea eum numerat cum diuinis libris, ex Conciliis Carthaginens. III. can. 47. ex Pontificibus, Innocentius I. in epistola ad Exuperium, cap. vlt. ex Patribus, Augustinus lib. 18. de ciuitate Dei, cap. 36. vbi sic ait: *Libros Machabæorum non Iudæi, sed Ecclesia pro canonicis habet.*

Ex quibus testimoniis refellitur mendacium impudentissimum Ochini, qui in Dialogo de Purgatorio sic ait: *Quod apocryphi sint, ex Laodicensi, & Africana Synodo manifestum est, immò ex omnibus sacris Doctoribus, qui sacrorum librorum catalogum percensentes, de Machabæicis nullam mentionem faciunt.* Hæc ille. Qui quàm apertè mentiatur, facilè cognosceret, qui legerit Carthaginensẽ Concilium III. quod Ochinus Africanum vocat, & præterea Innocentium loco citato, Augusti-

*Libri Machabæorum
non sunt canonici*

gustinum lib. 2. de doct. Christ. cap. 8. Gelasium in decreto de libris canonicis, quod edidit in Concilio LXX. Episcoporum; Isidorum lib. 6. etymologiarum, cap. 1. aliosque Patres à nobis citatos lib. 1. de verbo Dei, cap. 15.

Respondet Petrus Martyr in cap. 3. primæ Corinth. ab Augustino, & Ecclesia ipsa hunc librum receptum in Canonem, non eorum librorum, qui valent ad confirmanda dogmata, sed eorum qui valent ad morum ædificationem. & probat, quia Augustinus lib. 2. contra epistolam Gaudentij, cap. 23. dicit hunc librum non esse paræ auctoritatis cum lege, Prophetis & Psalmis, sed tamen vtilem esse si sobriè legatur. Item, quia Cyprianus in expositione symboli dicit, hos libros non valere ad probanda dogmata.

At perfidè agit Pseudomartyr, nam Augustinus adeò putabat hunc librum valere ad confirmanda dogmata, vt lib. 1. de cura pro mortuis, cap. 1. ex solo hoc libro argumenta petat ad probandum orandum esse pro mortuis. & hoc esse dogma fidei, idem Augustinus docet, cum in libro de hæresibus, cap. 53. ponit Aërium in numero hæreticorum, quia negauerat orationes pro defunctis. In 2. autem libro contra Gaudentium, cap. 23. non dicit eos libros non esse paræ Psalmis, Legi, & Prophetis, in Ecclesia, sed apud Iudæos. *Et hanc quidem Scripturam*, inquit, *quæ appellatur Machabæorum, non habent Iudæi sicut legem, & Prophetas, & Psalmos, sed recepta est ab Ecclesia non inutiliter, si sobriè legatur, vel audiantur.* Ex quo apparet insignis fraus Martyris. Quòd autem Augustinus dicit, debere sobriè legi, non ideo dicitur, quia sint in hoc libro aliqui errores, sed propter exempla eorum, qui se occiderunt, quæ in hoc libro narrantur, & imiranda non sunt; quomodo etiam Genesis sobriè legenda est, ne putemus imitandum factum Iudæ Patriarchæ, qui incestum perpetravit.

Deceptus est autem idem Martyr, cum Cyprianum pro Ruffino adduxit; illa enim Symboli explicatio, Ruffini est, non Cypriani, vt patet ex præfatione, vbi auctor indicat, se esse Aquileiensem, & Aquileiæ baptizatum, & educatum, & ibidem meminit Photini hæretici, qui centum annis Cypriano posterior fuit; & vbi libros sacros enumerat, ibidem meminit Donati, Manichæi, Arii, Eunomij, aliorumque hæreticorum,

A. G. A.

eorum, qui post Cypriani obitum exorti sunt. Neque mirum esse debet, si Ruffinus hos libros non esse canonicos putauit; nam libri Machabæorum sunt ex eorum numero, de quibus aliquando etiam inter Catholicos dubitatum est, & postea tamen ab vniuersa Ecclesia, tanquam verè canonici, recepti sunt.

Ad probationem dico, auctorem non petere veniam errorum, sed elocutionis, quomodo etiam B. Paulus excusat sermonis sui imperitiam.

Ad SECUNdVM dico, ideo videri ineptam sententiam huius libri, quia non obseruatur apud Iudæos olim fuisse vtitatissimū, habere pro eadem quæstione illam de resurrectione, & illam de animorum immortalitate, etsi reuera distincte sunt. Nam apud Iudæos, qui negabant vnum, negabant alterum, vt Sadducæi, & qui vnum fatebantur, fatebantur alterū, vt Pharisæi, vt patet Act. 23. Nec immeritò; nam cum anima rationalis sit vera forma corporis, & proinde vera pars hominis, non est verisimile, Deum voluisse animam perpetuò viuere sine corpore. Hinc Dominus Matth. 22. probaturus Sadducæis resurrectionem, vitur illo testimonio Scripturæ: *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob;* & subiungit: *Non est Deus mortuorum, sed viuentium.* ex quibus inferre intendit, ergo mortui resurgunt.

At hoc argumentum nihil concludit, nisi præsupponatur, quæstionem de immortalitate animorum, & de resurrectione corporum accipi pro vna & eadem; posset enim alioqui negari consequentia. Nam Deus erit Deus viuētium, etiam si mortui non resurgant, quandoquidem animi ipsi viuunt. PARIRATIONE Apostolus cum ait I. Cor. 15. *Quid mihi prodest, si mortui nō resurgunt? comedamus, & bibamus, cras enim morsemur;* nisi præsupponat animas esse mortales, si corpora nō resurgunt, nihil concludit. Nam si animus est immortalis, etiam si corpora non resurgant, multum proderit ieiunare, & bene viuere, quia proderit ad gloriam animæ acquirendam. Scriptura ergo libri Machabæorū loquitur omnino eodem modo, quo hic B. Paulus, & idem præsupponit. Vult enim dicere; Si mortui non resurgunt, inde sequi, animas esse mortales, & proinde superfluum & vanum orare pro mortuis, nisi speretur resurrectio.

Ad

Ad TERTIVM dico, in textu Græco non haberi particulam, Ergo; sic enim legimus: εἴτ' ἐμελέπων τοῖς μετ' εὐσεβείαν κοιμωμένοις χάλλισον ἀποκείμενον χαιεῖθειον, ὅσια καὶ εὐσεβῆς ἢ ἐπίνοια, ὅθεν πρὸς τῶν τεθνηκότων τὸν ἐξίλασμον ἐποίησατο, τῆς ἀμαρτίας ἀπολυθῆναι. hoc est; *Deinde considerans, iis, qui cum pietate obdormierāt optimam repositam gratiam, quæ sancta & pia consideratio fuit, ideo pro mortuis expiationem fecit, ut à peccato soluerentur.* Tamen sensus est omnino idem. Nec potest reiici Latina lectio, quin reiiciatur etiam Græca. Neque est insolitum historicis, aliquid interdum colligere ex rebus gestis, quod ad imitationem, & bonos mores pertineat.

Ad QVARTVM dico, non esse necesse fieri mentionem expressam Purgatorij, cum satis apertè colligatur ex iis, quæ hîc habentur. Non enim de nomine, sed de re ipsa contendimus. Neque verò cum dicitur, Iudas iussisse orari pro mortuis, bene & religiosè de resurrectione cogitans, sensus est, iussisse eū orare pro mortuis, ut resurgerent, sed est sensus, Iudam cum religiosè cogitaret resurrectionem futuram, & proinde animas esse immortales, & formidaret, ne animæ interfectorum militum suorum, propter peccatum aliquod, in alio seculo punirentur, iussisse pro eis orari & sacrificari, ut à peccatis soluerentur, ut in fine capitis exprimitur.

Ad QVINTVM dico, peccatum illorum aut fuisse veniale, quia forte ignorabant legis prohibitionem, & non acceperunt ex donariis illis in honorem idolorum, sed solum descendi cupiditate, quæ venialis esse potest; aut certè si mortale fuit, in mortis articulo milites illos doluisse de peccato, & quoad culpā remissum illis fuisse, iuxta illud Psalmi 77. *Cum occideret eos, quarebant eum; & reuertebantur;* aut saltem Iudam Machabæum ita existimasse, alioqui nõ diceret Scriptura, eum considerasse eos, qui cum pietate obdormiuerāt, optimam habere repositam gratiam. Adde vltimò, saltem incertum fuisse statum illorum, & propterea licuisse pro eis orare, etiamsi damnati fuissent.

Ad SEXTVM dico, nostram consequentiam nõ esse istam, oratum est pro illis, ergo erant in Purgatorio; sed, orarūt pro quibusdam defunctis, ergo existimarunt posse fieri, ut illi essent

sent in Purgatorio; vel istam, laudatur in Scriprura oratio pro defunctorū peccatis, ergo Purgatorium est in alia vita; nam alioqui frustra oraretur, & Scriptura erraret laudando eius modi orationem. Quod autem hoc loco laudetur oratio pro expiatione peccatorum, & non pro humano affectu ostendendo, patet, tum ex eo, quod occasio huius orationis fuit peccatum illorum mortuorum detectum ob donaria inuenta sub vestibus eorum, vt historia dicit, tum ex eo, quod expressè dicitur, Iudas misisse 12000. drachmas offerri sacrificium pro peccatis mortuorum. & infra, vt à peccatis soluantur. ADDE, quod si nullum esset Purgatorium, liceret quidem flere ad humanum affectum ostendendum; at orare nō item. quorsum enim oratio pro illis, qui aut non egent, aut iuari non possunt?

Ad SEPTIMUM dico, argumentum non sumi ab exemplo vnus hominis, sed partim ab antiquo & solenni ritu Ecclesiæ Testamenti veteris, partim à testimonio infallibili scriptoris sacri; quod enim hic fuerit solennis ritus Ecclesiæ, patet, cum hoc loco dicitur: *Omnes qui cum Iuda erant ad preces conuersos.* & deinde: *Collatione facta;* id est, singulis conferribus aliquid, collectam esse multam pecuniam, & missam à Iuda, nomine omnium in Hierusalē, ad sacrificia pro mortuis; & hoc quidem magnum est argumentum: sed maius est, & fidem Catholicam faciens, quod sumitur à verbis Scripturæ sacræ laudantis orationem pro peccatis mortuorum tanquam sanctam, piam & religiosam. NEQUE valet instantia de laude Razias, qui se occidit; nam, vt Augustinus ostendit lib. 2. contra epistolam Gaudentij, cap. 23. Razias laudatur, quod fortiter & viriliter egerit, non quod piè & sanctè. vel, si volunt probari hoc factum ab auctore huius libri, potius dicendum est, habuisse Raziam peculiarem inspirationem, & præceptum Dei, vt hoc faceret, sicut habuit Samson, teste Augustino lib. 1. de ciuitate Dei, cap. 21. quàm dicendum esset, hunc auctorem potuisse errare. Præter hunc locum sunt alia quædam, quæ solùm probabiliter suadent, & quibus tamen S. Patres vsi sunt. Igitur ea quoque hîc breuiter annotabimus.

SECUNDVS locus est Tob. 4. *Panem tuum & vinum super sepulchrum iusti constitue, & noli ex eo manducare, & bibere cum peccatoribus.* Huius loci non potest esse alius sensus,

B B B b b

quàm

*Confessoria!**Razias*

quàm is, quem communiter expositores tradunt, videlicet; Instrue conuiuium, & voca fideles pauperes, vt ipsi post acceptam eleemosynam orent pro anima defuncti. Hinc enim nata est illa consuetudo, quæ & olim in Ecclesia fuit, & nunc etiam est, vt affines defuncti conuiuium faciant, & mittant etiam cibum & potum pauperibus & religiosis, vt orent pro anima defuncti. CHRYSOSTOMVS hom. 32. in Matth. *Cur, inquit, post mortem tuorum pauperes conuocas? Cur Presbyteros, vt pro eis velint orare, obsecras?* NEQVE valet quidquam commentum Munsteri, qui interpretatur nomine sepulcri, ora pauperum iustorum, quia scriptum est Psal. 5. *Sepulcrum patens est guttur eorum*, vt sensus sit; Pone panem tuum in ore iustorum, vt non moriantur fame. Hæc enim falsa expositio est. PRIMO, quia nusquam in Scriptura vocatur sepulcrum os iusti, sed solùm os peccatoris, vnde exhalant foetores vitiorum. SECUNDO, quia Tobias in eodem capite multis verbis commendauerat pauperes viuos, & deinde transit ad commendationem mortuorum, vt in litera patet.

TERTIVS locus est lib. I. Reg. cap. vlt. vbi legimus, quòd habitatores Iabes Galaad audita morte Saul, ieiunauerunt septem dies. Et 2. Reg. 1. Dauid fleuit, & ieiunauit pro Saule & Ionatha, & aliis occisis, quod idem fecit pro Abner, 2. Reg. 3. Quamuis enim hæc videbantur fieri in signum doloris & tristitiæ, tamen credibile est, præcipuè facta esse ad iuuandas animas defunctorum, vt Beda exponit in fine commentarij in lib. I. Reg. id quod ex duobus colligimus. PRIMO, ex eo, quòd irrationabile fuisset, in signum doloris septem dies ieiunare. SECUNDO, ex eo, quòd Dauid 2. Reg. 12. ieiunauit, & orauit pro filio suo infantulo, dum ægrotaret; postea verò quando audiuit eum esse mortuum, non amplius ieiunauit; quo facto suo ostendit, se ieiunare solitum, vt aliquid à Deo impetraret; ideo enim pro morte pueri non ieiunauit, quia sciebat, non esse puerum ad vitam rediturum, & præterea eum suffragiis non egere; quò etiam spectat illa sollicitudo Patriarcharum, qui cupierunt in terra promissionis sepeliri, Gen. 47. & 50. nimirum vt essent participes precum & sacrificiorum, quæ ibi offerebantur.

QUARTVS locus est Psal. 37. *Domine, ne in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripas me.* Etsi enim hæc verba variè

riè exponi possint, tamen B. Augustinus ita exponit, vt in furore argui à Deo, sit in aeternum damnari; in ira corripì, sit puniri seuerè post hanc vitam, ad correctionem tamen & emendationem. Vnde subdit: *In hac vita, inquit, purges me, & talem me reddas, cui iam emendatorio igne non opus sit, &c.* Eodem modo exponit Beda, Haymo, Dionysius Carthusianus, & alij.

QVINTVS locus est Psal. 65. *Transiimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium.* Hic etiam locus potest habere varios sensus, tamen Origenes homil. 25. in Num. & B. Ambrosius in Psal. 36. & sermon. 3. in Psal. 118. exponit per aquam, Baptismum, per ignem, Purgatorium: *Hic, inquit, per aquam, illic per ignem; per aquam vt abluantur peccata, per ignem vt exurantur.*

SEXTVS locus est Isaia 4. *Purgabit Dominus sordes filiorum & filiarum Sion, & sanguinem emundabit de medio eorum spiritu iudicij, & spiritu combustionis.* Hunc locum exponit de pœna Purgatorij B. Augustinus lib. 20. de ciuitate Dei, cap. 25.

SEPTIMVS locus est Isaia 9. *Succensa est quasi ignis impietas, & preses & spinas deuorabit.* Basilius in hunc locum dicit, per confessionem peccatum arefieri, vt igne purgatorio post hanc vitam absumi possit, & ex hoc loco probat.

OCTAVVS locus est Mich. 7. *Ne lateris, inimica mea; nã si cecidi, resurgam, cum sedero in tenebris, iram Domini portabo, donec caussam meam iudicet. Adducet me in lucem, & videbo iustitiam eius.* Hunc locum afferri solitum pro Purgatorio, docet Hieronymus in cap. vlt. Isaia, & Glossa ordinaria exponit; Iram Domini portabo hîc, vel in Purgatorio.

NONVS locus est Zach. 9. *Tu autem in sanguine Testamēti tui eduxisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua.* Et si enim hunc locum adducunt passim pro liberatione Patrum ex limbo, tamen melius conuenit liberationi animarum ex Purgatorio, quas Christus eduxit, cum eò descendit post mortem suam. PRIMO, quia isti rectiùs dicuntur vincti. SECUNDO, quia in Purgatorio non est aqua consolationis, quæ est in limbo, vt patet Luc. 16. de Lazaro: *Hic verò consolatur.* Vnde Augustinus epist. 99. ad Euodium, & lib. 12. in Gen. cap. 33. contendit, Christum cum descendit ad inferos, non

solùm Patres inuississe, sed etiam eos, qui cruciabantur in inferno, id est, in Purgatorio, & multos eorum inde liberasse.

DECIMVS locus est Malach. 3. *Ipsē sedebit quasi ignis conflagrans, & purgabit filios Leui, & colabit eos, &c.* Hunc locum exponunt de pœna purgatoria Origenes hom. 6. in Exodum, S. Ambrosius in Psal. 36. B. Augustinus lib. 20. de ciuitate Dei, cap. 25. & B. Hieronymus in hunc locum. & quanquam pœna illa purgatoria non est ea, de qua nunc agimus; nam illa purgabit viuentes, nos autem agimus de pœna mortuorum; tamen inde rectè infertur Purgatorium. Nam ideo tunc præcedet tribulatio grauissima, & postea etiam ignis descendet, & purgabit celerimè omnes reliquias peccatorum in hominibus iustis, quia, vt Irenæus etiam notat in fine libri 5. tunc repentè Ecclesia, quæ est in terris, assumèda erit ad sponsum; nec erit tempus purgationis vlteriùs, vt nūc est post mortem ante iudicium.

CAPVT IV.

Purgatorium esse probatur ex testamento

NOVO.

Purgatorium esse in seculo, non in futuro

PRIMVS locus est Matth. 12. vbi dicit Dominus, esse quoddam peccatum, quod non remittitur, neque in hoc seculo, neque in futuro. Hinc enim colligunt S. Patres, quædam peccata remitti in futuro seculo per orationes & suffragia Ecclesiæ. ita B. Augustinus lib. 21. de ciuitate Dei, cap. 24. & lib. 6. in Iulian. cap. 5. B. Gregorius lib. 4. Dialogor. cap. 39. B. Beda in cap. 3. Marci. B. Bernardus homil. 66. in Cantica, qui hoc solo testimonio contentus fuit contra hanc hæresim. Item Petrus Cluniacensis in epistola contra Petrobrusianos. Rabanus lib. 2. de institut. Cleric. cap. 44. & omnes Glossæ, vt ordinaria, interlinearis, &c.

At contra hūc locum obiicit PRIMO, Petrus Martyr, hæc dici per exaggerationem. RESPONDEO, hoc modo poterimus etiam tollere infernum, & dicere esse exaggerationem, cum dicitur: Ite in ignem æternum. Præterea exaggeratio non debet esse inepta, qualis est, cum fit partitio, & vni membro nihil responderet.

SECUNDO,

SECUNDO, dicunt aliqui esse comminationē. RESPONDEO eodem modo.

TERTIO, obiiciunt alij, Christus comparat peccatum in Spiritum sanctum cum grauiſſimis peccatis mortalibus, cum blasphemia in Patrem, & in Filium; ergo si vellet dicere, aliqua peccata posse remitti in alio seculo, intelligeret maximè de illis, quibuscum comparabat tunc peccatum in Spiritum sanctum; at hoc est falsum, quia sola venialia dimittuntur, per nos, in alio seculo. RESPONDEO, Christus loquitur de perfecta remissione, quæ complectitur remissionem culpæ & pœnæ, quomodo peccata grauiſſima remittuntur etiam in alio seculo, quia ibi completur eorum remissio.

QUARTO, inquit, Christus videretur significare, grauiora peccata remitti in futuro seculo, in hoc autem solùm leuiora, si aliqua ibi remitti vellet, alioqui nō diceret; Neque in hoc seculo, neque in futuro, sed è contrario dixisset; Non dimitteretur, neque in futuro, neque in hoc, vt oratio crescat. RESPONDEO, orationē crescere, quia in futuro maius spatium est diluendi peccata, quàm hîc; & præterea præponitur hoc seculum, quia hîc inchoatur, ibi perficitur remissio delictorum.

QUINTO, obiicit Calvinus, Dominus loquitur de remissione culpæ, ergo malè allegatis hunc locum pro remissione pœnæ Purgatorij. RESPONDEO, in Purgatorio remitti etiã culpas saltem veniales; præterea falsum est, loqui Christum de sola culpa. hic enim est sensus; Peccatum in Spiritum sanctum non remittitur in hoc seculo, nec in futuro, neque quantum ad culpam, neque quantum ad pœnam, cum alia peccata vel remittantur in hoc seculo quoad culpam, & in alio interdum quoad pœnam, vt mortalia; vel hîc & ibi quoad culpam, & quoad pœnam, vt venialia.

SEXTO, inquit Calvinus, in hoc seculo & in futuro, vult dicere; In hoc iudicio & in nouissimo non remitteretur, & sic nulla fit mentio Purgatorij. AT CONTRA; nam qui erunt illi, quibus hîc non est remissum, & in iudicio remitteretur? nōne illi, qui aut venialium purgatione indigebunt, aut solius pœnæ debitores erunt? Qui enim hinc cum iniustitia decedunt, certè in iudicio non absoluentur.

SEPTIMO, obiicit Petrus Martyr, quia ex negatione non sequitur affirmatio in bona Dialectica. non licet inferre, peccatum in Spiritum sanctum non remittitur in futuro seculo, ergo quædam alia peccata in eo remitti possunt. sicut non bene sequitur; Rex Philippus non est Rex Venetorum, ergo aliquis alius est Rex Venetorum. Et confirmat Ochinus; Nam potuit Christus dicere; Hoc peccatum non remittetur in hoc seculo, neque in inferno: & tamen non colligeremus inde, quædam peccata remitti in inferno.

RESPONDEO, non sequi secundum regulas Dialecticorum, id quod inferimus ex verbis Domini, sed tamen sequi secundum regulam prudentiæ, quia alioqui faceremus Dominum ineptissimè loquutū. ineptè enim diceret; Hoc peccatum non remittetur, neque in hoc seculo, neque in futuro, si in futuro nullum remittitur: sicut ineptè loqueretur qui diceret; Rex Philippus non absoluet te, neque in aula Hispaniæ, neque in aula Franciæ. Non autem loqueretur ineptè, si diceret, neque in aula Hispaniæ, neq; in aula Brabantiæ. Unde Ioan. 19. cū dixisset Christus: Regnum meum non est de hoc mundo. Intulit Pilatus: Ergo Rex es tu, nec respōdit Christus, non bene sequi ex negatiuo affirmatiuum, sed approbauit. NEQVE valet similitudo allata ab Ochino; nam Christus non potuit dicere; Neque in hoc seculo, neque in inferno, nisi ineptè loqui voluisset, tum quia seculum tempus est, infernus verò locus. proinde, non opponuntur, sicut seculum præsens, & futurum: tum etiam, quia in inferno constat nullam fieri remissionem.

OCTAVO, obiiciunt illud: *Neq; in hoc seculo, neq; in futuro*, idem significare, quod nunquam, siue in æternum, vt exposuit Marcus, qui cap. 3. ait: *Non habet remissionem in æternum.* Et sicut Petrus ait Ioan. 13. *Non lauabis mihi pedes in æternum.*

RESPONDEO, non debere exponi Matthæum per Marcum, sed potius Marcū per Matthæum, cū Matthæus pluribus verbis utatur, & constet Matthæum copiosius scripsisse, & Marcum fecisse quasi compendium ex Euangelio Matthæi. Neque ita accepit Marcus vocem, In æternum, sicut Petrus apud Ioannem. Nam ineptè dixisset Petrus; Non lauabis mihi pedes, neque in hoc seculo, neque in futuro, cū in futuro

*Non semper. Vide
hisp. Marc. 5. &
Matth. 9. de figura
facti; & copiosior
apud Marcum
quàm ap. Matthæum.*

turo

turo non lauentur pedes. Non autem ineptè dixit Dominus apud Matthæum : *Non remittetur neq; in hoc seculo, neq; in futuro.* Itaque Petrus apud Ioannem accepit vocem, *In æternum*, improprie pro solo tempore huius vitæ, Marcus autem proprie pro toto spatio huius seculi & futuri. Præterea aut Christus dixit, vt habet Matthæus, vel, vt habet Marcus, vel utroque modo; si primum vel tertium, habeo intentum; si secundum, quanquam hoc non est probabile, tunc Matthæus, duce Spiritu sancto, exposuit verba Christi, & nisi ineptè exposuerit, indicauit, in alio seculo dimitti aliqua peccata.

NONO, dicunt esse phrasim Hebraicam. RESPONDEO, falsum esse, phrasis quidem Hebraica est illa Petri, *In æternum*; dicunt enim, passim haberi כְּיָמֵינוּ etiam de rebus temporalibus. *At neque in hoc seculo, neque in futuro*, non est propria phrasis Hebræorum. Neque Marcus phrasi Hebraica utitur, sed proprie loquitur.

CAPVT. V.

SECUNDVS locus I. Corint. 3. vbi Apostolus dicit: *3. Ipse autem saluus erit, sicut ament quasi per ignem.* B:

Nota in primis, locum istum Apostoli I. Cor. 3. esse vnū ex difficillimis & utilissimis totius Scripturæ; nam ex eo statuunt Catholici duo Ecclesiastica dogmata, Purgatorium, & venialia peccata contra hæreticos & hæreticorum fautores, qualis in primis fuit Erasmus, qui annotatione in hunc locum conatur ostendere, nec Purgatorium, nec peccata venialia ex hoc loco statui posse.

Quod sit difficillimus, testatur AVGVSTINVS libro de fide & operibus, cap. 15. *Diligenter, inquit, oportet attendere, quomodo accipienda sit Apostoli Pauli illa sententia planè ad intelligendum difficilis, vbi ait; Si quis autem superadificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, &c.* Et infra: *In his deputanda est qua Petrus dicit, esse in Scripturis eius quadam difficilia intellectu, qua non debent homines pervertere ad proprium suū interitum.* Et cap. 16. *Fateor, inquit, me male audire intelligentiores atque doctiores.* Idem repetit q. 1. ad Dulcitium.

Nos igitur, ut locum istum diligenter explicemus, exponemus primum Metaphoram, qua Apostolus usus est; deinde proponemus, & soluemus difficultates, quæ circa hunc locum occurrunt. Quantum ad PRIMVM, hæc sunt Apostoli verba: *Secundum gratiam Dei, qua data est mihi, ut sapiens architectus fundamentum posui. Alius autem superadificat, unusquisque autem videat quomodo superadificet; fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus. Si quis autem superadificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides preciosos, lignum, fenum, stipulam, uniuscuiusque opus manifestum erit. Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur, & uniuscuiusque opus quale sit ignis probabit. Si cuius opus manserit, quod superadificauit, mercedem accipiet; si cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem.*

Utitur autem Apostolus in hac sententia similitudine duorum architectorum, quorum vnus super fundamentum lapideum & solidum erigit domum ex preciosa materia, & quæ ignem non timet, qualia sunt aurum, & argentum, lapides preciosi, ut Iaspis, Porphireticus, Parius lapis. Nam ex auro & argento fiunt laminæ, & columnæ, ut de templo Salomonis legimus; ex lapide Pario, & Porphiretico etiam integri parietes erigi possunt. Alter verò super simile fundamentum, id est, lapideum & solidum, erigit domum more pauperum rusticorum ex asseribus & stipitibus, eamque tegit fæno & stipulis.

Hæc posita similitudine, fingamus utrique domui adhiberi ignem, videbimus priorem nihil penitus lædi, & si architectus intus fortasse sit, similiter nihil pati. At posteriorem domum videbimus continuò ignem concipere, & breui tempore totam consumi, & si architectus intus sit, & velit saluus egredi, videbimus eum exire non posse, nisi per ignem. In quo transitu non quidem morietur, sed tamen barba & capilli nõ egrediètur incolumes, nisi fortasse fiat miraculum trium puerorum, qui in fornace Babylonica non comburebantur. Hæc est similitudo, qua B. Paulus utitur, cum ait: Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem.

Quantum ad SECVNDVM; quinque sunt difficultates huius loci. Prima, quid intelligatur per ædificantes. Secunda, quid

quid intelligatur per aurum, argentum, lapides preciosos, ligna, fœnum, & stipulas. Tertia, quid intelligatur per diem Domini. Quarta, quid intelligatur per ignem, qui in die Domini vniuscuiusq; opus probabit. Quinta, quid intelligatur per ignem, de quo dicitur; Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. His explicatis, sententia erit perspicua.

PRIMA igitur difficultas est; Qui sint architecti, qui superædificant. B. Augustinus libro de fide & operibus, cap. 16. & in Enchiridio, cap. 68. & alibi, censet omnes Christianos dici hîc ab Apostolo architectos, & omnes superædificare super fidei fundamentum, vel opera bona, vel mala. Idem mihi docere videntur, Chrysostrmus, Theodoretus, Theophylactus, & Oecumenius in hunc locum.

Alij permulti docent, architectos hîc ab Apostolo non vocari, nisi Doctores & Prædicatores Euangelij; ita Ambrosius & Sedulius in hunc locum. Idem insinuat Hieronymus lib. 2. in Iouinianum. Idem recipiunt B. Anselmus & B. Thomas in hunc locum, etiamsi priorem sententiam non reiiciant. Idem multi recentiores, vt Dionysius Carthusianus, Lyranus, Caietanus, & alij in hunc locum.

Vtraque expositio est bona, & ex vtraque deducitur assertio Purgatorij & peccatorum venialium, tamen magis literalis est posterior, id quod patet manifestè ex verbis præcedentibus & sequentibus eius capituli; dixerat enim antea. *Ego plantavi, Apollo rigauit.* Deinde in eodem sensu statim subiungit: *Ego sicut sapiens Architectus fundamentum posui, alius autem superædificat.* Et ibidem: *Qui plantat, & qui rigat vnum sunt. Vnusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem; Dei enim sumus adiutores, Dei agricultura estis, Dei adificatio estis.* Vbi apertissimè comparat se & alios prædicatores Euangelij agricolis, & architectis; populos autem qui docentur, comparat agris & ædificiis. Item in verbis sequentibus iterum loquitur de Doctoribus, cum ait: *Si quis videtur inter vos sapiens esse, stultus fiat, & sit sapiens.* Et rursus: *Nemo itaque gloriatur in hominibus; omnia enim vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas;* id est, nolite gloriari in Doctoribus & Prædicatoribus vestris, & dicere: *Ego sum Pauli, ego verò Apollo.* Nam omnes sunt vnum, & pro vobis omnes laborant. Itaque sicut dixerat, se plantaf-

se, & Apollinem rigasse, ita nunc dicit; Ego fundamentum posui prædicans Christi fidem. Alij autem superædificant docentes ea, quæ ad vitam & mores pertinent, & etiam explicantes latius fidei nostræ mysteria. Et in hac prima quæstione conueniunt nobiscum Calvinus, & Petrus Martyr, atque Ochinus.

ALTERA difficultas est paulò grauior; sunt enim sex sententia. Quidam nomine fundamenti intelligunt fidem veram, sed informem. Nomine auri, argenti, lapidum preciosorum, opera bona. Nomine ligni, fœni, stipulæ, peccata mortalia; ita Chrysostomus in hunc locum, quem sequitur Theophylactus.

At hoc defendi non potest. PRIMÒ, quia, vt Gregorius dicit lib. 4. Dialog. cap. 39. peccata mortalia potius compararentur ferro & plumbo. SECUNDO, quia sequeretur, veram esse hæresim Origenis, quòd omnes saluarentur, quia Apostolus dicit; Saluus erit quasi per ignem.

RESPONDENT Græci; Saluus erit, id est, nunquam penitus consumetur, sed quasi per ignem, quia semper ardebit. Hæc solutio in primis est dura & coacta; deinde est contra omnem vsum loquendi Scripturarum. Nunquam enim in Scripturis accipitur nomen Salutis in malam partem, sed semper in bonam, vt in Concilio Florentino ante sessionem primam Latini ostenderunt. Præterea illud (*Per*) significat transitum, non mansionem. Non dicit Apostolus: *Saluus erit, sic tamen quasi in igne, sed: Saluus erit quasi per ignem;* id est, ad similitudinem eius, qui euadit mortem transiens per ignem. Deniq; ex communi consensu Doctorum. Nam summa consensione volunt alij omnes tam Græci, quàm Latini hunc locum intelligi de venialibus peccatis, quorum sententias in quinta difficultate proferemus. Neq; verò hinc putet aliquis, Chrysostomum negasse Purgatorium, vel peccata venialia. Nam Purgatorium esse sæpissimè docet, sed præcipuè hom. 3. in epist. ad Phil. & hom. 69. ad populum Antiochenum. Item peccata venialia concedit homil. 24. in Matth. in hoc verò loco aliter exposuit, vt hæresim Origenis refelleret, quæ docet, pœnas Gehennæ non esse æternas, vt patet ex ipsa homilia.

SECUNDA sententia est, nomine fundamenti intelligi Christum, siue fidei prædicationem: nomine auri, argenti, & lapidum

Per,

lapidum preciosorum intelligi Catholicas expositiones: nomine ligni, fœni, & stipulæ intelligi hæretica dogmata. ita videtur docere commentarius Ambrosij, ita etiam Hieronymus exponens illud Isaiaë 5. *Va qui coniungitis domum ad domum.* Atq; huc propendet Calvinus, Martyr, & Ochinus, qui docent, per ligna, fœnum, stipulas intelligi humanas traditiones & commenta, quæ pugnant cum verbo Dei.

Hæc sententia minus defendi potest, quàm præcedens. PRIMO, quia hæretici non saluantur per ignem purgatorium, sed damnantur ad ignem æternum. SECUNDO, quia hæretici non ædificant super fundamentum, quod est Christus, nisi nomine tenus. Omnis enim hæresis quantumcunque de Christo magnificè loquatur, tamen non verum Christum prædicat, sed alium, quem sibi finxit. Neque ista sententia, quam refellimus, est Ambrosij vel Hieronymi. Nam commentarius Ambrosij intelligit nomine ligni, fœni, & stipulæ, hæreses quidem, & falsa dogmata, sed per imprudentiam prolata, & sine pertinacia: dicit enim, eiusmodi Doctores saluos futuros per ignem purgatorium. Hieronymus verò apertè de hæreticis loquitur, sed ex mente aliorum, non sua. cum enim posuisset suam expositionem, subdit: *Quidam autem, inquit, hæc de hæreticis intelligunt, &c.*

TERTIA sententia, nomine fundamenti intelligit fidem viuam: nomine auri, argenti, & lapidum preciosorum intelligit opera supererogationis: nomine ligni, fœni, & stipulæ intelligit omissionem consiliorum, & affectum quendam carnalem ad bona huius mundi, licitum quidem, sed qui dolorem adfert, cum illa bona amittuntur. Ita B. Augustinus libro de fide & operibus, cap. 16. quæ sententia verà quidem est, sed non conueniens huic loco, nisi cum illo carnali affectu intelligamus peccata saltem venialia; nam non dantur opera media in particulari. aut ergo ille amor carnalis est bonus, aut malus: si bonus, quare ardebit more stipulæ? si malus, ergo saltem admixtum habuit peccatum veniale.

QUARTA sententia est eorum, qui exponunt per aurum, argentum, &c. opera bona; per stipulam, fœnum, &c. peccata venialia: ita B. Gregorius lib. 4. Dialogorum, cap. 39. & alij, quæ bona est, sed alia est melior.

QVINTA

QVINTA est eorum, qui intelligunt, per aurum, argentum, &c. bonos auditores; per stipulas, malos auditores. Sunt enim auditores opificium Doctoris, & quidem Doctor saluus erit; sed ex auditoribus alij sic, alij non, &c. Ita Theodoretus & Oecumenius; at refellitur rectè à Chrysoftomo; nam detrimentum tribuitur etiam Architecto, & ipse dicitur ædificare stipulam, ergo non est sola culpa & pœna auditorum.

SEXTA sententia, quam omnibus anteponimus, est, vt nomine fundamenti intelligatur Christus, à primis prædicatoribus annunciat, quales erant Apostoli, qui fidem Christi & Euangelium detulerunt ad eos populos, qui nihil vnquam de Christo audierant. Hinc enim B. Paulus ait: *Ego plantavi, & ego vt sapiens Architectus fundamentum posui.* Hinc etiam qui primi in aliqua regione fidem prædicant, dicuntur Apostoli eius regionis. Nomine verò auri, argenti, & lapidum preciosorum intelligatur doctrina utilis & salutaris aliorum prædicatorum, qui eos docent, qui iam fidem receperunt, & docent non solùm verbo, sed etiam exemplo, ita vt verè auditores suos ædificent, & promoueant in religione & pietate. Nomine autem ligni, fœni, & stipulæ intelligatur doctrina, non quidem hæretica, vel mala, sed tamen curiosa, inutilis, superuacanea eorum prædicatorum, qui ad Catholicum populum Catholicè concionantur, sed absque eo fructu & utilitate, quam Deus requirit, ita vt sicut priores cum magno merito concionantur, ita isti non solùm sine magno merito, sed etiam non sine peccatis venialibus concionentur.

Hæc expositio maximè probatur propter tria. PRIMO, quia (vt ostendimus) nomine ædificantium intelliguntur soli Doctores, ergo nomine operis ipsorum intelligi debet doctrina.

SECUNDO, quia valde conuenit hæc similitudo sic explicata Doctoribus Corinthiorum. Erant enim plus equo dediti eloquentiæ & Philosophiæ, quæ licet ex se iuuent, tamen interdum impediunt fructum concionum; quocirca B. Paulus de vtroque Corinthios in hac epistola reprehendit.

TERTIO, quia hoc totum caput optimè explanatur, siquidem B. Paulus in hoc capite tres similitudines posuit. PRIMAM, de agricolis plantantibus & rigantibus, qua solùm bonos Doctores complexus est. SECUNDAM, de ædificantibus
super

super bonum fundamentum, qua non solum bonos, sed etiam malos Doctores comprehendit. TERTIAM, de corruptoribus templi, qua solos malos contineri voluit, & malos non quomodocunque, sed perfecte malos, ut hereticos, errores pro veritate, & vitia pro virtutibus docentes, de quibus non dicit, quod salui erunt, quasi per ignem, sed quod disperdet illos Deus.

TERTIA difficultas est de die Domini. Aliqui intelligunt nomine diei presentem vitam, siue tempus tribulationis, in quo discernuntur saepe boni a malis. ita B. Augustinus lib. de fide & operibus, cap. 16. & Gregorius lib. 4. Dialog. cap. 39.

Hac sententia non videtur ad mentem B. Pauli. PRIMO, quia Graece est dies cum articulo, ἡ γὰρ ἡμέρα, ex quo apparet certum quendam & definitum diem significari, sicut I. Tim. 4. Quam reddet mihi Dominus in illa die. & cap. I. 2. ad Timotheum: Certus sum, quia potens est depositum meum seruare in illum diem. & paulo infra: Det ei Dominus inuenire misericordiam in illa die.

SECUNDO, quia praesens tempus non dicitur in Scripturis dies Domini, sed dies nostra, sicut contra tempus alterius vitae dicitur dies Domini, non nostra, ut Luc. 19. Et quidem in hac die tua, qua ad pacem tibi. Luc. 22. Hac est hora vestra. Gal. 6. Dum tempus habemus, operemur bonum. Psal. 74. Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo. Sophon. I. Iuxta est dies Domini magnus. Ioel. 2. Veniet dies Domini, dies tenebrarum & caliginis.

TERTIO, tempore vitae praesentis non declaratur opus vniuscuiusque quale sit. Tribulationes enim communes sunt bonis & malis, iustis & iniustis.

QUARTO, quia omnes Doctores intelligunt hanc diem esse diem iudicij, licet enim Augustinus & Gregorius docuerint posse diem illam referri ad hanc vitam, tamen in eisdem locis docent, etiam posse intelligi de tempore futuro post hanc vitam. Verum cum dies iudicij sit duplex, vna dies iudicij particularis, altera dies iudicij vniuersalis, quidam, ut Caietanus, & alij, volunt Apostolum loqui de die iudicij particularis. PRIMO, quoniam post hanc diem, de quo Apostolus loquitur, aliqui purgandi sunt per ignem; id verò fieri non potest post diem vltimi iudicij.

SECUN-

SECUNDO, quia si hæc dies, de qua Apostolus loquitur, esset dies ultimi iudicij, sequeretur nullum Sanctorum ingredi posse in cælum ante diem iudicij, qui est error damnatus in Concilio Florétino, sess.vlt. Consequentia probatur; Nam in hac die sunt examinanda omnia ædificia, & post examen aliqui statim coronandi, aliqui puniendi, præterea cum nihil inquinatum intret in regnum cælorum, si purgatio à venialibus non fieret, nisi in die ultimi iudicij, omnes qui cum venialibus hinc migrant, expectare deberent eam diem, antequam in cælum intrare possent.

TERTIO, quia Græcus textus non habet reuelabitur, sed reuelatur: ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται: quoniam in igne reuelatur. Dies autem ultimi iudicij non reuelatur, ergo de die iudicij particularis loquitur, qui singulis diebus, modò vni, modò alteri reuelatur. Omnes tamen veteres videntur accepisse per illam diem, diem ultimi iudicij, vt Theodoretus, Theophylactus, Anselmus, & alij, quorum mihi videtur verissima sententia, quamuis neutra repugnet Purgatorio.

PRIMO, quia vbique in Scripturis dies Domini, significat diem ultimi iudicij.

SECUNDO, quia dicitur in illa die, quo designatur vna quedam certa dies, quo omnium hominum opera simul probantur; At dies iudicij particularis non est vna, sed multiplex, neque in ea probantur omnium hominum opera.

TERTIO, quia dicit Apostolus: *Dies Domini declarabit*, quasi dicat, tunc erunt omnia omnibus manifesta, vt capite sequenti dicit: *Donec veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium*; id autem non fiet, nisi in nouissimo iudicio.

QUARTO, quia sequitur: *Quia in igne reuelatur*. Dicitur enim dies iudicij reuelari in igne, quia vltimum signum, & omnium notissimum erit conflagratio totius mundi, & propterea semper ferè dies iudicij describitur per ignem, vt Psal. 96. *Ignis ante ipsum præcedet*. Ioëlis 2. *Ante faciem eius ignis vorax*. 2. Thess. 1. *In reuelatione Domini nostri Iesu Christi de cælo, cum Angelis virtutis eius in flamma ignis*. 2. Pet. 3. *Elementa ignis ardore tabescent*. Quod si non placeat hîc per ignem accipere ignem materiale, sed ipsum iudicium Dei,

vt

vt alij exponunt, adhuc non potest intelligi per hanc diem, nisi dies vltimi iudicij; Nam tunc sensus est, quia in igne reuelatur, id est, quia illa dies erit notissima propter iudicium acerrimum & maximum, quod in illa exercebitur; At dies iudicij particularis non est notissima propter iudicium, sed magis propter mortem; Nam ipsum iudicium particulare paucis est notum, nec me mouent argumenta in contrarium.

Ad PRIMVM dico, post iudicium nouissimum non fore purgatorium, & ided illa verba: Saluus erit, sic tamen quasi per ignem, non significant saluus erit, dummodò prius transferit per ignem, sed saluus erit, dummodò prius transferit per ignem; siue saluus erit, vt illi qui per ignem transferunt.

Ad SECVNDVM dico, si hoc concluderet, sequeretur, etiam si Purgatorium non esset, neminem beatificari, vel damnari, ante diem iudicij; nam Scriptura passim tribuit distributionem præmiorum & pœnarum vltimo iudicio; immò & examen operum, ac sententiam iudicis, vt patet Matth. 25. & alibi. Sicut ergo sententia fertur in morte vniuscuiusque, & tunc incipiunt aliqui puniri, aliqui præmiari, & tamen dicuntur hæc eadem fieri in nouissimo iudicio, quia tunc fient coram toto mundo manifestissimè, & cum summo honore iustorum, & ignominia impiorum, ita & examen fieri potest in morte vniuscuiusque priuatim, & iterum postea in vltimo iudicio publicè.

Ad TERTIVM dico, pro vno verbo quod hîc habetur in præsentem in Græco, haberi tria in futuro, nimirum φανερόν γήσεται, ἡμέρα δολώσεται, & πῦρ δοκιμάσεται, & valde credibile est etiam illud vnum ἀποκαλύψεται, in textibus correctioribus fuisse in futuro ἀποκαλύψεται, quandoquidem noster interpretes vertit, reuelabitur. Adde, quod frequentissimè tempus præsens non ponitur ad significandam actionem certi temporis, sed consuetudinem, opinionem, professionem, aut aliquid simile, vt: Virum non cognosco. Luc. 1. vt ait B. Virgo, & Sadducæi dicebant: Mortui non surgunt. Et Carthusiani dicunt: Non vescimur carnibus. In hac difficultate dissentimus à Caluino & Martyre: nam illi intelligunt Paulum de iudicio particulari; sed nihil hoc facit ad quæstionem de Purgatorio.

QVARTA difficultas est, quis sit ignis, qui in die Domini vniuscuiusque opus probabit. Aliqui intelligunt tribulationes huius vitæ, vt Augustinus & Gregorius locis notatis, sed hoc iam reiecit: alij intelligunt ignem æternum, verum id esse non potest; nam ille ignis non examinabit ædificium ex auro & argento, immò nec ædificium ex ligno & fœno, vt patet: alij videntur intelligere ignem conflagrationis mundi, qui iudicium vniuersale præcedet. Id quoque esse non potest, quia ille ignis non comburet nisi inimicos Dei. Psal. 96. *Ignis ante ipsum præcedet, & inflāmabit in circuitu inimicos eius.* Iste autem, de quo Apostolus loquitur, omnes tanget, etiam eos, qui aurum & argentum superædificauerunt. Præterea iste ignis non potest probare opera, cum sit ignis materialis, & opera non sint nisi in mente, quia transierunt.

Alij intelligunt de pœnis Purgatorij, sed neque id rectè dici potest. PRIMO, quia ignis Purgatorij non probat opera eorum, qui ædificant aurum & argentum. At iste ignis de quo loquimur: Vniuscuiusque opus quale sit probabit. SECUNDO, Apostolus apertè distinguit inter opera & operantes, & de isto igne dicit, quòd comburet opera, non operantes. ait enim: *Si cuius opus manserit, &: Si cuius opus arserit.* At ignis Purgatorij, qui verus & realis est ignis, non potest opera comburere, quæ sunt actiones transeuntes, & iam transierunt.

Denique sequeretur, omnes homines etiam sanctissimos transire per ignem Purgatorij, & saluari per ignem; nam per hunc ignem, de quo loquimur, omnes transeunt. At omnes transire per ignem Purgatorij, & saluari per ignem, est apertè falsum; nam Apostolus hîc apertè dicit solùm eos, qui ædificant ligna & fœnum saluandos quasi per ignem; Ecclesia quoque perpetuò senfit sanctos Martyres & infantes post Baptismum morientes, mox in cœlum recipi sine vllò transitu per ignem, vt Concilium Florentinum docet, sess. vlt. Idem etiam sancti Patres docent. B. HIERONYMVS lib. 2. in louinian. & B. AVGVSTINVS in Psalm. 37. *Si ædificarent, inquit, aurum, argentum, lapides preciosos, de vtroque igne securi essent, non solum de illo æterno, qui in æternum cruciaturus est impios, sed etiam de illo qui emendabit eos, qui per ignem salui erunt.*

Superest igitur, vt dicamus hîc Apostolum loqui de igne seueri & iusti iudicij Dei, qui non est ignis purgans vel affli-
gens

gens, sed probans & examinans. Ita exponit AMBROSIVS
 Psalm.118. concion. 20. super illud; Vide humilitatem meam:
*Omnes nos, inquit, fornax probabit, ergo quia examinandi sumus, sic nos agamus ut iudicio probari mereamur diuino, te-
 reamus hic positi humilitatem, et cum unusquisque nostrum
 venerit ad iudicium Dei, ad illos ignes, quos transaturi sumus,
 dicat, Vide humilitatem meam, &c.* Idem SEDVLIVS in
 hunc locum: *Examinationem iudicij, inquit, igni soluit com-
 parare secundum consuetudinem Scripturarum.* eodem mo-
 do exponunt Dionysius Carthusianus, Lyranus, Caietanus,
 & alij in hunc locum.

Quod hæc sententia verissima sit, probatur PRIMO, quia
non aliter potest intelligi, quomodo ignis probet eos, qui
 aurum & argentum ædificauerunt.

SECUNDO, quia hæc expositio optimè conuenit verbis
 Apostoli, cum ait; *Vniuscuiusque opus quale sit, ignis proba-
 bit; si cuius opus manserit, mercedem accipiet; si cuius opus
 arserit, detrimentum patietur.* Licet enim opera transferint
 ab oculis hominum, & igne materiali examinari non possint,
 tamen non transferunt ab oculis Dei, sed, vt dicitur Ecclef. vii.
Cuncta quæ sunt, adducet Deus in iudicium. & ea examina-
 bit, & si cuius opus manserit, id est, si cuius opus iudicium Dei
 sustinere potuerit, sicut aurum sustinet ignem, mercedem ac-
 cipiet, probabitur, & coronabitur à Deo: si cuius opus arserit,
 id est, si cuius opus iudicium Dei non sustinuerit, sicut fœ-
 num & stipula non sustinent ignem, detrimentum patietur,
 reprobabitur & reiicietur.

TERTIO, quia iudicium Dei rectissimè vocatur ignis,
 cum sit purissimum, celerrimum, efficacissimum, & maximè
 penetratiuum. vnde Dani. 7. *Fluuus igneus egredietur de ore
 eius.* Et quoniam Deus totus est iustitia, totus iudicium, inde
 etiam in Scripturis vocatur ignis. Malach. 3. *Ipsè quasi ignis
 conflans.* Et Hebr. 12. *Et enim Deus noster ignis consumens est.*
 Et in hoc non dissentimus à Caluino & Martyre.

QVINTA & vltima difficultas est, quid per ignem intelli-
 garur, cum ait: *Ipsè autem saluus erit, sic tamen quasi per i-
 gnem.* Aliqui intelligunt tribulationes huius vitæ: At hoc non
 potest conuenienter dici, quia tunc etiam qui ædificant au-
 rum & argentum, saluarentur quasi per ignem. Quocirca

CCCC

B. Augu-

B. Augustinus & Gregorius, qui sunt auctores huius sententia, cum in ea non acquiescerent, etiam aliam posuerunt, de qua infra dicemus. **Alii** intelligunt ignem eternum, vt **Chrysostomus & Theophylactus**, sed hoc iam refutauimus. **Alii** ignem conflagrationis mundi. Id quoq; dici non potest, propter rationes antea positas; & præterea, quia sequeretur eos qui habent peccata venialia, non posse ad beatitudinem peruenire ante diem iudicij; nec enim intrabit in cælum aliquid coinquinatum.

Calvinus & Martyr, Ochinus & Lutherus artic. 37. intelligunt per hunc ignem iudicium Dei, quod doctrinam veram approbat, falsam confutat, sicut ignis perficit aurum, consumit fœnum. Dicunt autem hoc iudicium fieri, dum quis conuertitur, & præcipuè in hora mortis; tunc enim illustrantur multi, & sic intelligunt se deceptos, & iacturam fecisse doctrinæ suæ, & confunduntur etiam, & erubescunt, & sic per ignem salui fiunt. Addit Martyr se non dubitare, quin **B. Bernardus, B. Franciscus, B. Dominicus**, & alij Patres hoc modo salui facti sint, quia nimirum in morte a Deo illustrati intellexerunt, & damnauerunt errores suos de Monachatu, de Missa, &c.

At contra, **PRIMO**, vel istud iudicium sit solùm in morte, adhuc viuento homine, vel potest fieri etiam post mortem: si potest fieri etiam post mortem, ergo post mortem fiet aliqua remissio & purgatio peccati, saltem per illam confusionem, & pœnitentiam, quod ipsi nullo modo admittunt; hoc enim esset genus quoddam Purgatorij: si autè solùm in ipsa morte sit hoc iudicium, peto, quomodo agetur cum illis, qui superædificauerunt lignum, fœnum, stipulas, & moriuntur repente, ita vt non habuerint tempus pœnitentiæ? Isti enim non saluantur quasi per ignem, quia non habuerunt ignem istum iudicij, & refutationis suorum errorum, nec tamen possunt damnari ad Gehennam, quia habuerunt Christum in fundamento; & Paulus de omnibus talibus pronunciat, quod saluentur; nec possunt etiam saluari, nisi admittatur Purgatorium, quia cum decefferint in peccato cum suis stipulis & fœno, non possunt saluari nisi per ignem.

SECUNDO, ignis iste, de quo Paulus loquitur, afficiet pœna propriè & verè, præter iacturam ipsorum operum, & confusio-

fusio.

fusionem, quæ inde oritur, ergo illud iudicium confutans errores, non est ignis de quo hîc agitur. Probat^{ur} antecedens primò ex illo verbo, *Ipsè detrimentum patietur*. Græcè *ζημιωθήσεται* mulctabitur, dabit pœnas. Nihil enim est apud Græcos frequentius quàm *ζημιῶδω δαμάτω* morte mulctari; Item ex illo, *saluus erit quasi per ignem*, similitudo trans- euntis per ignem significat pœnam ac dolorem; qui enim transiret per ignem sine vlla læsione, non diceretur transire per ignem, quasi per ignem, sed quasi per flores, vt de S. Tiburtio legimus.

TERTIO, quia Apostolus opponit hunc transitum per ignem mercedi; sicut enim dixerat: *Si cuius opus manserit, mercedem accipiet*, ita nunc dicit, *si cuius opus arserit, detrimentum patietur, & saluus erit quasi per ignem*. At illa merces significat aliquid præter ipsum bonum opus, & præter lætiti- am, quam ex se affert bonum opus. nõ enim diceret, mercedem accipiet, si nihil aliud esset merces, quàm id quod ex se habebat, qui ædificauit aurum, &c. ergo etiam detrimentum, & transitus per ignem eius, qui superædificauit stipulam, est aliqua pœna præter iacturam operum, & præter confusio- nem, quam ex se affert.

QUARTO, quia illud iudicium confutans errores, non affert detrimentum, sed lucrum; nam est illustratio quædam mentis, vt ipsi dicunt, & veritatis cognitio; & sicut qui habet auricalchum putans esse aurum, non exillimat detrimentum, si quis ei auricalchum illud auferat, & aurum verum donet, ita qui habebat errores in mente, & per diuinam illustratio- nem discit veritatem, non detrimentum patitur, sed lucrum acquirit. At Paulus dicit, *detrimentum patietur*.

QUINTO, quia sequeretur, omnes qui saluantur, saluari quasi per ignem, contra Apostoli distinctionem; nam etsi Paulus hîc solum agat de peccatis quæ committuntur in docen- do, tamen eadem est ratio omnium aliorum peccatorum. Si- cut enim Deus iudicabit doctrinam, ita etiam opera omnia. At secundum Calvinum, & Lutheranos omnes, omnia opera nostra, quamuis iustissima videantur in oculis hominum, ta- men peccata sunt in oculis Dei, nec ferre possunt iudicium diuinum, sed arguentur eo modo planè, quo falsa doctrina;

quare si ignis, de quo Paulus loquitur, est iudicium Dei, omnes saluabuntur quasi per ignem. Nec valet responsio, quòd iustorum opera non sint arguenda, quia sunt tecta per non imputationem, impiorum autem qui non sunt per fidem iustificati, arguenda sint; nam Paulus cum dicit: Saluus erit quasi per ignem, loquitur de iustis, qui aedificauerunt stipulas, retento vero fundamento, id est, vera fide in Christum.

Quod autem Martyr ait de beatis, Bernardo, Dominico & Francisco, impudentissimum est mendacium. Illi enim vsque ad vltimum spiritum commendauerunt suis perseuerantiam in Monasterio, & obedientiam Romanę Ecclesię. De S. Francisco sic scribit B. BONAVENTURA, cap. 14. vitę eius: *Hora, inquit, transitus sui propinquante, fecit fratres omnes existentes in loco ad se vocari, & eos consolatoris verbis pro sua morte demulcens, paterno affectu ad diuinum est hortatus amorem, de patientia, & paupertate, & sanctę Romanę Ecclesię fide seruandis sermonem protraxit, & insuper adiecit; valete filij omnes in timore Domini, & permanete in eo semper; & quoniam futura tentatio & tribulatio appropinquat, felices qui perseuerabunt in his, quę cęperunt; ego verò ad Deum prope-ro, cuius gratia vos omnes commendo.* Hęc est Palinodia scilicet, quam somniat Pseudomartyr Petrus.

Est igitur communis Theologorum sententia, nomine ignis hoc loco intelligi pœnam aliquam purgatoriam, & temporalem, ad quam post mortem adiudicantur, qui in iudicio particulari inueniuntur aedificasse lignum, fœnum, aut stipulam. Hęc expositio præterquam quòd optimè conuenit textui, satis probatur ex communi consensu Patrum. Latini omnes hoc docent. CYPRIANVS lib. 4. epist. 2. ad Antonianum: *Aliud est, inquit, ad veniam stare, aliud ad gloriam peruenire; aliud missum in carcerem non exire, donec soluat nouissimum quadrantem; aliud statim fidei, & virtutis accipere mercedem; aliud pro peccatis longo dolore cruciatum emendari, & purgari diu igne; aliud peccata omnia passione purgasse.* Hic B. Cyprianus non meminit apertè huius loci B. Pauli, sed tamen cum nusquam in Scriptura fiat mentio ignis, vbi apertè de Purgatorio agitur, nihil dubium est, quin B. Cyprianus ad hunc locum respexerit.

AMBROSIVS in hunc locum: *Sed cum, inquit, Paulus dicit*

cit

erit (sic tamen quasi per ignem) ostendit quidem illum saluum futurum, sed penas ignis passurum, et per ignem purgatus fiat saluus, & non sicut perfidi aeterno igne in perpetuum torqueatur. Idem habet serm. 20. in Psal. 118.

HIERONYMVS in 4. cap. Amos, exponens illud; Facti estis sicut torris raptus de incendio: *Iuxta illud*, inquit, *quod in Apostolo legimus*, ipse autem saluus erit quasi per ignem; qui ergo saluatur per ignem, quasi torris de incendio rapitur. Idem docuit in vltimis verbis vltimi libri super Isaiam, & lib. 2. in Iouinianum, vltra medium.

AUGUSTINVS in Psal. 37. *In hac vita*, inquit, *purges me*, & *talem me reddas*, cui iam emendatorio igne opus non sit. Et infra, explicans locum Apostoli: *Dicitur*, inquit, *saluus erit quasi per ignem*, & *quia dicitur*, *saluus erit*, *contemnitur ille ignis*, ita plane quamuis salui per ignem, grauior tamen est ille ignis, quam quidquid potest homo pati in hac vita.

GREGORIUS lib. 4. Dialog. cap. 39. *Quamuis hoc* (inquit, explicans hunc locum 1. Corin. 3.) *de igne tribulationis in hac vita nobis adhibita possit intelligi*, tamen si quis hoc de igne futura purgationis accipiat, pensandum sollicitè est, quia illum per ignem dixit saluari, non qui super hoc, ferrum, es, & vel plumbum adificat, id est, peccata maiora, & idcirco duriora, atque tunc iam insolubilia; sed lignum, fœnum, stipulam, id est, peccata minuta, atque leuissima, qua ignis facile consumit. ALCVINVS lib. 3. de Trinitate. Rupertus in 3. cap. Gen. exponens illud, quod ibi dicitur de gladio flammeo, & versatili. Magister in 4. d. 21. & cum eo B. Bonauentura, & alij Scholastici. Item B. Anselmus, Haymo, & B. Thomas in hunc locum. Denique Innocentius III. in Psalm. 37. & omnes Latini recentiores sic exponunt.

Ex Græcis habemus in primis ORIGENEM apertissimè hoc docentem, homil. 6. in Exod. & hom. 14. in Leuit. & hom. 12. in Hieremiam. Homilia 6. in Exod. sic ait: *Sed & illuc cum conuenitur*, si quis multa opera bona, & parum aliquid iniquitatis attulerit, illud parum tanquam plumbum igne resoluitur & purgatur, &c. Præterea OECUMENIVM in hunc locum, qui etiam testatur Basilium hunc locum intellexisse de igne Purgatorio; Adducit etiam B. THOMAS in opusculo primo contra Græcos, Theodoretum explicantem hunc

locum his verbis: *Hunc credimus ignem purgatorium, quo purgantur anima, et aurum in conflatorio.* GAGNEIUS verò eandem Theodoreti sententiam ex Græcorum scholiis Græcis verbis ita citat: τὸ τοῦ πῦρ ἀνεύομεν καὶ καθαρίον ἐν ᾧ καὶ θαείζονται αἱ ψυχὰι, καὶ ἄπερ χρυσίον ἐν τῷ κωνεθειῶ.

At contrà obiiciunt, primò, absurdum esse, quòd Apostolus in eadem sententia variè accipiat nomen ignis, semel pro iudicio, & semel pro vero igne purgatorio.

Respondeo PRIMò, nos cogi ab ipso textu ad æquiocationem non vnâ, sed duas admittendas; nam cùm dicit diem iudicij manifestari per ignem, videtur omnino loqui de igne conflagrationis; cùm addit, cuiusq; opus ignis probabit, non potest loqui de igne materiali, qui non potest probare opera quæ transierunt; rursùm cùm secundo isto igne dicat Apostolus omnia opera examinanda; tertio verò, non opera, sed operarios, & eos non omnes, sed eos solùm, qui ædificant lignum, scœnum, stipulam; necessariò diuersi ignes esse debent. Nec tamen propriè æquiocatio, sed elegans allusio mihi videtur esse in verbis Pauli. Hic enim est sensus totius huius loci; Dies Domini per ignem conflagrationis declarabitur, & sicut ipsa dies per ignem declarabitur, ita eadem dies manifestabit per ignem, nimirum iudicij, vniuscuiusque opus, & sicut opera per ignem manifestabuntur, ita etiam operarij, qui purgatione egebunt, per quendam ignem purgabuntur.

SECUNDO dico, non esse insuetum B. Paulo in eadem sententia vt variè aliquo nomine, variè enim accipit vocem peccati, cùm ait 2. Cor. 5. *Eum qui non nouerit peccatum, pro nobis peccatum fecit.* Et Rom. 8. *De peccato damnauit peccatum.*

TERTIO dico, quod si quis omnino non vellet significationum varietatem admittere, sed vbiq; acciperet ignem pro iudicio, adhuc non efficeret, quin ex hoc loco Purgatorium statueremus. Tunc enim hic esset sensus: *Si cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem;* id est, si cuius opus iudicium Dei sustinere non poterit, opus quidem reprobabitur, ipse verò saluus erit, sed sic tamen quasi is, qui per ignem diuini iudicij transit, quod iudicium cùm sit iustissimum, omnino aliqua pœna eum affecit.

Obiiciunt

Obiiciunt SECUNDO, particulam, *quasi*, quæ non veritatem, sed similitudinem significare solet. RESPONDEO, particulam, *quasi*, similitudinem significare non ignis, quasi ignis ille non sit verus, sed phantasticus, sed transeuntis per ignem, ita vt sit sensus; Ad salutem perueniet, qui ædificauit fœnum, sed ad eum modum perueniet, quo peruenit ad aliquem locum is, qui transit per ignem, sicut dicitur Ioan. I. *Uidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre*; id est, vidimus eum gloriosum ad eum modum, quo decet gloriosum esse Filium Patris vnigenitum.

CAPVT VI.

TERTIVS locus est, I. Cor. 15. *Quid facient qui baptizantur pro mortuis, si mortui non resurgunt? Et quid baptizantur pro illis?* Hic locus apertè conuincit, quod volumus, si bene intelligatur, idè breuiter eum expèdamus. Sex inuenio huius loci expositiones.

PRIMA est, quòd Apostolus probet futuram resurrectionem, ex errore quorundam, qui Baptismum suscipiebant nomine alicuius amici sui defuncti sine Baptismo; existimabant enim, quod sicut orationes & ieiunia viuorum profunt defunctis, ita & Baptismus prodesset. Ita exponunt *Tertullianus* lib. 5. in Marcionem, & lib. de resurrectione, *Ambrosius*, *Anselmus* & *Haymo*. secundum quam expositionem colligitur oratio pro defunctis ex hoc loco, quia docet isti Patres, quod Apostolus, licet non probet errorem istorum, tamen probat intentionem, quam habebant iuuandi defunctos, & ex ea argumentatur, si igitur Apostolus probat intentionem iuuandi mortuos, certè reprobari non potest, nec debet ab vlllo Christiano; tamen non puto veram hanc expositionem.

PRIMO, quia Apostolus debuisset saltem insinuare hunc esse errorem, ne daret occasionem errandi. SECUNDO, quia non solidè argumentaretur Apostolus; posset enim responderi, non benè probari resurrectionem ex eo, quod ita credant quidem errantes. Sicut enim errant in eo, quod baptizant vnum pro alio, sic possunt errare in eo, quod credunt futuram resurrectionem. TERTIO, quia nullus veterum historicorum tradit hunc errorem tempore Apostolorum fuisse, tribuit enim Phylaster hunc errorem Montanistis, qui 100. annis post obitum sancti Pauli exorti sunt, eundem tribuunt

Chrysoſtomus & Theophylactus, vbi ſuprà, Marcioniflis, qui etiam poſt obitum Pauli LXXX. annis inceperunt; denique Epiphanius hæreſi 28. hoc tribuit Cherintianis, quorum ſecta XX. annis poſt obitum Pauli orta eſt. Adde quod Chryſoſtomus & Epiphanius, non ipſi Marcioni & Cherinto, ſed poſteritati eorum hunc errorem tribuunt, & meritò. Alioqui enim quomodo Irenæus & Tertullianus hunc errorem non refutaſſent; qui diligentiffimè refutarunt omnes errores Cherinti & Marcionis; dicit quidem Tertullianus, hunc errorem fuiſſe tempore Apoſtolorum, ſed non habet niſi hinc. itaque meritò Chryſoſtomus, & Epiphanius, & Theophylactus, hanc expoſitionem vt falſam reiiciunt.

ALTERA expoſitio eſt, quod Apoſtolus nomine mortuorum intelligat peccata, cùm dicit, qui baptizantur pro mortuis, quaſi dicat; Quid facient, qui baptizantur pro mortuis, id eſt, pro peccatis diluendis? ita Sedulius, & B. Thomas in hunc locum Apoſtoli.

At contra; PRIMO, quia Apoſtolus ſubdit: *Si mortui non reſurgunt, & quid baptizantur pro illis?* nimirum hominibus mortuis, qui non reſurgunt; itaque clarè docet, ſe non de peccatis, ſed de hominibus agere. Non enim vult probare, quod peccata reſurgant, ſed quod homines reſurgant. SECUNDO, quia tota vis argumenti perit, ſi dicatur, quid facient qui baptizantur pro peccatis diluendis, ſi mortui non reſurgunt? poſſet enim reſponderi, multum prodeſſe diluere peccata, etiam ſi mortui non reſurgant, quia bonum eſt in hac vita frui teſtimonio bonæ conſcientiæ. TERTIO, quia peccata non dicuntur mortua, niſi quando ſunt deleta, & extincta; non ergo Paulus nomine mortuorum intelligit peccata quæ adhuc delenda ſunt.

TERTIA expoſitio eſt, baptizari pro mortuis, eſſe baptizari ſimpliciter Baptiſmo Chriſti, ſed ideò dicitur baptizari pro mortuis, qui Baptiſmum ſuſcipiunt, quia antequam baptizentur, recitant ſymbolum, in quo eſt vnus articulus: *Carnis reſurrectionem*, ita vt illud *pro mortuis*, ſignificet pro ſpe reſurrectionis, vel pro corporibus mortuis, id eſt, in eum finem, vt corpora noſtra quæ moritura ſunt, aliquando immortalia reſurgant. ita Chryſoſtomus, Oecumenius, & Theophylactus; ſed certè dura & violenta expoſitio eſt.

PRIMO,

PRIMO, quia nō diceret Apostolus: *Quid faciens qui baptizantur pro mortuis*, sed, quid facimus qui baptizamur pro mortuis? Non enim quidam, sed omnes sic baptizantur, Apostolus autem de quibusdam tantum loquitur, ut patet tum ex forma verborum, tum ex eo quod sequitur, ut quid & nos periclitamur tota die? SECUNDO, quia inauditum est, ut nomine mortuorum intelligatur spes resurrectionis, vel corpora mortua, cum in Græco sit *νεκρῶν*, in genere masculino, & corpora sint generis neutri *σώματα*. TERTIO, quia si idē diceremur baptizari pro mortuis, quia recitamus articulum de mortuorum resurrectione, etiam possemus dici baptizari pro Deo Patre, & pro Christo, & pro Spiritu sancto, & pro Ecclesia, quia hæc omnia recitamus in Symbolo. QUARTO, quia Apostolus videtur omnino nomine mortuorum, homines mortuos intelligere, & nihil aliud, cum enim ait: *Si mortui non resurgunt, & quid baptizantur pro illis?* quid possumus intelligere per vocem, *illis*, nisi illis mortuis, qui non resurgunt?

QUARTA expositio est, baptizari pro mortuis esse baptizari Baptismo Christi; dici autem Baptismum pro mortuis, quia dum baptizamur, agimus & repræsentamus personam mortui, dum mergimur in aquam; & resurgentis, dum surgimus ab aquis, & sic profiteamur resurrectionem, & ex hac professione Apostolus probat futuram resurrectionem. ita exponunt *Theodoretus* & *Caietanus*.

At contra; PRIMO, quia neque Hebraicè, neque Græcè, neque Latinè, agere pro aliquo, significat eum repræsentare, sed agere loco eius, vel in eius utilitatem. Quis unquam dixit de agente in teatro personam Dauis, aut Pamphili, ille egit pro Dauo, aut pro Pamphilo?

SECUNDO, quia qui baptizantur, repræsentant mortem Christi, & simul mortem suam, ut patet ex Apostolo Rom. 6. *Quotquot baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus; consepulti enim sumus cum illo per Baptismum, &c.* Itaque baptizari pro mortuis, erit baptizari pro se, & pro Christo, quod absurdissimum est; nec in Scripturis unquam reperitur baptizari pro Christo, sed solum baptizari in Christo, vel in eius nomine, ut patet Rom. 6. Gal. 3. Act. 10. & 19.

TERTIO, quia argumentum Apostoli nullum esset; nam ex eo quod qui baptizatur, agit personam mortui, non sequitur quod profiteatur resurrectionem. debuisset ergo Apostolus dicere; Quid facient qui baptizantur pro suscitatis, vel pro mortuis, & suscitatis? sed etiam si hoc dixisset, adhuc leue esset argumentum eius; quia posset responderi, in Baptismo representari resurrectionem, non carnis à morte, sed animæ à peccato. Id enim Apostolus significat Rom. 6. *Ut in nouitate Vita ambulemus.* Et Col. 3. *Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quarite.*

QUINTA expositio est Epiphani; hæres. 28. quam adfert Petrus Martyr, quod Paulus loquatur de Baptismo eorū, qui baptizabantur in lecto, cum essent in extremis, qui olim dicebantur Clinici, & quos Cyprianus festiuè opponit Peripateticis lib. 4. epist. 7. ad Magnum, quod nimirum Clinici non ambulent, sed hæreant lecto affixi; *κλινη* enim lectum significat. Volunt ergo quidam hunc esse Apostoli sensum; Quid facient qui baptizantur pro mortuis? id est, qui baptizantur, quando habentur magis pro mortuis, quàm uiuentibus, & quando certum est eos non baptizari pro vlllo commodo huius vitæ, cum pro mortuis habeantur.

Hæc expositio refellitur. PRIMO, ex illis verbis, ut quid baptizantur pro illis? nam dicere debuisset, ut quid baptizantur pro se, non pro illis. SECUNDO, quia illud, pro mortuo, nõ potest dici, nisi in iis actionibus, quæ fiunt circa mortuos. Verbi gratia, rectè dicimus, ille cecidit ex loco edito, & pro mortuo sublatus fuit, vel pro mortuo lotus, sepultusque fuit, etiamsi viueret. At non rectè dicitur, ille ambulabat, vel comedebat, vel loquebatur pro mortuo. At baptizari est uiuorum non mortuorum; non ergo rectè dicitur baptizari aliquem pro mortuo, etiamsi agat in extremis, sed potius deberet dici baptizari pro uiuo, etiamsi ferè sit mortuus.

Est igitur SEXTA expositio vera & germana, quod Apostolus loquatur de Baptismo lacrymarum & pœnitentiæ, qui suscipitur orando, ieiunando, eleemosynas faciendo, &c. Et sensus sit: Quid facient qui baptizantur pro mortuis, si mortui non resurgent? id est, quid facient qui orant, ieiunant, gemunt, affligunt se pro mortuis, si mortui non resurgent? ita exponunt Ephrem in suo Testamento, Petrus Cluniacensis

*Ag. 790 Col. edit. nihil ali. hanc locum in
simptu addunt, non exponit. pœnitentiæ
obitus & pœnitentiæ p. mortuis & hanc.*

Cap. VI. De Purgatorio. Lib. I.

Card. baptizans
42 crucians q' illis.

in libro contra Petrobrusianos, Dionysius, Hugo, Gagneius, & alij in hunc locum.

Hæc expositio verissima est. PRIMO, quia baptizari passim in Scriptura & Patribus accipitur pro affligi, vt Marci 10. *Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum, & Baptismo quo ego baptizor baptizari?* Luca 12. *Baptismo habeo baptizari.* Patres passim vocant pœnitentiæ afflictionem Baptismum laboriosum, & secundam tabulam. Cyprianus in sermone de cœna Domini: *Lacrymis, inquit, se baptizat.* Et in Proœmio libri de exhortatione martyrij, mori pro Christo, frequenter vocat Baptisma; & Gregorius Nazianzenus orat. de Epiphania: *Scio, inquit, quartum Baptisma, quod per martyrium & sanguinem fit, scio & quintum, lacrymarum & pœnitentiæ.*

SECUNDO, quia ipsa pœna Purgatorij à Scriptura & Patribus vocatur Baptisma; nam quod legimus Matth. 3. *Ipsè vos baptizabit in Spiritu sancto & igni.* B. Hieronymus exponit in Spiritu sancto, in hac vita, igne verò, in futura; sicut ante eum exposuerat B. Basilius lib. de Spiritu sancto, cap. 15. & post eos Beda in cap. 3. Luca. Item Gregorius Nazianzenus in fine orationis de Epiphania, *vocat ignem Purgatorij in a-*
lia vita, vltimum Baptisma. Itaque elegantissime Apostolus dixit, eos baptizari pro mortuis, qui affligentes se oratione & ieiunio, sumunt in se partem illius Baptismi ignei, quo animæ baptizantur in Purgatorio.

pag. 613.
Nictas dicitur
genum ita exponit
si de igne
Hieron. dicitur

TERTIO, quia hæc expositio maximè quadrat cum sequentibus: *Vt quid & nos periclitamur tota die?* quasi dicat; Cur quidam se affligunt orando pro mortuis, & ego affligo me prædicando Euangelium, si mortuorum resurrectio non est?

QUARTO, quia ista sententia eadem est cum illa, 2. Machab. 12. si mortui non resurgunt, superfluum est & vanum orare pro mortuis.

At contra hanc expositionem duo argumenta obiiciuntur. PRIMVM est, quia non debuisset Apostolus dicere, quid facient qui baptizantur pro mortuis, sed quid faciemus qui baptizamur pro mortuis? nam omnes Christiani orant pro mortuis. RESPONDEO, Apostolus argumentari voluit non à consuetudine Christianorum, quæ tanquam noua reijci potuif-

potuisset ab incredulis, sed à consuetudine Iudæorum, qui more veteri, & secundum Scripturarum exempla orabant, & ieiunabant pro mortuis, quasi dicat; Quid facient illi qui imitantes antiquos Patres ieiunant, & orant, ac se affligunt pro mortuis, si mortui non resurgunt?

SECUNDVM argumentum est, quia nō videtur benè probari mortuorum resurrectio, ex eo, quòd oratur pro mortuis, quia oratur non vt resurgant, sed vt à pœnis illis liberentur, atque ad requiem transeant. RESPONDEO, quæstionem de resurrectione & de immortalitate animorum ita fuisse coniunctas tempore Apostolorum, vt pro vna haberentur, vt supra ostendimus, cùm testimonium ex libris Machabæorum exponeremus. Siue igitur hanc expositionem sequamur, quæ nobis verissima videtur, siue primam, quæ melior est ceteris tribus, apertè colligitur oratio pro defunctis.

CAPVT VII.

QVARTVS locus est, Matth. 5. & Lucæ 12. *Esto consentiens aduersario tuo citò dum es cum eo in via, ne forte tradat te aduersarius iudici, & iudex tortori, & mittaris in carcerem: Amen dico tibi, non exies inde donec reddas nouissimum quadrantem.* Exponendum est quid sit via, quid aduersarius, quid iudex, quid tortor, quid carcer, quid quadrans.

DE PRIMO Chrysostomus in cap. 5. Matth. docet, viam hîc accipi propriè pro vera via, qua itur ad iudicem in hoc mundo; Chrysostomus enim existimat nullam hîc esse parabolam, sed Dominum ad literam terrere dissidentes comminatione humani periculi, ita vt etiam iudex intelligatur homo, tortor homo, carcer materialis huius vitæ, & quadrans verus nummus æreus. quo etiam modo contendit Ochinus esse hunc locum exponendum. de qua explicatione duo dico.

PRIMO, eam simpliciter non esse probabilem, tum quòd repugnent omnès alij expositores; Origenes, Cyprianus, Hilarius, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Beda, Anselmus, & recentiores, Abulensis, Lyranus, Caietanus, Iansenius, & alij, qui omnes docent, hîc viam significare vitam præsentem, vt cùm dicitur: *Beati immaculati in via*, Psal. 118. & magna

gna ex parte hunc sermonem esse metaphoricum: tum etiam quod non soleat Dominus tam seridè docere & instruere humanam prudentiam, cum ipse sæpe testatus sit, filios huius seculi prudentiores esse filiis lucis. Adde, quod non tam assertiuè Dominus diceret: *Amen dico tibi, non exies inde donec reddas nouissimum quadrantem.* si loqueretur de humano iudicio, cum sæpe videamus contrarium accidere, vt rei liberentur fauore alicuius, vel per se fugiant & nihil soluant.

Dico SECUNDO, si Chrysofomi sententia recipi debeat, vt probabilis, solùm recipi posse pro iis verbis quæ habentur Matth. 5. quæ ipse exponit. pro iis autem quæ habentur Lucæ 12. nullo modo recipi posse; vt enim Ambrosius rectè notauit, bis Dominus hæc verba loquutus est, diuersisque oblatiis occasionibus; nam Matth. 5. dixit hæc verba, cum loqueretur de amore inimicorum, & de iniuriis condonandis, & ideo tolerari vt cunque expositio Chrysofomi potest. at Lucæ 12. Dominus loquitur de iudicio futuro; dicit enim: *Sint lumbi vestri praecincti.* Et postea: *Vigilate quia qua hora non putatis Dominus veniet.* Et in fine concludit: *Cum ergo vadis cum aduersario tuo ad Principem.* Vbi apertè ostendit se loqui de futuro iudicio, quod erit post hanc vitam; quod etiam confirmatur ex verbis immediatè præcedentibus, ait enim: *Quid autem est ad vobis ipsi non iudicatis quod iustum est? Cum enim vadis cum aduersario, &c.* Vult enim eos admonere, parabolam hanc sumptam ex iis quæ homines facere solent; Nam debitores dant omnem operam liberandi se à creditore antequam ad iudicium veniatur. Quocirca Theophylactus, & Euthymius qui in cap. 5. Matthæi sequuntur Chrysofomum, tamen in cap. 12. Lucæ dicunt rectè intelligi per viam, vitam; per iudicem, Deum, &c.

De SECUNDO, & si parum refert, quod attinet ad nostrum propositum de Purgatorio, quis sit aduersarius, quia tamè res est dignissima cognitione, explicemus breuiter; quidam per aduersarium intelligunt Diabolam, vt Origenes homil. 35. in Lucam; Ambrosius, Euthymius, & Theophylactus in cap. 12. Lucæ, & Hieronymus in epist. 8. ad Demetriadem. neq; Hieronymus hanc sententiam reprehendit in commen. Matth. 5. cum ait: *Quidam coactius disserunt, &c.* Nam illud, *Coactius,* est error impressorum, & debet legi, *Cautius.*

SI petas quomodo debemus esse consentientes Diabolo, cum è contrario iubeamur illi resistere? Respondet Hieronymus, debere nos consentire illi, quatenus tenemur stare pactis cum ipso initis in Baptismo; tūc enim renunciauimus Diabolo, & pompis eius; si enim rursus appetamus & inuadamus pompas eius, quibus renunciauimus, meritò nos coram Domino accusabit. Hæc opinio non est multum probabilis, & ab Augustino refellitur lib. 1. de serm. in monte, cap. 22. nam Græca vox est *εὐνοῶν*, id est, beneuolus, & concors, at Diabolo nō possumus esse beneuoli, deinde cum ipse cupiat ut concupiscamus pompas eius, & ad hoc nos tentet, tunc essemus consentientes illi, si appeteremus eius pompas, & Deū offenderemus.

Alij exponunt per aduersarium, carnem, sed refelluntur meritò ab Augustino, cum non possit iuberi spiritui ut consentiat carni, cum hoc peccatum sit. ALII intelligunt spiritum per aduersarium, cui caro iubetur consentire. Refellit hoc Hieronymus, quia non est credibile spiritum traditurum iudici suam carnem; neque ibit in carcerem caro sine spiritu, sed vel solus spiritus, vel spiritus, & caro. ALII per aduersariū, saltem apud Lucam, intelligunt peccatum, quia Lucas dicit: *Da operam liberari ab eo*. Ita Ambrosius, sed non est probabile; nam liberari ab aduersario non est ab illo fugere, vel illum extinguere, sed componere cū illo, ut patet tum ex Matthæo, tum ex verbo *ἀντίδικος*, id est, litigator, siue actor. ALII intelligunt per aduersarium, alterum hominem, qui nimirū nos læsit, aut nos illum. Ita Hilarius, Anselmus, & Hieronymus in cap. Matth. 5. Quæ sententia etsi probabilis est, quantum ad locum Matthæi, tamen eam refellit Augustinus loco citato. PRIMO, quia videtur hîc Dominus loqui de aduersario qui semper nobiscum est in via, & cum quo semper possumus concordare, dum vita durat; at aduersarius homo sæpe moritur ante suum aduersarium, & illum deserit in via. Nec tamen dicendum est, non posse istum, qui est in via, per pœnitentiam saluari, licet non possit cum aduersario consentire.

SECUNDO, quia non propriè vnus homo tradet alterum Deo iudici; vel saltem multa sunt alia, quæ magis propriè dicantur.

dicantur tradere, vt dicemus, præsertim quia vox Græca est *ἀντίδικος*, quæ non significat aduersarium ratione iniuriæ, sed ratione litis, id est, actorem, siue accusatorem.

EST ergo verissima expositio, aduersarium esse Dei legem, siue Deum ipsum, quatenus præcipit contraria carni, siue conscientiam, quæ Dei legem semper obiicit peccanti; hæc enim ferè in idem coincidunt. ita exponunt Ambrosius, Beda, & Bonauentura in caput 12. Lucae. Item Anselmus, & Augustinus in cap. 5. Matth. nec non idem Augustinus homil. 1. de verbis Domini, homil. 5. in lib. 50. homiliarum, & in libro de decem chordis, cap. 3. Gregorius homil. 39. & Bernardus serm. 85. in Cantica. Nam lex Dei & conscientia nostra semper sunt nobiscum in via, semper aduersantur prauis desideriis, iisque vtilissimum est citò consentire, & ab eorum inimicitia liberari; denique accusatores & testes erunt contra nos in iudicio.

VNUM solum obstare videtur huic expositioni, quod Matthæi 5. immediatè ante hanc parabolam Dominus loquebatur de reconciliatione aduersarij hominis. RESPONDEO, Dominum posteaquam docuit debere hominem homini reconciliari, monere voluisse hac parabola, vt etiam recordarentur reconciliari cum Deo, siue cum eius lege. Præterea, etiam si probabile sit propter eam rationem, Matth. 5. per aduersarium intelligi hominem, tamen Lucae 12. non possumus intelligere nisi legem Dei, aut conscientiam; vnde Caietanus qui Matth. 5. exposuit de homine, Lucae 12. exposuit de conscientia.

DE TERTIO, conueniunt omnes, iudicem esse Christum; nam Scripturæ passim hoc docent, & præcipuè Ioan. 5. *Pater omne iudicium dedit filio.*

DE QUARTO, Ambrosius in cap. 12. Lucae, & Augustinus lib. 1. de sermone in monte, cap. 21. intelligunt per ministros, Angelos bonos. Gregorius hom. 39. & Theophylactus in 12. Lucae, intelligunt Dæmones; vtrumque est probabile.

DE QUINTO, conueniunt similiter omnes carcerem esse infernum, in quo tamen multæ sunt mansiones, aliæ pro damnatis, aliæ pro his, qui purgantur; exstitit olim absurdissima hæresis Carpocratis, vt refert Irenæus lib. 1. cap. 24. qui dicebat debere vnumquemque exerceri in omni genere flagitio.

gitorum, & idè animas à corpore, quasi à carcere abeuntes examinari à iudice, & nisi omnia flagitia patrasent, rursum remitti in aliud corpus tanquam in carcerem, & toties id fieri, donec per omnia omnino flagitia transissent, & hoc voluisse Dominum dicere, cum ait: *Non exies inde donec reddas nouissimum quadrantem*, sed absurdior est sententia, quam vt refutari debeat.

De SECTO, conueniunt etiam ferè omnes, per nouissimū quadrantem intelligi minuta peccata, quadrans enim est minima moneta; quod enim Augustinus dicit, *ultimū quadrantem significare peccata terrena, quia terra est ultimū elementum*, nimis durum, & coactum videtur, quia tamen non vult dicere Dominus, solum quadrantem soluendum, sed totum debitum vsque ad vltimum quadrantem, dubium manet, an hæc solutio fiat in Gehenna, an in Purgatorio? Augustinus putat hîc agi de pœnis æternis Gehennæ, & idè dicit, illud: *Donec reddas*, non significare certum tempus, sed æternitatem, sicut cum dicitur Matth. I. *Non cognouit eam donec pareret filium suum*. Et Psal. 109. *Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum*. Et I. Corinth. 15. *Oportet illum celum suscipere, donec omnia subiiciantur pedibus eius*. Non enim licet colligere; ergo postquam Maria peperit, cognouit eam Ioseph, &c.

Alij, vt Albertus & Caietanus, exponunt de Gehenna, & Purgatorio simul, vt sensus sit: *si debitum erit insolubile, nunquam exhibis, si erit solubile, exhibis, cum totum exactè solueris*; alij intelligunt de solo Purgatorio, nempè ij, quos statim citabimus.

TERTIA hæc sententia est omnium verissima. Probat PRIMO, quia hoc modo hunc locum intellexerunt vetustissimi Patres. TERTULLIANVS libro de anima, cap. 17. *Ille se in carcerem, inquit, mandat infernum, unde non dimittaris, nisi modico quoq; delicto morâ resurrectionis expenso*. Vbi nota, solum esse manendum in carcere Purgatorij ad summum, vsque ad resurrectionem.

CYPRIANVS lib. 4. epist. 2. *Aliud est ad veniam stare; aliud ad gloriam peruenire; aliud missum in carcerem non exire inde donec soluat nouissimum quadrantem; aliud statim fidei & virtutis accipere mercedem; aliud pro peccatis longo tempore*

tempore cruciatum emendari, & purgari diu igne; aliud peccata omnia passione purgasse.

ORIGENES homilia 35. in Lucam: Quod si magnam pecuniam debuerimus, sicut ille, qui scribitur decem millia talenta debuisse, quanto tempore claudamur in carcere, non possumus manifeste pronunciare; si enim qui parum debet, non egreditur nisi exsoluat minutum quadrantem, & si quis tanto debito fuerit obnoxius, infinita ei ad reddendum secula numerantur. Et in epistola ad Rom. Quamuis, inquit, promittatur exeundum esse quandoq; de carcere, tamen designatur non inde exiri posse, nisi reddat quisq; nouissimum quadrantem.

Ibid. Viget pro qualitate & quantitate peccati diversam multitudine sententiam expendit.

E. ex. p. mal. p. quoniam peccata solui posse in purgatorio.

EVSEBIUS Emyssenus homil. 3. de Epiphania: Hi vero, inquit, qui temporalibus poenis digna gesserunt, ad quos sermo Dei dirigitur, quod non exeunt inde, donec reddant nouissimum quadrantem, per fluvium igneum transibunt, &c.

AMBROSIVS in cap. 12. Lucæ, exponens hunc locum: Quadrantem, inquit, in balneis dare, solere reminiscimur, cuius oblatione, & illic unusquisq; lauandi accipit facultatem, ita hic accipit eluendi, quia unuscuiusq; peccatum supra scripta genere conditionis eluitur, cum tam diu exercetur noxius poenis, & commissi supplicia erroris expendat.

HIERONYMVS in cap. 5. Matth. Hoc est, inquit, quod dicit, non egredieris de carcere, donec etiam minuta peccata persolvas. BERNARDVS sermon. de obitu Huberti: Illud, inquit, scitote, quia post hanc vitam in purgatoris locis centupliciter, qua fuerint hic neglecta, redduntur, & si ad nouissimum quadrantem.

Compensatio caritatis a Thomæ, ubi pena de soluitur. Amb. Intelligi panam hanc vite, quæ eiq; ad penitentiam tendat.

Probatur SECUNDO, quia illud: Donec solvas vltimum quadrantem, non videtur recte posse dici, nisi aliquando sit futurus finis solutionis. neque exempla B. Augustini satisfaciunt; nam cum dicitur: Non cognoscebat eam donec pareret, non licet quidem inferre, ergo postea cognouit eam, sed bene inferre licet, ergo illa aliquando paritura erat; similiter cum dicitur: Sede a dextris meis, donec ponam, &c. recte inferitur, ergo aliquando ponentur omnes inimici Christi sub pedibus eius; alioqui illud: Donec, ineptè diceretur; ita ergo cum dicitur: Non exies donec solvas vltimum quadrantem, inferimus rectè, ergo aliquando soluet vltimum quadrantem, & consequenter exibat inde.

DDDD

TERTIO

TERTIO probatur ex fundamento & scopo ipsius parabolæ; nam similitudo non est sumpta ab homicida, vel adultero, vel proditore, qui damnantur ad mortem, vel ad perpetuos carceres, vel triremes, sed à debitore, qui non propter crimen, sed propter debitum pecuniarium conicitur in carcerem donec soluat. solent autem huiusmodi homines ordinariè egredi post aliquod tempus, vt patet; itaque scopus parabolæ est, vt in hac vita componamus cum Deo, quando facile impetramus remissionem pœnæ, peccatis nostris debite, nec expectemus seculum futurum, in quo seuerissimè agetur. Atque hæc de isto loco.

CAPVT VIII.

 VINTVS est Matth. 5. *Qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio; qui dixerit fratri suo racha, reus erit Concilio; qui dixerit fatue, reus erit Gehēna ignis.*

NOTA, hîc certum esse agi de pœna iniungenda in foro Dei, vt patet ex illo: *Reus erit Gehēna ignis.* Vnde Augustinus lib. 1. de sermone in monte, cap. 19. exponit omnia tria de pœnis animarum post hanc vitam. Nota SECUNDO, certum etiam esse hîc distingui tria genera peccatorum, & pœnarum, vt ibidem Augustinus exponit, & damnationem æternam solùm tribui tertio generi peccatorum, id est, criminibus: Aliis autem, vtpotè leuioribus peccatis, pœnas leuiiores, ac proinde temporales; ex quibus infertur, animas aliquas post hanc vitam puniri temporalibus pœnis.

DICES, at Christus dixerat; *Qui occiderit, reus erit iudicio:* ergo reum esse iudicio est damnari ad Gehennam; nam homicidium crimen lætale est. RESPONDEO, cum ait Dominus: *Dictum est antiquis; qui occiderit, reus erit iudicio,* loquitur de iudicio humano, & temporali, quo homicidia mulctantur morte temporali; nec enim lex vetus aliam mortem comminabatur homicidis, vt patet Exodi 21. Vult ergo Dominus dicere homicidium puniri morte in hoc mundo, at in alia vita commotionem iræ internam, etiamsi peccatū sit veniale, puniri pœna quadam, temporali quidem, sed quæ æquetur morti temporali; iram autem exterius prodeuntem puniri

puniri adhuc grauius; at verbum contumeliosum, & multo magis homicidia puniri morte æterna.

DICES rursus, esto, hoc loco loquatur Dominus de pœnis infligendis iudicio Dei, non tamen sequitur in alia vita esse pœnas temporales; nam Deus in hac vita potest infligere huiusmodi pœnas.

Respondeo PRIMO, ab Augustino aliisque Patribus hunc locum intelligi de pœnis post hanc vitam. SECUNDO dico, saltem ex hoc loco posse deduci pœnas aliquas post hanc vitam purgatorias esse; nam hinc habemus quædam peccata non mereri nisi pœnam temporalem; sed potest fieri, vt quis moriatur cum talibus peccatis, quia potest mori repente, vel dormiens, ita vt nullum habeat spatium pœnitentiæ, ergo in alia vita purgabitur, alioqui vel ibit in cœlum aliquid coinquinatum, vel iniuste damnabitur ad pœnas æternas, qui nõ merebatur nisi temporales.

SEXTVS locus est Lucæ 16. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, et cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Per (descere) intelligunt omnes mori, per (amicos) intelligunt sanctos, qui cum Christo regnant, ex quibus sequitur homines post mortem iuari precibus Sanctorum.

Sed quia posset aliquis dicere hîc agi de virtute eleemosynæ, & sensum esse, eos qui eleemosynas fecerunt, cum moriuntur saluari propter opera illa bona quæ fecerunt; obseruandum est, non hoc solum velle Dominum, sed etiam velle post mortem iuari animas precibus Sanctorum; nam PRIMO ad id cogunt verba illa: *Facite amicos, qui recipiant.* Nam eleemosyna quæ datur malis hominibus, bona tamen intentione, meritoria est, & tamen non facit amicos, qui possint recipere in æterna tabernacula; vnde Hieronymus libro contra Vigilantium in fine dicit, hîc Dominum hortari vt detur eleemosyna potius bonis quàm malis, vt bonorum intercessione saluentur qui eleemosynas faciunt; similiter Ambrosius in hunc locum, & Augustinus lib. 21. de ciuitate Dei, cap. 27. dicunt, hîc per amicos intelligi sanctos cum Christo regnantes, qui suis precibus nos iuant, & iuuabunt cum mortui fuerimus.

SECUNDO, ad id nos cogit ipsa similitudo; nam parabola sumpta est à quodam œconomo, qui depositus ab officio, &

DDDD 2

egenus

egenus factus opem implorabat amicorum suorum: quod autem in applicatione parabolæ deponi ab officio sit mori, Dominus ipse explicat.

Adde TERTIO, quod Augustinus lib. 21. de ciuitate Dei, cap. 27. ex hoc loco Purgatorium demonstrat. dicit enim esse quosdam tam sanctos, qui rectâ ad cœlum euolant post mortem, & qui non solum ipsi saluantur, sed etiam alios iuuare possunt; rursum quosdam alios tam malos, qui nec seipos iuuare possunt, nec ab aliis iuuari, sed ad pœnas æternas sine remedio descendunt. Denique esse quosdam medios, qui ita moriuntur, vt nec digni sint morte æterna, nec tamen sufficiant eis propria merita ad salutem, nimirum statim recipiendam, & isti sunt, inquit, qui recipiuntur in æterna tabernacula precibus amicorum.

Ad hunc locum nihil respondet Petrus Martyr, sed obiicit sibi nomine Catholicorum ea quæ sequuntur post hanc parabolam, atque nos asserere Epulonem fuisse in Purgatorio, cum ab Abrahamo auxilium petiit, & hoc argumētum, quasi noster esset Achilles, operosè soluit, & simul inde deducit nō posse animas iuuari à uiuentibus; quandoquidem nec Abraham, nec Lazarus Epulonem iuuare potuerunt, & per iocum miratur, cur Epulo non petierit anniuersaria & Missas pro se fieri, sed Catholici ferè omnes Epulonem in Gehenna esse dicunt, proinde Petrus Martyr in ventum pugnat.

SEPTIMVS locus est Lucæ 23. *Memento mei dum ueneris in regnum tuum*: Nunquam hoc diceret bonus ille vir à Spiritu sancto edoctus, nisi crederet post hanc vitam posse remitti peccata, & auxilio animas indigere, & iuuari posse. Certè Augustinus lib. 6. in Iulian. cap. 5. hinc probat aliqua peccata remitti post mortem.

OCTAVVS est Actor. 2. *Quem Deus suscitauit solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri eum ab illis*. Hunc locum ita intelligit B. Augustinus epist. 99. ad Eudium, & lib. 12. Genes. cap. 33. vt sensus sit, Christum cum descendit ad inferos, multos liberasse à cruciatibus inferni, quod cum non possit intelligi de damnatis, necessariò videtur accipiendum de iis, qui purgabantur; quod etiam affirmat Epiphanius in hæresi Tatiani, quæ est vltima primi libri; dicit enim Christū, cum descendit ad inferos, liberasse eos, qui per igno-

ignorantiam peccauerunt, nec tamen à Dei fide recesserunt. & præter horum Patrum auctoritatem, probatur ex ipsis verbis Scripturæ; nam illud: *Solutis doloribus inferni*, non potest intelligi de doloribus ipsius Christi; dolores enim Christi in cruce finiti sunt, ut patet ex illis verbis Luc. 23. *Hodie mecum eris in Paradiso*. Nec de doloribus damnatorum, ut patet, quia illi æternis ignibus addicti sunt; nec de doloribus sanctorum Patrum; illi enim nullos patiebantur dolores, ut Augustinus docet locis citatis, & Gregorius homil. 22. Relinquitur igitur ut de doloribus animarum Purgatorij hoc loco agatur.

DICES; Græci non legunt solutis doloribus inferni, sed solutis doloribus mortis τὸ *ῥυάτῃ* non τὸ *ἄδῃ*. RESPONDEO, nobiscum facere PRIMO, vulgatam antiquam editionem Latinã. SECVNDO, Syriacam, quæ similiter legit: *Deus*, inquit, *excitavit illum, & soluit funes inferni*. TERTIO, antiquissimos Patres Græcos & Latinos; nam B. Polycarpus in initio epistolæ suæ, citans hunc locum, scribit, *solutis doloribus inferni*. Item CYPRIANVS sermone de cœna Domini initio ad hunc locum respiciens ait: *Sed volebat*, inquit, *pious Magister ostendere, impossibile esse suam animam ab inferno detineri*. Epiphanius quoque & Augustinus sine dubio ita legerunt. DENIQUE probatur ex verbis sequentibus; nam probat Petrus id quod dixerat ex Psalm. 15. *Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem*.

NONVS locus est Philipp. 2. *Ut in nomine Iesu omne genua flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum*. Utitur hoc loco B. Augustinus lib. 12. de Genes. cap. 33. quanquam per illud infernorum non improbabiler accipiuntur Dæmones. similis huic est locus Apoc. 5. *Quis dignus est aperire librum, & solvere septem signacula eius? & nemo inuentus est neq; in cœlo, neq; in terra, neq; sub terra*. Per eos qui sunt in cœlo intelliguntur Angeli, per eos qui in terra homines iusti, per eos qui sub terra non possunt intelligi nisi animæ Purgatorij, nec enim id damnatis tribueretur, Patres autem qui fuerant in limbo, iam liberati erant.

Utuntur nostri hoc loco, sed tamen non videtur multum urgere; nam probabile est intelligi per eos, qui sunt infra ter-

ram, Patres, qui erant in limbo, etsi enim quando Ioannes hæc scripsit Patres exierant ex limbo, non tamen exierant eo tempore de quo loquitur; loquitur enim de tempore, quod præcessit Christi mortem, ideo enim subiungitur: *Vicit Leo de tribu Iuda radix David aperire librum, &c.* Christus enim morte sua aperuit mysteria libri usque ad illam diem clausa; similiter quod affertur ex hoc eodem cap. 5. Apocal. ubi dicuntur creaturæ quæ sunt in cælo, & quæ in terra, & quæ subrus terram dedisse laudem Deo, non conuincit; nam possunt hîc per creaturas intelligi res inanimæ, vt: *Ignis, grando, &c.* Quæ in Psal. 148. ad Deum laudandum inuitantur, præsertim eum Ioannes addat etiam ea quæ sunt in mari.

CAPVT IX.

Afferitur Purgatorium testimoniis Conciliorum.

SECUNDVM argumentum sumitur ex Conciliis, & Ecclesiæ consuetudine; nam in primis quid Ecclesia Africana senserit, patet ex Concilio III. Carthaginensi, cap. 29. *Et Sacramenta altaris, inquit, non nisi ieiunis hominibus celebrentur, si autem aliquorum promeridiano tempore defunctorum commendatio facienda est, solis orationibus fiat;* similia habes in Concilio IV. Carthaginensi, cap. 79.

Idem sensit Ecclesia Hispanica, vt patet ex Concilio Bracarenensi I. cap. 34. ubi iubet non orari pro illis, qui seipso interimunt, & cap. 39. ubi iubet diuidi inter Clericos oblationes factas, vt oraretur pro defunctis.

Idem Ecclesia Gallica, vt patet ex Concilio Cabilonensi, & habetur de consecr. dist. I. can. Visum est: *Visum est, inquit, præterea, Et in omnibus Missarum sollempnibus pro spiritibus defunctorum loco competentis in Ecclesia ad Dominum deprecetur.* Vide etiam Concilium Aurelianense II. cap. 14.

Idem sensit Ecclesia Germanica, vt patet ex Concilio Wormatiensi, cap. 10. ubi definitur, etiam pro suspensis in patibulo esse orandum, & sacrificandum.

Idem

Idem Ecclesia Italica, vt patet ex Concilio VI. sub Symmacho, vbi dicitur sacrilegium, fraudare animas defunctorum orationibus, &c.

Idem Ecclesia Græca, vt patet ex Græcorū Synodis à Martino Bracarenſi Episcopo collectis, cap. 69. Immò videntur aliqui Græci etiam nimium voluisse iuuare animas defunctorum; nam in Concilio VI. can. 83. reprehenduntur illi qui iis, qui sine communione sacra obierant, sacram Eucharistiam in os ingerere conabantur.

Accedant Concilia totius Ecclesiæ generalia, Lateranense sub Innocentio III. cap. 66. Florentinum sess. vlt. in decreto de Purgatorio, & Tridentin. sess. 25. in initio, & omnes liturgiæ, Iacobi, Basilij, Chrysoſtomi, Ambrosij, &c. Nam in omnibus fit oratio pro defunctis.

Respondet Petrus Martyr tripliciter loco notato. PRIMÒ, *Solet, inquit, nobis obici, Ecclesiam semper pro defunctis orasse, quod equidem non infector, sed assero, istius facti neq; Verbi Dei, neq; exempli, quod desumitur ex sacris literis, auctoritatem habere. Facile mouentur homines naturali quadam caritate impuls, & amore in defunctos, & illis benè cupiant, & in aliquas preces pro eis erumpant, sed affectio hac vehementior, videndum est, ne fidei, & iusta pietati aduersetur.* His verbis arguit totam Ecclesiam Martyr, quod sine testimonio Scripturæ oret pro defunctis, & quod id faciat ex vehemētiore affectu erga mortuos; quæ affectio fidei, & pietati repugnat.

PRIMÆ parti accusationis fatiscit AVEVGSTINVS libro de cura pro mortuis, cap. I. *Adiungis, inquit, vacare non posse quod vniuersa pro defunctis Ecclesia supplicare consueuerit.* Et infra, approbans hanc sententiam B. Paulini, ad quē scribit: *In Machabeorum, inquit, libris legimus oblatum pro mortuis sacrificium, sed & si nusquam in Scripturis veteribus omnino legeretur, non parua est vniuersa Ecclesia, quæ in hac consuetudine claret, auctoritas: vbi in precibus sacerdotis, quæ Deo ad eius altare funduntur, locum suum habet etiam commendatio defunctorum.*

SECUNDÆ parti accusationis facilè responderetur; Nam quod ex naturali affectu prorumpatur in preces pro caris defunctis, etiam si quis putet nihil eis prodesse, potest contin-

gere in precibus priuatis, & quæ ex tempore recitantur; at in solennibus precibus Ecclesiæ, quæ leguntur ex libro, & maturo iudicio compositæ sunt, & à Concilio Episcoporum approbatæ, quomodo potest id fieri?

TERTIÆ parti satisfacit B. Paulus, cum dicit: *Ecclesiam esse columnam & firmamentum veritatis*, 1. Timoth. 3. necnō Augustinus qui epist. 118. dicit insolentissimæ insaniam esse disputare contra id quod vniuersa Ecclesia facit. Deniq; ipsa ratio; nam si vniuersa Ecclesia potest veræ fidei & iustæ pietati aduersari, vt Martyr dicit, potest ergo tota Ecclesia ruere contra Christi prædictionem, Matth. 16. *Porta inferi non proualebunt aduersus eam.* Vtrum autem credibilius sit, Ecclesiam vniuersam posse ruere, & Christum, ac Paulum mentiri, an Petrum Martyrem insolentissima insania laborare; cuiuslibet hominis, modò sani, appello iudicium.

SECUNDA solutio Martyris est, quòd Ecclesia non oret pro defunctis, vt eos liberet à Purgatorio, sed vt memoriam eorum se habere testetur, & conseruet etiam quàm diutissimè potest: *Et alia causa*, inquit, *citra Purgatorium esse potuit, vt pro defunctis in Ecclesia preces fierent. Noluerunt enim defunctorum nomen, & memoriam facile interire.* At AVGVSTINVS libro de cura pro mortuis, cap. 1. tractat quæstionē; An profint animabus defunctorum preces Ecclesiæ, & dicit prodesse illis, qui in hac vita non fuerunt valde mali, & qui meruerunt, vt sibi prodesent; non autem illis, qui fuerunt valde mali, & proinde nihil tale meruerunt: Proinde commentitia Petri Martyris solutio est.

TERTIA solutio est, Ecclesiam fungi munere suo erga mortuos ac si adhuc viuerent, & ideo precari illis id quod putat iam eos consequutos, quomodo Christus orauit pro Lazari excitatione, etiam si sciret, iam se accepisse quod petebat; & Ambrosius in oratione de obitu Theodosij gratulatur illi quòd iam cum Christo regnaret, & tamen ibidem orat pro illo, vt optatam requiem Deus illi concedat; & Epiphanius hæresi 75. dicit orari etiam pro SS. Patriarchis, Prophetis, Apostolis, & Martyribus.

RESPONDEO, si ita esset, Ecclesia oraret pro omnibus æqualiter, etiam pro Martyribus; At non ita facit; nam vt Augustinus dicit tract. 84. in Ioan. *Ideo ad ipsam mensam non sic*

Marty-

Martyres commemoramus, quemadmodum alios defunctos, qui in pace requiescunt, et etiam pro eis oremus, sed magis, et orent ipsi pro nobis.

Neque videtur vlllo modo conuenire, vt quis petat quod iam habet; & Christus cum orauit pro Lazaro, nondum acceperat quod petebat, neque enim Lazarus adhuc resurrexerat. Aliud autem est petere id quod scimus nos accepturos, aliud petere id quod iam accepimus. Porro AMBROSIVS sperabat Theodosium iam esse in cælo, & ideo gratulabatur ei; & simul quia non certo sciebat, an ita esset, pro illo orabat. EPIPHANIUS verò nusquam dicit in Ecclesia orari pro sanctis, sed dicit memoriam fieri in Ecclesia omnium defunctorum fidelium tam peccatorum, quam iustorum. & addit: *Peccatorum* quidem, vt illis à Deo misericordiam imploremus: *Iustorum* autem, vt eos à Christo separemus.

Separamus autem sanctos à Christo, non vt Martyr dicit, quia pro sanctis oramus, non pro Christo, sed quia pro sanctis offerimus sacrificium gratiarum actionis; Pro Christo autem non offerimus, sed ipsi potius Christo cum Patre, & Spiritu sancto offerimus, quod intelligi potest ex liturgia Græcorum, de qua Epiphanius loquitur, & quæ exstat in 5. tomo Chrysostomi, ibi enim fit commemoratio omnium Sanctorum, & dicitur: *Offerimus tibi, Domine, sacrificium pro Patriarchis, Apostolis, Prophetis, Martyribus, & præcipue pro beatissima Deipara;* quod autem hoc sacrificium non offeratur pro peccatis, sed pro gloria eorum, patet; Nam statim subiungit liturgia: *Quorum supplicationibus respice nos Deus;* & deinde oratio subiungitur pro aliis defunctis: *Et memento, inquit, omnium fidelium defunctorum, qui dormierunt in spe resurrectionis, & quiescere eos facito, & ibi videtur lumen & cultus tui.* Idem potest cognosci ex Augustino tract. 84. in Ioan.

& ex Cyrillo catechesi 5. Mystagogica, & ex nostra liturgia, quæ omnino talis est, qualem Cyrillus, Epiphanius, & Augustinus describunt.

CAPVT X.

*Asseritur Purgatorium testimoniis Patrum
Græcorum & Latinorum.*

PRIMVS ex Patribus. CLEMENS lib. 8. constitut. cap. 47. longam orationem describit pro defunctis fieri solitam. DIONYSIVS de Eccles. hierar. cap. 7. parte 3. *Accedens, inquit, deinde & venerandus Antistes, precem sacram super mortuum per agit, precatur oratio illa diuinam clementiam, & cuncta dimittat per infirmitatem humanam admissa peccata defuncto, eumque in luce statuatur, & regione viuorum.* ATHANASIVS quæst. 34. ad Antiochum, quærit; *num animæ sentiant vtilitatem ex orationibus viuorum.* Respondet, sentire omnino. BASILIVS in liturgia instituit orationem pro mortuis.

Gregorius NAZIANZENSIS in orat. in Cæsarium circa finem: *Ipsi Deo, inquit, & nostras, & eorum, qui quasi in via paratores prius ad hospitium peruenerunt, animas commendemus,* Ibidem orat. pro anima eiusdem Cæsarij. EPHREM in suo Testam. *Asidue, inquit, in vestris orationibus mei memoriam faciatis; etenim in Vanitate, & iniquitate vitam peregi meam.*

CYRILLVS catechesi 5. Mystagoga: *Densque pro omnibus oramus, qui inter nos vita functi sunt, maximum credentes esse animarum iuuamen, pro quibus offertur OBSECratio sancti illius, & tremendi sacrificij.* EVSEBIVS lib. 4. de vita Constantini, dicit eum voluisse sepeliri in celebri templo, vt fieret particeps multarum orationum. EPIPHANIVS in fine operis contra hæreses, numerat inter dogmata Ecclesiæ *orationem pro defunctis, & hæresi 75. Aërium hæreticum facit, quia hoc negabat.*

CHRYSOSTOMVS homil. 41. in priorem ad Corinthios: *Iuuetur, inquit, mortuus non lacrymis, sed precibus, supplicationibus, elemosynis.* Et infra: *Ne fatigemur mortuis auxilium ferre, preces pro illis offerentes.* Hom. 69. ad popul. *Non temerè ab Apostolis hæc sancita fuerunt, vt in tremendis mysteriis, defunctorum agatur commemoratio; sciunt enim indemultum illis contingere lucrum, vtilitatem multam.* Idem hom.

hom. 32. in Matt. & 84. in Ioan. hom. 3. in epist. ad Philip. & 21. in Act. Apostolorum, & alibi. THEODORETUS, lib. 5. histor. cap. 26. scribit Theodosium iuniorem procubuisse ad reliquias S. Ioannis Chrysoptomi, & orasse pro animabus parentum suorum Arcadij, & Eudoxiæ iam defunctorum.

THEOPHYLACTUS in cap. 12. Luca: Hoc autem dico, inquit, propter oblationes & distributiones, quæ fiunt pro defunctis, quæ non parum conducunt etiam iis, qui in grauibus delictis mortui sunt. DAMASCENUS in lib. de iis, qui in fide migrarunt, probat hanc veritatem testimoniis multis Dionysij, Athanasij, Gregorij Nazianzeni, Gregorij Nissen, & aliorum. vide etiam Palladium in historia Lausiaca, cap. 41.

Veniamus ad Latinos. TERTULLIANUS in lib. de corona militis, inter traditiones Apostolicas numerat suffragia pro defunctis, & lib. de Monogamia ultra medium: *Pro anima, inquit, eius, coniugis defuncti, oret, & refrigerium interim adpostulet ei, & in prima resurrectione consortium, & offerat annuis diebus dormitionis eius; nam hæc nisi fecerit, verè repudiavit quantum in ipsa est.* Idem lib. de exhortatione castitatis procul à medio.

B. CYPRIANUS lib. 1. epist. 9. *Episcopi, inquit, antecessores nostri censuerant, ne quis frater excedens ad tutelam & curam Clericorum nominaret, ac si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo, nec sacrificium pro dormitione eius celebraretur.* Et infra: *Et ideo Victor cum contra formam nuper in Concilio à sacerdotibus datam Geminium Faustinum Presbyterum ausus sit actorem constituere, non est quo pro dormitione eius apud eos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua.*

B. AMBROSIVS lib. 2. epist. 8. ad Faustinum de obitu sororis: *Itaque, inquit, non tam deplorandam, quàm prosequendam orationibus reor, nec mæstificandam lacrymis tuis, sed magis oblationibus animam eius Deo commendandam.* Vide etiam orationes de obitu Theodosij, de obitu Valentiniani, & de obitu Satyri, in quibus omnibus pro animabus prædictorum Deo supplicat, & sacrificia se oblaturum pollicetur.

B. HIERONYMUS in epistola ad Pammachium de obitu Paulinæ vxoris ante medium: *Ceteri mariti, inquit, super tumulos coniugum spargunt violas, rosas, lilia, floresq; purpureos, Pammachius noster sanctam fauillam, ossaque veneranda eleemo-*

eleemosyna balsamis rigat, his pigmentis, atque odoribus fo-
net cineres quiescentes, sciens scriptum, sicut aqua extinguit
ignem, ita eleemosyna peccatum.

B. PAVLINVS Nolanus in epist. ad eundem Pammachi-
um laudat eum quòd & corpori, & animæ vxoris defunctæ
satisfecerit, corpori lacrymis, animæ eleemosynis. Idem in
epist. 5. ad Delphinum Episcopum commendans illi animam
fratris sui: *Fac, inquit, Et orationibus tuis condonetur tibi, &
Et illius animam de minimo sanctitatis tuæ digito destillans
refrigerij gutta respergat.* Et in epist. sequenti, quæ est prima
ad Amandum, familia dicit commendans eandem animam
Amando Episcopo.

B. AVGVSTINVS de cura pro mortuis, cap. I. In Macha-
baorum, inquit, libro legimus oblatum pro mortuis sacrificium,
sed & si nusquam in Scripturis veteribus legeretur, non parua
est vniuersæ Ecclesiæ, quæ in hac consuetudine claret, auctori-
tas: vbi in precibus sacerdotis, quæ Domino Deo ad eius altare
funduntur, locum suum habet etiam commendatio mortuo-
rum. Et cap. 4. Cum itaq; recolit animus vbi sepultum sit cha-
rissimi corpus, & occurrit locus nomine Martyris venerabilis,
eidem Martyri animam dilectam commendat recordantis &
precantis affectus; qui cum defunctis à fidelibus exhibetur,
eum prodesse non dubium est. Et infra: Non sunt pratermit-
tenda supplicationes pro spiritibus mortuorum, quas facien-
dis pro omnibus in Christiana, & Catholica societate defun-
ctis, etiam tacitis nominibus quorumque sub generali com-
memoratione suscepit Ecclesiæ, Et quibus ab ista defunt paren-
tes, aut filij, aut quicumque cognati, vel amici, ab vna eis exhi-
beatur pia matre communi. Vide eundem in Enchir. cap. 110.
lib. 9. Confess. cap. 13. serm. de verbis Apostoli 17. & 34. lib. 21.
ciuitat. cap. 24. tract. 84. in Ioan. q. 2. ad Dulcitium, ac demum
lib. de hæresibus, cap. 53. vbi propterea hæreticum facit Aëri-
um, quod negasset pro defunctis sacrificia offerenda.

B. GREGORIUS lib. 4. Dialog. cap. 55. Multum, inquit, so-
let animas etiam post mortem sacra oblatio hostiæ salutaris
adiuuare, ita Et hanc nonnunquam ipsa defunctorum anima
expetere videantur. Et cap. 50. Quos grauias, inquit, peccata
non deprimunt, hoc prodest mortuis, si in Ecclesiæ sepeliuntur,
quòd eorum proximi, quoties ad eadem sacra loca cõueniunt,
suorum,

suorum, quorum sepulchra conspiciunt, recordantur, & pro eis Domino preces fundunt.

ISIDORVS lib. I. de officiis diuinis, cap. 18. *Nisi Catholica Ecclesia crederet fidelibus defunctis dimitti peccata, non pro eorum spiritibus, vel eleemosynam faceret, vel Deo sacrificium offerret.* VICTOR lib. 2. de perseq. Wandal. *Qui nos solennibus orationibus sepulturi sunt morientes?*

Denique B. BERNARDVS serm. 66. in Cantica, & Petrus Cluniacensis in libro contra Petrobrusianos, directè in hunc errorem scripserunt. Malachias apud Bernardum: *Nec parum spei mihi repositum, inquit, in illa die, qua defunctis tanta à diuis beneficia impenduntur.*

Sed operæpretium est audire quid ad hæc Calvinus, & Petrus Martyr respondeant. P E T R V S Martyr respondet, ferè omnes Patres in aliqua re errasse, & enumerat eorum errores. At errarunt in priuatis opinionibus, quas alij refutarunt, at simul omnes in vno errore conuenire non possunt, quin Ecclesia vniuersa erret, & pereat.

CALVINVS autem quatuor dicit lib. 3. Instit. cap. 5. §. 10. PRIMO sic ait: *Ante mille, & CCC. annos & su receptum fuit, ut preces fierent pro defunctis.* Et aliquot interpositis: *Sed omnes, fateor, in errorem abrepti fuerunt.* Certè ista confessio sufficit ad Calvinum damnandum. Quomodo enim credibile est, Ecclesiam per annos mille trecetos in tam crasso errore versatam, & nullum fuisse ex antiquis, qui restiterit, excepto Aërio, quem & nos, & Calvinista pro hæretico habemus?

SECUNDO dicit, veteres orasse pro mortuis, non vt eos iuuarent, sed vt ostēderent erga eos pium affectum, & vt seipos consolarentur. At hoc mendacium est, apertè enim Patres citati dicunt iuuari animas, & distinguunt solatia viuorum ab auxiliis mortuorum, ac præsertim Augustinus in Enchirid. cap. 110. & lib. de cura pro mortuis passim.

TERTIO dicit, vulgus Christianorum cœpisse orare pro mortuis ex imitatione Gentilium, Patres autem accommo-
dasse se opinioni vulgari, vt pater ex Augustino, qui in libro de cura pro mortuis, vbi præcipuè de hac re agit: *Ita dubiè, hesitauer, & frigidè disputat, et suo frigore zelum extinguere possit pugnantium pro Purgatorio; Quod autem orauit pro*

pro matre, id fecit, inquit Calvinus, quia anile votum matris non examinavit ad Scripturas, & privato quodam affectu omnibus probari voluit.

At hoc etiam mendacium est, nam imprimis nunquam fuerunt Patres diligentiores in Ethnicorum ritibus prohibendis, quàm quando multi Ethnici conuertebantur. Certè Tertullianus & Cyprianus seuerissimi fuerunt castigatores omnis Ethnicæ superstitionis, adeò vt Tertullianus acerrimè reprehenderit Christianos milites, qui coronam gestarent more militum Ethnicorum; & tamen isti ipsi ad orationem pro defunctis hortantur. **P R A E T E R E A** Patres non solum non reprehendunt hunc usum, sed etiam statuunt in suis Conciliis sic esse faciendum, hortantur vt sic fiat, ipsi exemplo suo præcedunt, ac demum multi eorum dicunt, hanc esse Apostolicam traditionem, & inter hæreticos numerant Aërium contrarium sentientem; quid amplius dicere poterant? **B. A V G V S T I N V S** autem in lib. de cura pro mortuis, cap. 4. disertè dicit, non dubium esse, quin iuuentur animæ, & in toto lib. non est vna syllaba, quæ dubium vel insinuet, de quo Calvinus loquitur; quod verò vocat anile votum S. Monicæ, & B. Augustinum arguit quod illud implere curauerit, non est mirum; est enim familiare Caluino reprehendere, & ridere sanctos.

Q V A R T O dicit, de Purgatorio autem adeò nihil asseruisse Patres, vt illud pro re incerta haberent. At hæc etiam est intoleranda impudentia, vel imperitia; nam imprimis, etiam si nusquam nominassent Purgatorium, tamen satis intelligi poterat quid Patres de eo sentirent ex eo, quòd tam perspicue docent, animas quorundam fidelium egere refrigerio, & iuari orationibus viuentium.

Deinde sunt apertissima loca in Patribus, vbi asserunt Purgatorium, quorum pauca quedam afferam, Gregorius **N Y S S E N S** in oratione pro mortuis procul à medio: *Vel, inquit, in presenti vita precibus sapientiaque studio purgatus, vel post obitum per expurgantis ignis fornacem expiatus, ad pristinam vellet redire felicitatem.* Et infra: *Non poterit, inquit, à corpore egressus diuinitatis particeps fieri, nisi maculas animo immixtas purgatorius ignis abstulerit.* Et infra: *Aliis, inquit, post hanc vitam purgatorio igne materiae labes abstergentibus, &c.*

A M B R O.

AMBROSIUS in illud Psalm. 36. Gladium euaginauerunt peccatores: *Et si saluos faciet, inquit, Dominus seruos suos, salui erimus per fidem, sic tamen salui quasi per ignem. Et si non exuremur tamen & cremur. quomodo tamen alij remaneant in igne, alij pertranseant, alio loco nos doceat Scriptura diuina, nempe in mare rubrum demersus populus est Aegyptiorum, transiuit autem populus Hebraorum, Moses pertransiuit, praecipitatus est Pharaon, quoniam graua eum peccata merse- runt, eo modo praecipitabuntur sacrilegi in lacum ignis arden- tis, &c.* Vide etiam eundem serm. 20 in Psal. 118.

B. AUGUSTINUS lib. 21. de ciuit. Dei, cap. 16. loquens de infantibus baptizatis morientib⁹: *Non tantum pœnis, inquit, non preparatur aeternis, sed nec & illa post mortem purgatoria tormenta patitur.* Et cap. 24. loquens de adultis fidelibus, qui tamen cum leuibus peccatis decedunt: *Tales, inquit, constat ante iudicij diem per pœnas temporales, quas eorum spiritus patiuntur, purgatos, aeterni ignis supplicis non tradendos.* Idē homil. 16. ex lib. 50. homiliarum: *Qui temporalibus pœnis, inquit, digna gesserūt, per ignem quendam purgatorium transi- bunt, de quo Apostolus, inquit, saluus erit, sic tamen quasi per ignem.* Et lib. 2. de Genes. contra Manichæos, cap. 20. *Qui forte agrum non coluerit, & spiritus eum opprimi permiserit, habet in hac & vita maledictionem terra. sua in omnibus operi- bus suis, & post hanc & vitam habebit & ignem purgationis, & pœnam aeternam.* Denique in Psal. 37. *Quia dicitur, inquit, saluus erit, ille ignis contemnitur, ita planè quamuis saluum per ignem, grauior tamen erit ille ignis, quam quidquid po- test homo pati in hac & vita.*

Quare cum B. Augustinus lib. 21. de ciuitate Dei, cap. 26. & in Enchir. cap. 69. dicit posse dubitari, & quæri, an post hanc vitam animæ torqueantur purgatorio igne: non dubitat de pœna animarum, sed de modo & qualitate; nam in priore loco solùm dubitat, an ignis purgatorius sit idem in substan- tia cum igne Gehennæ; de quo dicitur Matth. 25. *Ite in ignem aeternum.* In posteriore autem dubitat, an post hanc vitam vrentur animæ igne illo doloris de amissione temporalium, quo hîc vti solent, cum rebus valde dilectis carere coguntur.

B. HIERONYMUS in fine commentarij in Isaiam: *Sicut, inquit, Diaboli, & omnium negatorum, atque impiorum, qui dixerunt*

dixerunt in corde suo, non est Deus, credimus aeterna tormen-
ta, sic peccatorum atque impiorum, Et tamen Christianorum,
quorum opera in igne probanda sunt, atque purganda, mode-
ratam arbitramur Et mixtam clementiae sententiam iudicis.

B. GREGORIUS lib. 4. Dialogorum, ca. 39. De quibusdam,
inquit, lenibus culpis esse ante iudicium, purgatorius ignis
credendus est. Et in Psal. 3. poenitentialem in ipso initio: Scio,
inquit, futurum esse, Et post huius vitæ exitum, alij flammis
expiantur purgatoris, alij sententiam aeternae subeant dam-
nationis.

ORIGENES homil. 6. in Exodum: Qui saluus fit, inquit,
per ignem saluus fit, Et si quid forte de specie plumbi habuerit
admixtum, id ignis decoquat, Et resoluat; Et efficiantur om-
nes aurum purum.

Gregorius NAZIANZENSIS oratione in sancta lumina,
circa finem: In altero suo, inquit, igni baptizabuntur, qui po-
stremus est Baptismus, nec solum acerbior, sed Et diuturnior,
qui crassam materiam instar ferri depascitur, Vitæq; omnis
leuitatem absument.

BASILIVS in cap. 9. Isaia: Si igitur per confessionem, in-
quit, detexerimus peccatum, iam succrescens gramen arefecit-
mus, dignum planè quod depascatur ac deuoret purgatorius
ignis. Et infra: Non omnimodam, inquit, interuersionem, Et ex-
terminium comminatur, sed innuit expurgationem, iuxta
Apostoli sententiam, ipse autem saluus erit quasi per ignem.

EUSEBIUS Emyssenus homil. 3. de Epiphania: Hac poena,
inquit, infernalis illos manebit, qui amisso, Et non seruato Ba-
ptismo in aeternum peribunt; hi vero qui temporalibus poenis
digna gesserunt, per fluuium igneum, per cada feruentibus
globis horrenda transibunt.

THEODORETUS in scholiis Græcis in 1. Corinth. 3. Huius
ipsum ignem purgatorium credimus, in quo anima defuncto-
rum probantur, Et repurgantur, sicut aurum in conflatorio.

OECUMENIVS in eundem locum: Saluabitur Et ipse quo-
que, non tamen citra dolorem, Et par est eum qui transit per
ignem, Et à concretis leuioribus maculis expiatur. TERTUL-
LIANVS lib. de anima, cap. 17. In carcerem te mandet infer-
num, Unde non dimittaris, nisi modico quoque delicto mora re-
surrectionis expenso. CYPRIANVS lib. 4. epist. 2. Aliud est
pro

pro peccatis longo tempore cruciatum purgari, & emendari
diu igne, aliud peccata omnia passione purgasse.

HIERONYMVS lib.I. contra Pelagianos ultra medium: Si
autem Origenes omnes rationabiles creaturas dicit non esse
perdendas, & Diabolo tribuit pœnitentiam, quid ad nos qui
Diabolum, & satellites eius, omnesque impios & prauarica-
tores dicimus perire perpetuo, & Christianos si in peccato præ-
uenti fuerint, saluandos esse post pœnas?

PAVLINVS epist.I. ad Amandum: Ob hoc impensè roga-
mus, ut quasi frater orandi labore conspires, ut misericors Deus
refrigeret animam eius stillicidiis misericordie sue per oratio-
nes vestras, &c. BOETIVS lib.4. Prosa 4. Nullane supplicia
animarum post defunctum morte corpus relinquit? & magna
quidem, quorum alia pœnali acerbitate, alia purgatoria cle-
mentia exerceri puro. ISIDORVS libro I. de diuinis officiis,
cap.18. Nam & cum Dominus dicit; Qui peccauerit in Spiri-
tum sanctum, non remittetur ei neque in hoc seculo, neque in
futuro, demonstrat quibusdam illic dimittenda esse peccata,
& quodam purgatorio igne purganda.

BEDA in Psal.37. Quidam, inquit, committunt quadam pec-
cata venialia grauiora & leuiora, & ideo necesse est ut hi ta-
les in ira corripiantur, id est, in purgatorio igne nunc interim
ante diem iudicij ponantur, ut qua in eis immunda sunt, per
illum exurantur, & sic tandem idonei esse cum his, qui in dex-
tra coronandi sunt, inueniantur. Ibidem dicit hunc ignem
grauiorem esse pœnis latronum, martyrum, &c.

Petrus DAMIANVS ferm.2. de S. Andrea: Non tibi blan-
diaris si grauius peccanti leuior pœnitentia à mansueto, vel
à dissimulante dictatur, cum in purgatoris ignibus perficien-
dum sit quidquid hic minus feceris, quia dignos pœnitentia
fructus querit altissimus.

ANSELMVS in I. Cor.3. Nam de quibusdam leuibus culpis
esse ante corporum resurrectionem, purgatoris ignis creden-
dus est. Et ibidem asserit esse grauissimam pœnam.

BERNARDVS ferm. de obitu Humberti: Volat fratres ir-
reuocabile tempus, & dum creditis vos cauere istam pœnam
minimam, incurritis ampliolem; Illud enim scitote, quia post
hanc vitam in purgatoris locis centupliciter, qua fuerint hic
neglecta, redduntur & sq. ad nouissimum quadrantem. scio ego
quàm

quàm durum sit homini dissoluto apprehendere disciplinam, verboſo ſilentium pati, & agari ſolito ſtabilem permanere, ſed durius, & multò durius erit futuras illas moleſtias tolerare.

LACTANTIUS lib. 7. cap. 21. Quorum peccata pondere aut numero praua luerint, perſtringentur igne atque ambulentur, &c.

HILARIUS in Pſal. 118. in illud; Concupiuit anima deſiderare iudicia iuſtitia tuae: Nobis, inquit, eſt ille indefeſſus ignis obeundus, in quo ſubeunda ſunt grauiſſima illa expianda peccata anima ſupplicia.

CAPVT XI.

Idem aſſeritur ratione.

ARGUMENTVM QVARTVM ex rationib⁹. PRIMARATIO; Quaedam peccata ſunt venialia, ſolaque temporali pœna digna. At fieri poteſt, vt cum folis talibus homo decedat ex hac vita, igitur neceſſe eſt in alia vita poſſe purgari.

Esſe autem quaedam peccata venialia probatur ex Iacobo, qui ſic ait Iacobi 1. *Vnuſquiſq³, tentatur à concupiſcentia ſua; concupiſcentia, cùm conceperit, parit peccatum; peccatum, cùm conſummatum fuerit, generat mortem.* Hic deſcribitur peccatum veniale ex imperfectione actus. Neque locum hic habet diſtinctio hæreticorum de imputatione; nam Iacobus explicat proceſſum peccati ſecundum ſe, ac docet, poſt tentationem concupiſcentia, quæ ſine peccato eſſe poteſt, continuò ſequi peccatum, ſi quis non caueat; nam ex concupiſcentia oritur delectatio in parte inferiori, quæ nonnullum peccatum eſt, non tamen mortiferum, ſi non adſit conſenſus mentis deliberatus; idè enim ſubiungit: *Peccatum & roſi conſummatum fuerit, accedente nimirum pleno conſenſu, generat mortem.*

Præterea 1. Cor. 3. *Qui ſuperadificat ligna, fœnum, ſtipulas, ſaluus erit quaſi per ignem.* Hic deſcribitur veniale ex leuitate materiae, & quomocunq^{ue} intelligamus verba Apoſtoli ſiue de hac vita, ſiue de alia, ſiue de doctrina, ſiue de omnibus operibus, neceſſariò cogimur exponere per ligna, fœnum, ſtipulas, peccata venialia, quando quidem qui iſta habet, ſal-
uatur

uatur quasi per ignem. A V G V S T I N V S lib. 83. quæst. 26. *Alia, inquit, sunt peccata infirmitatis, alia imperitiæ, alia malitiæ; infirmitas contraria est virtuti, imperitiæ sapientiæ, malitiæ bonitati; quisquis igitur nouit quid sit virtus, & sapientiæ Dei, potest existimare quæ sint venialia peccata; & quisquis nouit quid sit bonitas Dei, potest existimare quibus peccatis certa pœna debeatur, & hic, & in futuro seculo, quibus benè tractatis, probabiliter iudicari potest, qui non sint cogendi ad pœnitentiã luctuosam & lamentabilem, quamuis peccata fateantur; & quibus nulla omnino speranda sit salus, nisi sacrificium obtulerint Deo, spiritum contribulatum per pœnitentiã.*

Probatur VLTIMO ratione; nam intelligibile non est, quomodo verbum ociosum ex natura sua dignum sit perpetuo odio Dei, & sempiternis flammis; hîc enim in terris stultissimus haberetur, qui ob leuissimam offensionem amici, nec malo animo factam, nollet amplius esse amicus, immò vsque ad mortem persequeretur eum: quem amicum paulò antea habuerat; maneat igitur, quædam esse peccata venialia, ac sola pœna temporaria digna. Quod autem cum eiusmodi peccatis aliqui interdum de hac vita migrent, ac proinde in alia vita purgatione temporali egeant, probatur hoc modo. Potest quis, dum moritur, habere voluntatem permanendi in peccato veniali, igitur tale peccatum deleri in morte non potest; præterea cum *septies in die cadat iustus*, vt dicitur Prouerb. 24. & multi moriantur repente, quomodo credibile est non mori aliquos cum peccato veniali? Hæc est igitur prima ratio.

SECUNDA ratio; Cùm reconciliantur Deo peccatores, non dimittitur semper cum peccato tota pœna temporalis: at potest fieri, & sæpe fit, vt in tota vita aliquis non satisfecerit plenè pro temporali illa pœna; ergo necessariò statui debet Purgatorium. probatur maior propositio breuiter; nam alibi ex professo probabitur, 2. Reg. 12. cum Dauid dixisset: *Peccanti Domino*, ait Propheta: *Deus quoque transtulit à te iniquitatem, sed quia blasphemare fecisti inimicos nomen Domini, filius qui natus est tibi morte morietur.* Num. 12. Cùm Maria murmurasset contra Dominum, punita est morbo lepræ: orante autem pro ea Mose, dimissa est ei culpa, & tamen pœnam voluit Deus vt illa lucret per vnã hebdomadam.

Ad hæc & similia respondet Calvinus lib. 3. Institut. cap. 4. §. 31. duo esse genera flagellorum Dei; quædam enim sunt propriè pœnæ, & infliguntur à Deo ut iudice in vindictam peccatorum præteritorum, ut iustitiæ satis fiat; quædam autem sunt castigationes, quæ infliguntur à Deo ut patre, non in vindictam peccatorum præteritorum, sed ad futurorum remedium, nimirum ut homo admoneatur flagello, ne iterum facilis sit ad peccandum. Primum genus, inquit Calvinus, ad solos inimicos pertinere, secundum ad solos amicos; & proinde cum non sint istæ pœnæ ex iustitia luendæ, non esse opus ut maneat earum debitum post mortem, quando non est periculum recidendi in peccatum.

At frustra laborat Calvinus; nam etsi fatendum est, flagella iustorum esse etiam paternas castigationes, & remedia contra peccata futura, tamen simul est agnoscenda vera pœna & satisfactio debita culpæ præteritæ ex iustitia, quod sic probatur; nam in primis 2. Reg. 12. exprimitur causa cur puniretur David, & non dicitur ne iterum pecces, sed: Quia blasphemare fecisti nomen Domini.

Deinde mors est vera pœna peccati originalis, & eam luunt homines iusti, non ut abstineant à peccato, sed ut satisficiant iustitiæ diuinæ: quod patet, quia non est inflicta à Deo post peccatum, ut sunt castigationes paternæ, sed est lege statuta ante peccatum tanquam pœna peccati, & eadem perseverat post peccatum & peccati remissionem, ut patet Gen. 2. Quacunque die comederis, morte morieris. Et Rom. 5. Per unum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, in quo omnes peccauerunt. Et Rom. 6. Stipendium peccati mors. Et Calvinus ipse lib. 2. Institut. cap. 1. §. 8. apertè confitetur, mortem veram esse peccati pœnam; denique quomodo potest esse mors flagellum paternum ad peccatum cauendum institutum? Qui enim moritur, non potest amplius emendari.

Præter mortem istam communem, quæ est pœna peccati originalis, habemus alia exempla in Scriptura eorum, qui puniti sunt morte violèta, cum eis remissum esset peccatum, cum tamen mors non possit esse paterna castigatio in remedium peccati futuri; nam Exod. 32. Deus pepercit populo orante Mose, & tamen Moses in vindictam peccati iussit occidi

cidi multa millia de populo sine vlllo delectu. & similiter Numer. 14. Cùm populus murmurasset, & Deus placatus à Mose fuisset, plurimi tamen in deserto perierunt. Incredibile est autem ex tot millibus nullum fuisse quem delicti pœnituerit. 3. Regum 13. Propheta Domini quia inobediens fuit voci Domini, à leone extinguitur, iuxta quod ei ab altero Propheta prædictum fuerat, & tamen vt intelligeremus ei culpam antea remissam fuisse, & sanctè illum obiisse, neque eius cadauer, neque iumentum, quo vectus fuerat, leo tetigit, sed vtrumque potius custodiuit, donec venerunt, qui eum sepelirent; denique 1. Corinth. 11. dicitur: *Ideo inter vos multi imbecilles, & dormiunt multi,* vbi, vt exponunt Ambrosius & alij, Apostolus indicat in primitiua Ecclesia multos eorum qui indignè communicabant, morte à Deo punitos fuisse, quibus tamen culpam antea remissam patet ex eo quod Apostolus subiungit: *A Domino corripimur, ne cum hoc mundo damnemur.*

His accedant duo clarissima B. AVGVSTINI testimonia. Primum est tractat. 124. in Ioan. *Cogitur homo tolerare etiam remissis peccatis, quamuis vt in eam veniret miseriam primum fuerit causa peccatum; productior est enim pœna quàm culpa, ne parua putaretur culpa si cum illa finiretur & pœna: ac per hoc vel ad demonstrationem debita miseria, vel ad emendationem labilis vita, vel ad exercitationem necessariam patientiam, temporaliter hominem detinet pœna etiam quem iam ad damnationem sempiternam reum non detinet culpa.* Secundum est in Psal. 50. *Veritatem, inquit, dilexisti, hoc est, impunita peccata eorum etiam quibus ignoscis non dimisisti, sic prerogasti misericordiam vt seruares & Veritatem, ignoscis confitenti, ignoscis, sed seipsum punienti, sic seruetur misericordia, & Veritas.*

Probatum iam assumptio huius argumenti; nam multi qui plurima peccata commiserunt, in articulo mortis conuertuntur, quando nullam possunt agere pœnitentiam; ex quo certè illud sequitur, vt post hanc vitam satisfacere debeant. Respondent in morte deleri omnia. CONTRA; nam mors est pœna peccati originalis, & ideo communis omnibus etiam infantibus, ergo pro actualibus debet inueniri alia pœna. Præterea Deus iniuste ageret, nec videretur habere prouidentiam

tiam rerum nostrarum, si vna & eadem pœna, id est, naturali morte puniret peccata magna, & parua, multa & pauca.

TERTIA ratio sumitur a communi opinione omnium Gentium: id enim confitentur Hebræi, Mahumetani, Gentiles, ii que tam Philosophi, quàm Poëtæ. De HEBRÆIS patet ex lib. 2. Machabæorum, cap. 12. nam saltem fides adhibenda est ei libro quæ adhibetur Liuio; præterea Iosephus filius Gorionis in libro de bello Iudaico, cap. 91. indicat Iudæos consueuisse orare pro mortuis, non tamen pro illis qui se interimunt.

De MAHUMETANIS patet de Alcorano, vbi Purgatorium disertè confitentur. De ETHNICIS patet ex Platone in Gorgia, & in Phædone; ex Cicerone in somnio Scipionis in fine; & Virgil. 6. Æneid. *Ergo exercentur pœnis, Seterumque malorum supplicia expendunt.* & ex Claudiano lib. 2. in Rufinum circa finem:

*Quos ubi per varios amnes, per mille figuras
Egit Lethæo purgatos flumine, &c.*

Neque dicat aliquis hoc potius argumentum esse erroris, & fabularum, quandoquidem id sentiunt Ethnici & Mahumetani; nam illa in quibus omnes ferè nationes conueniunt, vix possunt aliunde prouenire, quàm à naturali lumine omnibus hominib⁹ communi. quæ enim sunt excogitata & conficta ab hominibus, varia sunt, & diuersa pro Gentium varietate. sicut ergo Deum esse, in quo omnes nationes conueniunt, dicimus verissimum esse, nec tamen recipimus in particulari Deos varios & multiplices, quos sibi quælibet natio fabricauit; & sicut post hanc vitam esse pœnas, & præmia, in quo etiam conueniunt omnes, recipimus vt verum, nec tamen recipimus varias fabulas, quibus hoc explicant (nam esse pœnas, & præmia post hanc vitam docuit omnes homines cognitio diuinæ prouidentiae, fabulas autè ex se finxerunt) ita etiam Purgatorij confessionem, in qua omnes ferè Gentes conueniunt, oportet dicere esse confessionem luminis naturalis; eiusdem enim prouidentiae diuinæ cognitio docuit Purgatorium, quæ docuit infernum, & paradysum, saltè generali & confuso quodam modo, quia nimirum videmus pœnas, & præmia ita distribui in hac vita, vt plura bona habeant mali,

mali, & plura mala boni vt plurimum; inde indicamus diuinam prouidentiam in aliam vitam distulisse iudicium, & veram distributionem præmiorum, & pœnarum.

Rursum videmus ex iis, qui migrant ex hac vita, alios esse valde bonos, alios valde malos, alios mediocriter bonos, & mediocriter malos; quocirca iudicamus naturali lumine esse post hanc vitam pœnas æternas pro valde malis, præmia æterna pro valde bonis, ac pœnas temporarias, & per eas transitum ad præmia pro iis qui sunt mediocriter mali, vel boni. hanc rationem sequutus est Plato, & alij, qui solo lumine naturali præditi Purgatorium esse confessi sunt.

QVARTA ratio sumitur ab apparitionibus animarum, quæ se in Purgatorio esse renunciauerunt, atque opem à viuis implorauerunt, quas apparitiones cum viri grauissimi reulerint, non immeritò veras fuisse credimus, rideant licet Lutherus, & Magdeburgenses. S. GREGORIVS lib. 4. Dialogor. cap. 40. scribit de anima Paschasij, quæ in Thermis Puteolanis apparuit S. Germano Episcopo, & eius precibus liberata est. & cap. 55. scribit aliud simile exemplum; & præterea de quodam Monacho suo, pro quo triginta Missas ipsemet Gregorius dici iussit, & ex eius apparitione didicit liberatum.

Gregorius TYRONICVS libro de gloria Confess. cap. 5. scribit, B. Martino S. virginem quandam nomine Vitalinam iam defunctam significasse se adhuc in Purgatorio degere ob leue quoddam peccatum, ac paulò post precibus eiusdem S. Martini liberatam.

Petrus DAMIANI in epist. ad Desiderium scribit, B. Seruerinum Coloniensem Episcopum apparuisse cuidam Presbytero eiusdem Ecclesiæ, eique significasse se in Purgatorio grauitè torqueri, quòd horas canonicas non distinctis temporibus persoluisset, sed mane omnes horas simul coaceruasset, vt tota die negotiis Imperialibus liberius vacare posset.

BEDA lib. 3. historiæ Anglorum, cap. 19. scribit, B. Fursum à mortuis resurgentem narrasse multa quæ vidit de purgatoriis pœnis, & lib. 5. cap. 13. refert mirabilem visionem cuiusdam Diethelmi, qui similiter mortuus, & postea reuiuiscens mira narrauit de inferno, purgatorio, & paradiso, &

vita eius sequens, ac fructus spiritualis, quem in aliis multis operatus est, testabatur veram fuisse visionem.

S. BERNARDVS in vita B. Malachiae refert, B. Malachiae sororem eius defunctam non semel apparuisse cum adhuc in purgatoriiis pœnis degeret, & tandem, frequenti Eucharistiae ad Deum oblatione liberatam. Et lib. I. vitae B. Bernardi, capit. 10. refert Gulielmus Abbas, qui vitam S. Bernardi scripsit, ipso adhuc viuentem, apparuisse aliquando B. Bernardo vnum ex defunctis Monachis, in Purgatorio laborantem, & precibus, ac sacrificiis viri sancti paulò post liberatum. quod exemplum ipsum B. Bernardum narrare solitum scribit auctor eius vitae.

Lib. I. vitae B. Anselmi similiter legimus, B. Anselmum annum integrum instituisse sacrificiis quotidianis, & tandem apparente sibi amico defuncto, pro quo tamdiu orauerat, didicisse eum de Purgatorio liberatum. plura similia legi possunt apud Vincentium lib. 23. speculi historialis, in relationibus S. Brigittae, & in vita Christinae mirabilis: sed quae attulimus sunt magis authentica.

Respondent Magdeburgenses, esse fabulas. At nec est credibile, tam sanctos viros decipere voluisse, neque etiam ipsos deceptos fuisse, cum haberent spiritum discretionis, & essent amici Dei.

VLTIMA ratio esse potest, quia ista opinio, quae tollit Purgatorium, non solum est falsa, sed etiam perniciofa: siquidem homines socordes facit in peccatis cauendis, & bonis operibus faciendis. Qui enim cogitat nullum esse Purgatorium, sed omnia peccata per mortem aboleri in iis qui moriuntur cum fide, facile dicit apud se; Quorsum ego laboro in ieiuniis, precibus, continentia, elemosynis? Cur fraudo cor meum deliciis & voluptatibus? quandoquidem in morte siue pauca, siue multa peccata habuero, omnia delebuntur. At qui cogitat remanere praeter Gehennam, ignem acerrimum Purgatorij, & quidquid hinc deletum non fuerit per debitae pœnitentiae opera ibi diluendum, certè diligentior, cautior-
que euadit.

CAPVT XII.

Soluuntur argumenta ex Scripturis.

SUPEREST argumēta aduersariorum soluere, quæ partim ex Scriptura, partim ex Patribus, partim ex naturali ratione sumuntur.

PRIMA obiectio, Psal. 126. *Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini*: non igitur Purgatorium intercedit inter mortem fidelium, & cœlestis hæreditatis consequutionem.

RESPONDEO, tractat Psalmus de generali resurrectione, vt S. Augustinus rectè exponit: & hic est sensus eorum verborum; Cum dederit dilectis suis somnum, id est, cum dormierint per corporalem mortem omnes electi, ecce hæreditas Domini, id est, continuò tunc apparebit hæreditas Christi, resurgentibus in gloria omnibus eius electis, quæ hæreditas est etiam merces eiusdem Christi, qui passione & morte sua nos acquisiuit. Itaque idem est hæreditas, & merces, idem filij, & fructus ventris; filij enim Dei per adoptionem sunt hæreditas Domini; & iidem filij, qui & fructus ventris appellantur, sunt eiusdem Domini merces. Adde quod in textu Hebraico, quem aduersarij Latino præferunt, non habetur, cum dederit, sed sic dabit וַיִּתֵּן . proinde ruit vis tota argumenti, non enim exprimitur quando adueniet hæreditas Domini.

SECUNDA obiectio, Ecclesiast. 9. *Quodcumq; facere potest manus tua instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quò tu properas.* Videtur enim sapiens his verbis significare voluisse, nullum esse remedium in alio seculo.

RESPONDENT aliqui, hæc dici à Salomone in persona impiorum, qui non modò Purgatorium, sed etiam Gehennam tollunt, & nihil omnino esse credunt præter hanc vitam. Alij docent, Salomonem ad eos loqui, qui otiosè & flagitiosè viuunt, & ad Gehennam rectà proficiscuntur: quo in loco verissimum est, nullum esse remedium vel solatium. vtramq; expositionem attingit S. Hieronymus in commentario. At S. Gregorius lib. 4. Dialog. cap. 39. accommodat hæc omnia satis aptè ad eos etiam, qui ad Purgatorium deducuntur; nam

E E E e s

soli

soli illi purgari possunt, & precibus viuētium iuuari, qui dum hīc viuerent, id meruerunt bonis suis operibus, vt in alia vita iuuari possent; quare omnes debent in hac vita quidquid possunt boni peragere, quia in alia vita non iuabuntur, nisi per ea quæ hīc gesserunt meruerint, vt iuuari possent.

TERTIA obiectio Ecclesiastæ II. *Si ceciderit lignum ad austrum, aut ad aquilonē, in quocunq; loco ceciderit, ibi erit.* Non igitur, inquit, datur tertius locus, id est, Purgatorium, vnde aliquando exeundum sit.

RESPONDEO, ad literam Sapientem loqui de morte corporali, ac velle dicere, ita homines necessariò morituros, & cum mortui fuerint, per se nunquam surrecturos, quemadmodum lignum tandem aliquando cadit, & ibi manet, ac putrescit, vbi cecidit. si tamen velimus hæc ad statum animæ accommodare, tum dicendum erit, eos qui ad Purgatorium pertinent, ad austrum cecidisse, id est, ad statum salutis æternæ, & in eo statu salutis perpetuò permansuros: vel certè dici poterit per austrum gloriam cœlestem, per aquilonem Gehennam intelligi, sed non omnes cadere ad austrum, aut ad aquilonem. **PORRO**, hunc locum nihil officere assertioni Purgatorij, ex eo etiam intelligi potest, quod si Purgatorij assertioni officeret, officeret etiam assertioni eius loci, ad quē sancti Patres ante Christi aduentum descendebant, siue is locus sinus Abrahæ, siue limbus Parrum, siue infernus nominetur; constat enim Patres in eo loco non mansisse perpetuò. Vide Hieronymum in commentario, & Bernardum serm. 49. ex paruis.

QUARTA obiectio, Ezechiel. 18. *Cum auersus fuerit impius ab impietate sua, omnium iniquitatum eius non recordabor.* At quomodo, inquit Petrus Martyr, non recordatur Deus iniquitatum amicorum suorū, si eas tam seuerè in Purgatorio punit?

RESPONDEO dupliciter. **PRIMO**, non recordari iniquitatum, nihil aliud esse, quàm non seruare inimicitiam cum eo qui peccauit; nam si recordari iniquitatum, esset punire mala merita, recordari iustitiarū esset remunerare bona merita. At non concedunt aduersarij, recordari iustitiarum, esse remunerare bona merita, ne videlicet merita iustorū admittere cogantur, igitur neque debent concedere, recordari iniquita-

quitatum esse punire iniquitates; nam Ezechiel eodem modo de iustitia & de iniquitate loquitur.

SECUNDO, responderi potest, recordari iniquitatum esse quidem punire, sed punire in æternum; nam cum ibidem legimus, si iustus auerterit se à iustitia, omnes iustitiæ eius non recordabuntur: cogimur ita exponere, vt dicantur iustitiæ tradi obliuioni, non quod non remunerentur temporali aliquo præmio, sed quod non liberent hominem à Gehenna, nec remunerentur præmio sempiterno; nam alioqui opera bona impiorum nõ fraudari temporali mercede, docent Patres, Chrystostomus homil. 67. ad populum Antiochenum, Hieronymus in cap. 29. Ezechielis, Augustinus lib. 5. de ciuitate Dei, cap. 15. & Gregorius homil. 40. in Euangelia, & colligitur ex illis verbis Lucæ 16. *Recepisti bona in vita tua.*

QUINTA obiectio, Matth. 25. Duo solùm ordines hominum inueniuntur. aliis enim dicitur: *Venite benedicti.* Aliis: *Ite maledicti.* Item Marci ultimo: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit; qui serò non crediderit, condemnabitur.* Denique Ioan. 3. *Qui credit, non iudicatur; qui non credit, iam iudicatus est: Non igitur, inquit Brentius, locus illius remanet Purgatorio, cum duo solùm sint loca post hanc vitam.*

RESPONDEO, in extremo iudicio, de quo agitur Matth. 25. rectè duos tantùm fieri ordines, quia tunc Purgatorium finem accipiet, ac deinceps duo tantùm loca remanebunt, Paradisus, & Gehenna. Porrò, qui credit, saluus erit, & non iudicatur, id est, non condemnatur, modò etiam addat cetera quæ requiruntur; fides enim ex se iustificat, & saluat, si aliunde non sit impedimentũ. quemadmodum dicere solemus, ex hoc semine nascetur arbor, si videlicet non desint calor solis, humor aquarum, & si qua alia requiruntur; neque continuo qui saluus erit per fidem, sine Purgatorio saluus erit; multi enim saluantur, sic tamen quasi per ignem, vt supra ex Apostolo demonstraui.

SEXTA obiectio, Lucæ 23. Latroni in extrema hora conuerso dicitur à Christo: *Hodie mecum eris in Paradiso.* Non ergo, inquit Petrus Martyr, & Bernardinus Ochinus, remanet Purgatorium pro iis, qui in hac vita non egerunt pœnitentiam. RESPONDEO, mortem illam durissimam patientissimo animo toleratam, & confessionem tam admirandam

dam eo tempore, quo Christum Apostoli ipsi negabant, potuisse iuste in plenam satisfactionem reputari. Adde, quod priuilegia paucorum legem non faciunt.

SEPTIMA obiectio, Roman. 8. Nihil damnationis est iis, qui sunt in Christo Iesu.

RESPONDEO, Paulum eo loco disputare de concupiscentia, ac velle dicere, iis qui sunt in Christo Iesu, & eius gratia muniti, non consentiunt motibus carnis suæ, nihil peccati contrahere ex eiusmodi motibus. Itaque hic locus non Purgatorium oppugnat, sed hæresim aduersariorum, qui vera peccata esse volunt eos etiam motus, quos interdum iustus sentit, licet eis non consentiat.

OCTAVA obiectio, 2. Cor. 5. *Si domus terrena nostra habitationis dissoluitur, habemus domum non manu factam, æternam in cælis*; rectâ igitur post mortem sine vlllo Purgatorio pij homines transferuntur in cælum.

RESPONDEO, B. Paulum id solùm asserere, patere domû cœlestem post mortem, non patere ante mortem: quod autem continuò omnes pij transferantur ad cælum post mortem, ipsum non dicere, sed contrarium potius indicare, cum ait: *Si tamē vestiti & non nudi inueniamur*. Significat enim his verbis eos, qui meritis & virtutibus vestiti sunt, ac proinde perfectam pœnitentiam in hac vita egerunt, mox in domum cœlestem deduci; alios autem saluari quidem, sed sic tamen, quasi per ignem, vt ipse idem ait, 1. ad Cor. 3.

NONA obiectio, 2. Cor. 5. *Omnes astabimus ante tribunal Christi, vt referat vnusquisq; prout gessit in corpore, siue bonum, siue malum*. At si post hæc vitam peccata remitterentur, & locus esset purgationi, certè non reciperet vnusquisq; prout gessit in corpore.

RESPONDEO, verissimam esse B. Pauli sententiam; nam etiam illi, qui remissionis & purgationis locum inueniunt in futuro seculo, nihil recipiunt; nisi quod gesserunt in corpore; id enim meruerunt perseuerando in fide & caritate vsque ad mortem, vt etiam post mortem purgari & iuuari possent; quæ ratione etiam sancti viri post mortem, etsi nihil propriè mereantur, tamen impetrant à Domino quidquid postulant; quoniam id meruerunt in hac vita rectè viuendo, vt etiam post hanc vitâ à Domino exaudirentur. Vide hoc ipsum quod
nos

nos docemus, apud Dionysium libro de Ecclesiastica hierarch. cap. vlt. parte 3. apud Augustinum libro Enchiridij, cap. 110. & libro de cura pro mortuis, cap. 1. & apud Gregorium lib. 4. Dialogorum, cap. 39. Atque ad eundem modum intelligenda sunt illa: *Reddet unicuique secundum opera sua*, Rom. 2. Et illa: *Vnusquisque onus suum portabit*. Et: *Qua seminauerit homo, hac & metet*, Galat. 6.

DECIMA obiectio, Apoc. 14. *Beati mortui, qui in Domino moriuntur, amodo iam dicit spiritus, ut requiescant à laboribus suis, opera enim illorum sequuntur illos*. At pij omnes in Domino moriuntur, omnes igitur pij post mortem requiescunt, neque vllus est qui in Purgatorio torqueatur.

RESPONDEO cum S. Anselmo, in commentario huius loci, illud, *amodo*, non significare à morte vniuscuiusque, sed ab extremo iudicio, de quo in toto eo capite S. Ioannes loquitur. Itaque hic erit sensus; *Beati mortui, qui in Domino moriuntur; amodo enim, id est, à fine huius iudicij, de quo nunc loquor, in æternum requiescent à laboribus suis; vel si id minus alicui probetur, respondere possumus cum Richardo de S. Victore, & Haymone in hunc locum, loqui B. Ioannem de viris perfectis, ac præsertim de sanctis Martyribus, (eos enim eo loco consolari volebat) qui simpliciter moriuntur in Domino, neque aliquid purgandum secum ferunt; nam qui decedunt cum peccatis venialibus, aut cum debito pœnæ alicuius temporalis, ij, non simpliciter moriuntur in Domino, sed partim in Domino ratione caritatis, quam secum ferunt, partim non in Domino ratione peccatorum, quæ nihilominus secum ferunt. Neque mirum videbitur, quòd aliquos dicamus mori partim in Domino, partim non in Domino, si legatur S. Augustinus lib. 3. contra duas epistolas Pelagianorum, cap. 3. vbi eosdem homines in hac vita partim esse dicit filios Dei, partim filios huius seculi. Atque hæc de Scripturis.*

CAPVT XIII.

Soluuntur obiectiones ex Patribus.

EX PATRIBVS profert Brentius primò Cyprianum, qui tract. I. contra Demetrianum, ait in fine: *Quando isthinc excessum fuerit, nullus iam penitentia locus est, nullus satisfactionis effectus.*

RESPONDEO, loqui eum de satisfactione pro culpa, quæ præcedit iustificationem; Patres enim disertè duplicem ponunt satisfactionem. VNAM ante iustificationem, qua Deus placatur de congruo, & inclinatur ad culpæ remissionem; de qua Daniel. 4. *Peccata tua eleemosynis redime.* ALTERAM post iustificationem, qua Deo ex condigno satis fit pro pœna. Quod hîc CYPRIANVS de priore loquatur, patet ex præcedentibus, vbi ait: *Hortamur, inquit, dum adhuc aliquid de seculo superest, Deo satisfacere, & ad vera religionis candidam lucem de profundo tenebrosa superstitionis emergere.* Item ex sequentibus; nam post verba citata à Brentio, immediatè sequitur: *Hic vita aut amittitur, aut tenetur.*

SECUNDO, profert Chrysoftomum homil. 2. de Lazaro, vbi sic dicitur: *Cum hinc discefferimus, non est in nobis situm pœnitere, neq; commissa diluere.* Et rursum: *Neq; enim qui in presenti vita peccata non abluerunt, postea consolationem aliquam inuenturi sunt.*

RESPONDEO, loqui eum de remissione mortalium; nam exemplo Epulonis, qui in Gehenna cruciabatur, monet, ne differamus conuersionem in aliam vitam. Nemo autem Catholicorum docet, culpas letales remitti in Purgatorio.

TERTIO, proferunt Ambrosium libro de bono mortis, cap. 2. *Qui enim, inquit, hic non acceperit remissionem peccatorum, illic non erit, nimirum in patria beatorum.*

RESPONDEO, loqui Ambrosium de remissione mortalium; nam subiungit explicans: *Non erit autem, quia ad vitam æternam non potuerit peruenire, quia vita æterna remissio peccatorum est;* vbi vitam æternam vocat gratiam iustificationis, quæ est vita quædam æterna inchoata; nisi enim hîc vitam æternam inchoemus, nunquam ad gloriam beatorum veniemus.

QVARTO.

QUARTO, obiicit Petrus Martyr eundem Ambrosium, qui in caput 23. Lucæ, & serm. 46. ait: *Lacrymas Petri lego, satisfactionem non lego.*

RESPONDEO, appellari satisfactionem eo loco excusationem. *solemus enim vulgò dicere; Ego satisfaciam illi, id est, purgabo verbis crimen obiectum, & ostendam me iniuste accusari.* laudat igitur ibi Ambrosius Petrum, quod non excusauerit peccatum suum, quomodo Adam fecit, sed lacrymis potius confessus fuerit, & accusauerit sic enim subiungit: *Rectè planè Petrus fleuit, & tacuit, quia quod desleri solet, nò solet excusari, & quod defendi non potest, abluì potest.* Et supra dixerat: *Inuenio quod fleuerit, non inuenio quid dixerit, quia nimirum nihil Petrus dixerat in sui purgationem.*

QUINTO, obiicit Calvinus Augustinum tract. 49. in Ioan. *Habent, inquit, omnes anima, cum de seculo exierint, diuersas receptiones suas, habent gaudium boni, & mali tormenta, sed cum facta fuerit resurrectio, & bonorum gaudium amplius erit, & malorum tormenta grauiora, quando cum corpore torquebuntur.* Et infra de gaudio bonorum loquens: *Requiem, inquit, qua continuo post mortem datur, si ea dignus est, tunc accipit quisq; cum moritur.*

RESPONDEO, gaudium & requiem dari statim à morte omnibus, qui in caritate decedunt, nam mox omnes certi fiunt suæ æternæ salutis, quod ingens gaudium affert; tamen non eodem modo datur istud gaudium, sed diuersimodè, pro meritum diuersitate; quibusdam enim datur sine admixtione doloris, quibusdam non sine temporalium admixtione pœnarum, vt idem B. Augustinus sæpissimè docet.

SEXTO, obiiciunt Augustinum lib. 5. Hypognostici vltra medium: *Primum, inquit, locum fides Catholicorum diuina auctoritate credit, regnū esse cœlorum; secundum, Gehennam, vbi omnis apostata, vel à fide Christi alienus, æterna supplicia experietur; tertium penitus ignoramus, immò nec esse in Scripturis sanctis inueniemus.* Idem habet serm. 14. de verbis Apostoli, & lib. 1. cap. 28. de peccatorum meritis & remissione.

RESPONDEO, loquitur de locis æternis. Scribit enim contra Pelagium, qui inuenerat tertium locum pro paruulis non baptizatis, quos volebat fore beatos quadam naturali beatitudine extra infernum, & extra regnum cœlorum.

Quod

Quod autem non negauerit Augustinus, aut quicumque fuit auctor Hypognostici, tertium locum temporarium post hanc vitam; ex eo potest intelligi, quod fides Catholica docet præter cælum & infernum fuisse ante Christi passionem sinum Abrahamæ, ubi degebant animæ sanctorum Patrum, Luca 16. ineptè igitur Erasmus ponit in margine ad illa verba, tertium penitus ignoramus, PURGATORIVM, quasi dicat, Purgatorium est locus tertius, quem ignorat fides Catholica.

SEPTIMO, Petrus Martyr obiicit eundem Augustinum, exponentem illud Psal. 31. Beati quorum tecta sunt peccata, ubi sic ait: *Si texit peccata, noluit aduertere; si noluit aduertere, noluit animaduertere; si noluit animaduertere, noluit punire, noluit agnoscere, maluit ignoscere.* RESPONDEO, loqui eum de pœna æterna; nam de temporali, quod eam requirat Deus, patet ex locis suprâ citatis ex eodem Augustino, tract. 124. in Ioan. & in Psal. 50.

OCTAVO, proferunt Augustinum in epist. 54. ad Macedonium, ubi dicit, post hanc vitam non esse locum morum corrigendorum. RESPONDEO, nihil hoc facit ad rem; nam etsi non erit post hanc vitam locus, ubi flagitiosi conuertantur, & mores suos corrigant; erit tamen, ubi peccata leuia iustorum, quæ flagitia dici non possunt, purgantur, & pro criminibus iam dimissis pœna temporalis lûi possit.

NONO, obiiciunt eundem Augustinum in epistol. 80. ad Hesichium: *In quo, inquit, quemq; inuenerit suis nouissimus dies, in hoc eum comprehendet mundi nouissimus dies, quoniã qualis in die isto quisque moritur, talis in die illo iudicabitur.* RESPONDEO, significat Augustinus post hanc vitam non crescere merita vel demerita, & ideo iudicandos omnes ad gloriam, vel ad Gehennam, & ad maiora vel minora præmia vel tormenta, prout erunt opera facta ante mortem.

Obiiciunt DECIMO Theophylactum, qui in cap. 8. Matthæi, sic ait: *Anima egressa, in mundo non errat, iustorum enim anima in manu Dei sunt, peccatorum verò & ipsæ hinc adducuntur, ut anima diuitis.* RESPONDEO, indicat Theophylactus, non vagari liberè animas per mundum, ut dæmones faciunt, sed clausas esse in suis receptaculis, & quanquam non meminit nisi duorum locorum, tamè non excludit alia. Possumus autem animas, quæ ad Purgatorium deducuntur, reuocare

uocare ad quodlibet eorum duorum, quæ ipse ponit; nam quia iustæ sunt, rectè possunt dici esse in manu Dei, licet non sint in regno; & similiter dici possunt esse in inferno, quia Purgatorium pars est inferni, vel certè locus vicinus.

VND ECIMO, Hieronymum obiiciunt, qui sic in caput 9. Amos loquitur; *Quando anima & vinculis laxata corporeis, solandi quò velit, siue quò ire compellitur, habuerit libertatem, aut ad inferna ducetur, de quibus scriptũ est; In inferno quis confitebitur tibi? aut certè ad cælestia subleuabitur.*

RESPONDEO, non loqui Hieronymum de morte naturali, sed de solutione animæ à corpore per speculationẽ; nam disputat eo loco de anima impia, quæ quocunque se verterit cogitatione, ibi Deum ultorem inueniet. Iraque cùm dixisset: *Aut certè ad cælestia subleuabitur.* subiungit: *& ibi sunt spiritualia nequitia in cælestibus, & si sibi verè circumcisionis scientiam voluerit vendicare, & humilitate concepta habitare in montibus, & ibi scrutantem manum Dei euadere non & a- lebit; quod si desperans salutem oculos Domini vitare tenta- uerit, & in <ltimos salforum fluctuum terminos peruenire, e- tiam ibi mādabit Dominus serpenti tortuoso, & antiquo, qui est inimicus, & vltor, & mordebit eam. Capta quoq; vitis at- que peccatis gladio Domini percutietur, & per cruciatus, atq; supplicia ad Dominum reuertatur.*

CAPVT XIV.

Soluuntur obiectiones ex ratione depromptæ.

VLTIMO, argumenta sumunt à rationibus. **PRI- MA** ratio; Post remissam culpam nulla remanet pœna; nam remissio culpæ fit per meritum pas- sionis Christi, quod est infinitum & sufficientissi- mum ad tollendum omnem culpam & pœnam; nihil igitur purgandum superest post iustificationem.

RESPONDEO, primùm retorquendo argumentum; nam si Christus satisfecit pro omni culpa, & pœna nostra, cur post remissam culpam adhuc tam multa patimur, & tãdem etiam morimur? & ne dicant esse paternas castigationes in remediũ futuri peccati, cur infantes baptizati ægrotant, qui non sunt

FFFF

capaces

capaces peccati actualis? Dico igitur Christi meritum sufficere ad omnem culpam, & pœnam tollendam, sed debere applicari, vt sit efficax, alioqui omnes homines saluarentur.

Porro applicatio fit per actus nostros & Sacramenta. Voluit autem Deus, vt post Baptismum per cōtritionem & confessionem, cum absolutione Sacerdotis, applicetur meritum Christi ad tollendam culpam; per opera autem satisfactoria applicetur ad tollendam pœnam temporalem; nam pœna æterna commutatur in temporalem, quando remittitur culpa; quia cū remittitur culpa, redditur amicitia, & datur consequenter ius ad gloriam, ac proinde non debet puniri in æternum, quia eo modo nunquam ad gloriam perueniret, & tamen iustitia exigit, vt peccatum puniatur aliquo modo, idē mutatur pœna æterna in temporalem; de qua re dictum est aliquid supra, & plura dicentur in disputatione, de satisfactione.

SECUNDA ratio; In Baptismo remittitur omnis culpa & pœna, sed Pœnitentia est quedam Baptismi commemoratio, immō est Baptismus quidam; nihil igitur post pœnitentiam remanet purgandum.

RESPONDEO; si Sacramentum Pœnitentiæ accipiatur Catholicè & integrè, vt comprehendit contritionem, confessionem, & satisfactionem plenam, & iam peractam, potest admitti totum argumētum; si autem accipiatur pro sola absolutione, in qua præcipuè Sacramentum consistit, negatur consequentia: Nam maximum discrimen est inter Sacramentum absolutionis, & Sacramentum absolutionis, cuius ignorantia causa est omnium errorum de satisfactione, de clauibus, de indulgentiis, de Purgatorio.

Dicimus ergo, in Sacramento Baptismi, Deum liberalissimè agere, & applicare Christi meritum per vnā illam actionem ablutionis, ad tollendam omnem culpam, & pœnam futuri seculi, id est, tam Gehennæ, quam Purgatorij, nam pœnas temporales huius vitæ, ne Baptismus quidem aufert, vt patet in pueris baptizatis ægrotantibus, & morientibus. At in Sacramento absolutionis Deum contrahere non nihil manum, & applicare Christi meritum ad tollendam culpam, & pœnam æternam; tamen adhuc requirere opera pœnitentiæ, quibus redimamus temporales pœnas. id quod patet

et ex cap. 6. ad Hebræos, vbi dicit Apostolus: *Impossibile esse eos, qui semel sunt illuminati*, id est, baptizati, iterum renouari ad penitentiam, nimirum baptismalem, quia Deus semel tantum vritur ea liberalitate. Et cap. 10. *Voluntariè peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis*, id est, post illuminationem Baptismi, *nō relinquitur hostia pro peccato*, id est, non relinquitur alius Christus patiens, & moriens, cui possimus rursus commori per Baptismum; Sic enim exponunt hæc duo loca omnes veteres Græci, & Latini.

Ex quo habetur argumētum insigne pro Purgatorio; Nam statim ponitur aduersatiua particula, sed *terribilis expectatio iudicij, & ignis amulatio, qua cōsumptura est aduersarios*. Si enim iste ignis significaret solum ignem Gehennæ, sequeretur, omnes qui peccant post Baptismum necessariò damnandos, vel certè Paulum ineptè loqui. Nec enim rectè dicimus, peccanti post Baptismum, non requiritur alius Baptismus, sed Gehenna, si præter Baptismum sunt alia remedia, vt reuera sunt.

Oportet ergo dicere, beatum Paulum per ignem intelligere ignem in genere, siue Gehennæ, siue Purgatorij, ita vt hic sit sensus; Peccanti post Baptismum, non relinquitur alius Baptismus, neque aliquod remedium æquiualens, id est, æquè facile, quod mox liberet ab omni pœna; sed relinquitur ignis necessariò, aut perpetuus, si homo non conuertatur, aut temporalis, si conuertatur, qui tamen ignis temporalis Purgatorij erit in alio seculo, nisi afflictionis ignis voluntariè assumptus purgauerit hominem in hac vita, & hæc est quam vocamus satisfactionem. IDEM patet ex Patribus, qui propterea Baptismum aque vocant Baptismum facilem, & comparant naui, qua facilè traüciuntur flumina; At pœnitentiam vocant Baptismum laboriosum, lacrymarum, ignis, & secundam tabulam post naufragium. DENIQUE ratio idem suadet; nam post primam reconciliationem qui peccat, tantò grauius peccat, quantò est magis ingratus, & maius lumen, & auxilium habuit. Vide Gregorium Nazianzenum oratione in sancta lumina, & Theodoretum in Epitome diuinorum decretorum, capite penultimo, & Damascenum lib. 4. cap. 10.

TERTIA ratio; Christi honor debet illibatus manere, ipse enim solus est liberator, & redemptor noster. At si nos satisfacimus, iam diuidimus cum Christo honorem; sumus enim & nos ex parte aliqua redemptores nostri, nec totam salutem nostram, sed solum partem Christo debebimus.

RESPONDEO, si de verbis agitur, Scriptura aperte dicit, Daniel. 4. *Peccata tua eleemosynis redime.* Et Philipp. 2. *Cum metu & tremore salutem vestram operemini.* vbi homo sui ipsius redemptor & saluator appellatur; nec propterea vlla fit Christo iniuria, siquidem tota virtus operum & satisfactionis nostræ à Christi sanguine pendet, & si redimimus peccata, vel operamur salutem, id facimus per eius spiritum nobis donatum, vel potius ipse Christi spiritus in nobis ista operatur. sicut nihil detrahitur Deo, quod per secundas causas operetur, immò potius additur ad gloriam eius, quia hinc apparet magis potentia & efficacia Dei, cum non solum operari possit, sed etiam dare aliis rebus vim operandi.

QUARTA ratio; Si applicatur nobis per nostra opera Christi satisfactio, vel sunt duæ satisfactiones simul iunctæ, vna Christi, altera nostra, vel vna tantum, si duæ, ergo bis punitur eadem culpa, & duæ pœnæ respondent vni culpæ; si vna tantum, vel illa est Christi, & tunc nos non satisfacimus; vel nostra, & tunc excluditur Christus, aut verè diuidemus cum Christo honorem; nam ille soluet pro culpa, nos pro pœna.

RESPONDEO, tres esse modos dicendi. **PRIMVS** quorundam est, qui asserunt esse vnam tantum, & illam Christi esse, ac nos propriè non satisfacere, sed solum facere aliquid, cuius intuitu Deus applicat nobis Christi satisfactionem, quod est dicere, nostra opera non esse nisi conditiones, sine quibus non applicaretur nobis Christi satisfactio, vel ad summum, esse dispositiones. Ita Michaël Baius libro de Indulgentiis, capite ultimo, quæ sententia erronea mihi videtur; nam Scriptura & Patres passim vocant nostra opera satisfactiones, & peccatorum redemptiones. Deinde si potest homo iustus suis operibus mereri de condigno vitam æternam, cur non satisfacere pro pœna temporalis, quod est minus?

SECVNDVS est aliorum, quod sint duæ, sed vna ab altera pendens, qui modus non videtur mihi improbabilis; nam etiam si vna sufficeret, tamen ad maiorem gloriam Dei, cui satisfactio

tis fit, & maiorem honorem hominis satisficientis, placuit Christo coniungere nostram suæ. quomodo vna gutta sanguinis Christi sufficiebat redimere mundum, & tamen voluit totum sanguinem effundere, vt esset copiosissima redemptio; quomodo etiam homo iustus adultus, duplici titulo ius habet ad eandem gloriam, vno ex meritis Christi sibi communicatis per gratiam; altero ex meritis propriis.

TERTIVS tamen modus videtur probabilior, quòd vna tantum sit actualis satisfactio, & ea sit nostra; neque hinc excluditur Christus, vel satisfactio eius; nam per eius satisfactionem habemus gratiam, vnde satisfacimus, & hoc modo dicitur applicari nobis Christi satisfactio, non quòd immediatè ipsa eius satisfactio tollat pœnam temporalem nobis debitam, sed quòd mediatè eam tollat, quatenus videlicet ab ea gratiam habemus, sine qua nihil valeret nostra satisfactio.

Præter has hæreticorum obiectiones discutiemus etiam duas alias obiectiones, quas Theologi proponere solent, vt rei veritas clarius elucescat. Sit igitur

QVINTA ratio; In Purgatorio non est meritum, ergo nec satisfactio; nam idem requiritur ad merendum, & satisfaciendum, & omnis satisfactio est meritoria.

RESPONDEO, negandum esse consequentiam; nam requiruntur quidem communia quædam ad meritum, & satisfactionem, sed etiam quædam propria, ex quorum defectu aliquid est meritum sine satisfactione, & è contrario. Requiritur ad vtrūque gratia inhabitans, sed hoc non sufficit; Nam ad satisfactionem requiritur, vt opus, quod fit, sit pœnale, quod non requiritur ad meritum. Ad meritum requiritur libertas, quam sequitur laus; id quod non requiritur ad satisfactionem; qui enim à iudice cogitur soluere debitum, verè satisfacit, etiam si coactus; requiritur præterea ad merendum status viæ. Deus enim Agonotheta noster stadij tempus, præsentem vitam esse voluit; hinc igitur animæ, quæ degunt in Purgatorio, quia mediæ sunt, quoad statum inter viatores & beatos, vel damnatos; nam sunt confirmatæ in bono, & tamen adhuc retardantur à consequuntione summi boni; ideo possunt satisfacere, nō mereri, cum nos vtrumque possimus, beati & damnati neutrum.

SEXTA ratio; Purgatorium constituitur partim ad remissionem culpæ venialis, partim ad satisfaciendum pro pœna, sed neutrum habet locum post hanc vitam; nam eius est à culpa resurgere, cuius est in culpam incidere, sed post hanc vitam non possunt animæ committere venialia peccata. Præterea peccata omnia remittuntur per pœnitentiam, sed post hanc vitam non est pœnitentia; nam idem est hominibus mors, quod Angelis casus, ut Damascenus dicit lib. 2. cap. 4. Sed Angeli per casum facti sunt immobiles in malo. Denique in hac vita, sicut potest homo iustus mereri gratiæ augmentum, ita etiam remissionem venialium offensarum. At post hanc vitam nullum est meritum. De pœna autem probatur sic: Pœna est propter culpam, & crescente culpa, crescit pœna; decrescendo culpa, decrescit pœna: ergo remota culpa, remouetur pœna.

RESPONDEO, non defuerunt, qui propter hæc argumenta negarent peccatum veniale post hanc vitam posse remitti, ut B. Thomas refert in 4. d. 21. q. 1. art. 2. Sed dicebant remitti omnia venialia in ipsa morte per gratiam finalem; At errabant, quia Scripturæ & Patres disertè docent, post hanc vitam remitti peccata leuia, neque fundamentum eorum est solidum; nam gratia finalis non potest remittere peccatum, quod actu placet, immò quod non displicet aliquo modo. At potest quis mori in complacentia peccati venialis vel certè sine vlllo actu, ut si moriatur repenti, vel phreneticus, vel dormiens.

ALII, ut Scotus in 4. d. 21. q. 1. dicunt, peccatum relinquere solum in homine, postquam actus transit, reatum pœnæ, & ideò peccatum veniale dici remitti in Purgatorio, quia totaliter ibi punitur; mortale autem non dici remitti post hanc vitam, quia non punitur vnquam ibi totaliter; nisi enim in hoc mundo mutetur reatus pœnæ æternæ, in reatum pœnæ temporalis, & sic incipiat hic remissio; non poterit ibi purgari. HÆC sententia falsa est, tum quia sine vlllo dubio peccatum relinquit in homine præter reatum pœnæ, etiam malam, aut aliquid simile, per quod dicatur homo formaliter peccator, & dignus pœna, tum etiam, quia hoc modo reuera peccata venialia non possent dici remitti in Purgatorio, non enim remittitur, quod totaliter punitur; remissio enim sonat condonationem.

ALIA

ALIA est opinio eiusdem Scoti ibidem, peccata venialia remitti in primo instanti separationis animæ à corpore, remitti autem per merita præcedentia. Dicit enim ipse, omne opus bonum quod magis placet Deo, quam displiceat veniale peccatum, remittere venialia peccata; ceterum dum homo vivit, non remitti omnia venialia per huiusmodi opera bona, quia est impedimentum ipsius complacentiæ peccati, quo impedimento sublato, quod fit in primo instanti post mortem, mox remitti peccatum. NON placet, quia non est probabile per omne opus bonum remitti venialia, nisi adsit displicentia saltem virtualis illorum peccatorum. DEINDE, quia sequeretur post hanc vitam nunquam remitti nisi unum peccatum, nimirum illud, cuius actus continuatur vsque ad mortem, id quod ipse admittit, sed est contra Scripturas & Patres, ut ex dictis patet. TERTIO, quia non esset opus orare pro defunctis, ut à culpis venialibus soluerentur, ut Ecclesia orat, ut patet apud Dionysium, cap. vlt. Eccles. hierarch. & ex orationibus Ecclesiæ, quibus petimus, ut dimittantur eis, quæ humana fragilitate contraxerunt.

Est ergo opinio vera B. Thomæ in 4. d. 21. q. 1. art. 2. dimitti in Purgatorio culpas veniales, per actum dilectionis & patientiæ; illa enim acceptatio pœnæ à Deo inflictæ, cum ex caritate prodeat, dici potest virtualis quædam pœnitentia, & licet non sit propriè meritoria, quia non meretur gloriæ vel gratiæ augmentum, tamen est remissoria peccati.

Ad PRIMVM negatur maior uniuersaliter; nam habet locum solum in mortalibus peccatis; quod enim ad venialia attingit, potest in Purgatorio anima liberari à veniali, quia habet media conuenientia, id est, actum dilectionis peccato contrarium, non tamen potest cadere in peccatum veniale, quia caret fomite, & præterea quia est in bono confirmata.

Ad SECUNDVM dico, post hanc vitam non esse pœnitentiam de mortalibus, quia damnati sunt obfirmati in malo, & hoc sibi vult Damascenus, tamen in animabus Purgatorij bene potest esse displicentia peccati, eaque ex caritate, & proinde utilis.

Ad TERTIVM dico, animas Purgatorij non esse omnino in via, & propterea non posse mereri augmentum gratiæ: ta-

men neque esse omnino in termino, & ideo posse aliquid facere, quod pertineat ad peccati venialis remissionem.

Ad alteram partem argumenti respondeo, pœnam pendere à culpa in fieri, non in esse, & ideo illud (decrecente culpa, decrescit pœna) si intelligatur quòd quò minor est culpa, eò minorem generat pœnam, verum est, alioqui est falsum; nam etiam ob culpam præteritam debetur pœna.

CAPVT. XV.

Purgatorij confessionem ad fidem Catholicam pertinere.

SUPEREST nunc, vt Petri Martyris sententiam discutiamus, qui in commentario, cap. 3. prioris ad Corinth. contendit, Purgatorium esse, non posse ad dogma fidei vllò modo pertinere; quæ fuit prima Lutheri opinio, siue primus eius error. Rationes eius sunt quinque.

PRIMA, quia Scriptura tacuit Purgatorium in iis locis, vbi maxima fuit occasio de eo loquendi. Nam in Genesi, cap. 49. describuntur funera Abraham, Isaac, Iacob, Saræ, Rachelis, diligentissimè, & tamen ne verbum quidem de Purgatorio. Item in Leuitico instituuntur sacrificia plurimorum generum pro variis rebus, & nullum ibi instituitur pro defunctis. Denique, Paulus in priori epist. ad Thessal. cap. 4. cum ex professo de mortuis agat, nihil dicit de Purgatorio, sed solum asserit eos resurrecturos, & concludit: *Consolamini inuicem in verbis istis.*

SECUNDA ratio est, quia Ecclesia Græca, quæ est altera pars Ecclesiæ, diu restitit huic dogmati in Concilio Florentino, ergo si vsque ad nostra ferè tempora media pars Ecclesiæ non credidit Purgatorium, quomodo est articulus fidei?

TERTIA ratio est, quia Dionysius, capite vltimo Ecclesiasticæ hierarchiæ, quæstionem proponit, Cur Antistes in sepultura fidelium oret pro defunctis, & Purgatorij non meminit, sed anxie laborat, vt quæstionem soluat. At si Purgatorium esset dogma fidei, potuisset statim facillimè respondere, orate pro defunctis, vt à Purgatorio liberentur.

QVARTA

QVARTA ratio est, quia B. Augustinus disertis verbis asserit, se habere opinione tantum incerta, non certa fide Purgatorium esse, in Enchiridio, cap. 69. Tale, inquit, aliquid etiam post hanc vitam fieri incredibile non est, & Vtrum ita sit, quaeri potest, & aut inueniri, aut latere nonnullos fideles, per ignem quendam purgatorium, quanto magis, minusue bona pereuntia dilexerunt, tanto tardius citiusue saluari. In lib. de octo quaestionibus Dulcitij, quaest. 1. Siue ergo, inquit, in hac vita tantum homines ista patiuntur, siue etiam post hanc vitam talia quadam iudicia subsequuntur, non abhorret quantum arbitror a ratione veritatis iste intellectus huius sententia. Idem habet lib. de fide & operibus, cap. 16. Denique, lib. 21. de ciuit. Dei, cap. 26. ait: Post istius sane corporis mortem, donec ad illum veniatur; qui post resurrectionem corporum futurus est damnationis, & remunerationis vltimus dies, si hoc temporis interuallo spiritus defunctorum eiusmodi ignem dicuntur perpeti, quem non sentiant illi, qui non habuerunt tales mores, & amores in huius corporis vita, et eorum ligna, fenum, & stipula consumatur: alij vero sentiant, qui eiusmodi secum adificia portauerunt, siue ibi tantum, siue hic, & ibi, siue ideo hic, et non ibi, secularia, quamuis a damnatione venialia, concremantem ignem transitoria tribulationis inueniant, non redarguo, quia forsitan verum est.

QVINTA ratio est, quia Scriptura apertè repugnat, Ioan. 5. Luc. 23. Apoc. 14. vt supra attulimus, & refutauimus.

Hæc sunt ipsius firmamenta, quæ ad eò nos nihil mouent, vt constanter iterum asseramus, dogma esse fidei Purgatorium, ad eò, vt qui non credit Purgatorium esse, ad illud nunquam sit peruenturus, sed in Gehenna sempiterno incendio cruciandus. Nam dogmata fidei quatuor modis probari solent.

PRIMO, ex testimonio expresso Scripturæ cum Ecclesiæ declaratione, quomodo probamus, Christum esse *ὁμοούσιον* Patri, ex illo Ioan. 10. *Ego & Pater vnum sumus*, addita Nicæni Concilij declaratione; nam alioqui nunquam lis cum Arianis finiri potuisset, cum eum locum, & omnia illa, quæ afferri solent, ipsi aliter exponerent.

SECUNDO, per euidentem deductionem ex iis, quæ habentur expressè in Scriptura; quomodo probamus, Christum habere duas voluntates, diuinam & humanam, quia secundum

dum Scripturas Deus & homo est, addita Concilij sexti declaratione.

TERTIO, ex verbo Dei per Apostolos non scripto, sed tradito, quomodo probamus Euangelia & epistolas Pauli esse diuinas Scripturas.

QUARTO, per euidentem deductionem ex verbo Dei tradito; quomodo B. Augustinus passim probat, peccatum originale esse in pueris necessariò credendum, etiamsi in Scripturis non haberetur, quia deducitur euidenter ex traditione Apostolica de Baptismo paruulorum. Sufficientia horum quatuor modorum inde patet, quia id solum est de fide, quod est à Deo reuelatum mediatè, vel immediatè; reuelationes autem diuinæ partim scriptæ sunt, partim non scriptæ. Itaq; decreta Conciliorum, & Pontificum, & Doctorum consensus, & alia omnia ad ista quatuor reducuntur; tunc enim solum faciunt rem de fide, cum explicant verbum Dei, aut inde aliquid deducunt.

Iam verò his omnibus modis probatur Purgatorium. Nam de PRIMO modo patet ex viginti locis Scripturæ, quæ attulimus, quorum aliqua à tota Ecclesia exponuntur de Purgatorio, vt patet ex Conciliis & Patribus, quos citauimus.

De SECUNDO modo patet ex duabus primis rationibus, quas fecimus.

De TERTIO modo perspicuum est ex eo, quòd non inuenimus initium huius dogmatis, sed omnes veteres Græci & Latini ab ipso tempore Apostolorum constanter docuerunt Purgatorium esse. Talia enim ad Apostolicam traditionem referenda esse, B. Augustinus affirmat lib. 4. de Baptismo contra Donatistas, cap. 24.

De QUARTO modo patet ex Clemente, Tertulliano, Epiphonio, & Chrysostomo suprà citatis, qui asserunt, orationem pro defunctis esse Apostolicam traditionem, & nulli unquam veterum contrarium dixerunt. Hinc enim euidenter colligitur Purgatorium esse. Nam si traditio est Apostolica, orandum esse pro defunctis, quis non aduertat, continuò inde sequi, vt animæ post hanc vitam egeant auxilio, & proinde sint in pœnis non sempiternis, sed temporalibus. Neque argumenta Petri Martyris difficulter solui possunt. Ad

Ad PRIMVM ergo respondeo, primò non esse necesse, vt Scriptura vbique omnia dicat.

Dico SECUNDO ad illud de Genesi, in Genesi non fuisse occasionem ponendi doctrinam de Purgatorio. Nam Genesis non est liber dogmatum, sed historia quædam Patriarcharum. Porro doctrina eo tempore non Scriptura, sed traditione conseruabatur. Nam alioqui dicemus, ante Abrahamæ temporam neminem fuisse iustificatum, quia Scriptura non tradit, quomodo iustificarentur homines tempore Adæ, Henoch, Noë,

Genesis n. n. p. l. b. dogmatum

Dico VLTIMO, implicite saltem contineri in Genesi mentionem Purgatorij; quando enim dicitur Genes. 23. *Et surrexit Abraham ab officio funeris.* Quis prohibet per illud, *Officium,* intelligere non solum lacrymas, sed etiam orationem & ieiunium? Et cur, quæso, Iacob & Ioseph in Ægypto morientes, cupierunt ossa sua deferri in terram promissionis, nisi quia ibi solum sacrificia pro defunctis facienda esse nouerant?

Ad illud de Leuitico, nego non fuisse in Leuitico instituta sacrificia pro defunctis, quando quidem illa, quæ instituta sunt pro peccatis, intelligebantur pro peccatis tam viuorum, quam mortuorum, vt patet ex lib. 2. Machab. cap. 12.

Ad illud ex Paulo, dico, Paulum in eo loco solum voluisse dicere, non esse mortuos immoderate deflendos, quomodo Ethnici faciebant. Ad hoc autem propositum non solum non proderat, sed etiam oberat mentio Purgatorij. Dicere enim, animas propinquorum grauissimè torqueri in Purgatorio, non est adferre materiam consolationis, sed maioris luctus; Paulus autem consolari volebat eos, vt patet, & ideo meminit resurrectionis & gloriæ; & concludit: *Itaque consolamini inuicem in verbis istis.* In aliis autem locis, vt in 1. epist. ad Cor. cap. 3. & 15. & ad Hebr. 10. disertè Paulus ponit ignem Purgatorij, & Baptismum laboriosum pro mortuis susceptum.

Ad SECUNDVM dico, Ecclesiam Græcam nunquam dubitasse de Purgatorio, vt patet ex Patribus citatis; Dionysio Areopagita, Origene, Athanasio, Basilio, Gregorio Nazianzeno, Gregorio Nysseno, Ephræm, Chrysostomo, Cyrillo, Epiphanio, Theodoro, Oecumenio, Theophylacto, Damasceno, & ex ipso Concilio Florentino. Nam quod Petrus

Martyr

Martyr dicit, in eo Concilio Patres Græcos diu restitisse, mendacium est; siquidem in prima sessione, & rursus in vltima, affirmant, se perpetuò Purgatorium credidisse, & orationem pro defunctis, sed solùm ambigere de qualitate pœnæ; An sit videlicet ignis, an aliquid aliud. Quod ergo de Græcis iactatur, quòd Purgatorium negent, de particularibus hominibus intelligendum est.

In TERTIO argumento miror Petrum Martyrem; nam etsi Dionysius non nominat Purgatorium, tamen expressè dicit, orari pro defunctis, vt à peccatis liberentur. Sic enim ait cap. 7. part. 3. *Precibus, inquit, à diuina benignitate contendit, vt omnia peccata, quæ humana fragilitate admissa sunt ei, qui excessit è vita, remittat.* Deinde quærit, cur oretur pro defunctis, vt eis peccata remittantur, cùm scriptum sit omnes accepturos, prout in corpore gesserint? Et respondet, ideo orari, quia illi per merita huius vitæ digni facti sunt, quibus preces viuentium prodesse. Nisi ergo S. Dionysius secum ipse pugnauerit, non potuit Purgatorium ignorare, aut negare, cùm tam apertè orationem asserat pro defunctorum peccatis.

Ad QVARTVM, opponimus alia loca S. Augustini. Nam in eodem Enchiridio cap. 110. asserit, orationes & sacrificia prodesse animabus, & similiter quæst. 2. ad Dulcitium, & lib. 21. de ciuitate Dei, cap. 24. dicit, constare, animas purgari post hanc vitam. & cap. 1. de cura pro mortuis agenda, dicit: *Non dubium est, prodesse orationem defunctis.*

RESPONDET Petrus Martyr, debere hæc loca exponi per illa, in quibus dubitat. At quomodo, quæso, exponemus; constat, & non dubium est, per illa; Incredible non est, &; Forfan verum est? Neesse est igitur dicere, Augustinum aliquid de Purgatorio certa fide tenuisse, & de aliqua re dubitasse. quid sit de quo dubitauit, nos facile exponemus. At non ita poterit ille exponere, quid sit, de quo non dubitauit; nihil enim minus dari potest, quàm eum dubitasse de Purgatorio in genere, id est, quòd sit aliquod Purgatorium post hanc vitam. Cum qua fide certa, potest consistere dubitatio de qualitate pœnæ, quæ infligitur; de qualitate peccati, quod punitur; de loco, tempore, &c. At cum dubitatione de Purgatorio in genere, non

non potest consistere vlla certa fides circa Purgatorium, quam tamen Augustinus habere se dicit.

Dico igitur, Augustinum in illis quatuor locis dubitare solum de genere peccati, quod punitur; An videlicet, sicut in hac vita immoderatus amor erga temporalia, purgatur a Deo variis afflictionibus, vt mortibus vxoris, liberorum, &c. ita etiam credibile sit, post hanc vitam adhuc remanere in anima separata aliquas reliquias talium affectionum actualium, quæ purgari debeant tribulationibus, & molestiis. Etsi enim animæ corpore vacantes, non videntur posse tangi eiusmodi affectionibus corporalibus, tamen cum sint formæ corporum, & in corpore diu fuerint, & rursus appetant coniungi corpori, non est incredibile, eas recordari adhuc voluptatum, quas per instrumenta corporea perceperunt, & earum desiderio aliquo teneri. Quia verò res ista difficillima est, ideo rectè Augustinus dicit, posse quari, & nunquam fortè inueniri, &c.

Ad QVINTVM suprà responsum est.

